

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

О. В. Талдикін

**СОЦІОЛОГІЯ ПРАВА.
СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНІ СХЕМИ
І ТАБЛИЦІ**

Навчальний посібник

Дніпро
2022

УДК 316.1+340
Т 16

*Рекомендовано науково-методичною радою
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 8 від 21.04.2022)*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Легка О. В., професор кафедри міжнародного права Університету митної справи і фінансів, доктор юридичних наук, професор;

Школа С. М., завідувач кафедри публічного права Національного технічного університету «Дніпровська політехніка», кандидат юридичних наук, доцент.

Талдикін О. В.

Т 16 Соціологія права. Структурно-логічні схеми і таблиці : навч. посібник / О. В. Талдикін. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 144 с.

ISBN 978-617-8032-78-4

У посібнику у вигляді структурно-логічних схем та таблиць подано курс соціології права. Посібник також містить контрольні питання до розділів, тестові завдання, перелік використаних першоджерел та предметний показчик.

Для викладачів, студентів та слухачів закладів вищої освіти.

Автор

ТАЛДИКІН Олександр Васильович, доцент кафедри загальноправових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.

ISBN 978-617-8032-78-4

© Талдикін О. В., 2022
© ДДУВС, 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
1. СОЦІОЛОГІЯ ПРАВА В СИСТЕМІ СУСПІЛЬНИХ НАУК	
1.1. Дуалізм інтерпретації соціології права	9
1.2. Предмет та об'єкт соціології права.....	10
1.3. Міжпредметні зв'язки соціології права як науки та навчальної дисципліни	11
1.4. Класифікація соціології права	12
1.5. Методологія соціології права	13
1.6. Принципи соціології права	14
1.7. Функції соціології права	15
1.8. Соціологія права, теорія та філософія права	16
1.9. Актуальність соціологічно-правих досліджень	17
1.10. Соціологічна доктрина права М. Вебера	18
1.11. Соціологічна доктрина права Є. Ерліха	19
1.12. Соціологічна доктрина О. Конта	20
1.13. Соціологічна доктрина права Е. Дюркгейма	21
1.14. Основи органічної доктрини права Г. Спенсера	22
1.15. Теорія соціальної дії Т. Парсонса	23
1.16. Соціальна ідеологія Л.Й. Петражицького	24
1.17. Соціальна ідеологія П.О. Сорокіна	25
1.18. Аксіологічна доктрина Б.О. Кістяківського	26
1.19. Методологічні аспекти соціології права як науки	27
1.20. Соціологічний експеримент та його різновиди	28
1.21. Соціологічний експеримент: структура	29
<i>Тестові завдання для перевірки знань до розділу 1</i>	<i>30</i>
<i>Контрольні питання до розділу 1</i>	<i>33</i>
<i>Література до розділу 1</i>	<i>33</i>
2. СОЦІАЛЬНА СУТНІСТЬ ПРАВА	
2.1. Соціальна регуляція	35
2.2. Основні підходи до проблеми соціальної регуляції за А. Венгером	36
2.3. Характерні риси соціальної регуляції	37
2.4. Види та зміст соціального регулювання	38
2.5. Ознаки соціальних норм	39
2.6. Відмінності між соціальними нормами	40
2.7. Соціальна дія права	41
2.8. Стадії соціальної дії права	42

2.9. Засоби соціально-правового впливу	43
2.10. Суб'єктивне, об'єктивне та природне право	44
2.11. Соціологічний підхід до розуміння права	45
2.12. Характерні риси соціологічної концепції розуміння права	46
2.13. Підходи до розуміння сутності права	47
2.14. Соціально-правові принципи права	48
2.15. Соціальне призначення права	49
2.16. Соціальне призначення і напрями впливу права	50
2.17. Соціальні функції права	51
2.18. Правовий спосіб врегулювання соціальних відносин	52
2.19. Системна модель правових соціальних відносин	53
2.20. Правосуб'єктність фізичних осіб	55
<i>Тестові завдання для перевірки знань до розділу 2</i>	<i>55</i>
<i>Контрольні питання розділу 2</i>	<i>57</i>
<i>Література до розділу 2</i>	<i>58</i>

3. ПРАВОВА СВІДОМІСТЬ І ПРАВОВА ПОВЕДІНКА

3.1. Суспільна свідомість та її форми	59
3.2. Правосвідомість: поняття та ознаки	60
3.3. Рівні правосвідомості	61
3.4. Змістовні елементи правосвідомості	62
3.5. Структура правосвідомості	63
3.6. Функції правосвідомості	64
3.7. Види правосвідомості	65
3.8. Причини деформації правосвідомості	66
3.9. Види деформації правосвідомості	67
3.10. Правовий нігілізм: види	68
3.11. Правова поведінка: поняття та ознаки	70
3.12. Правовий акт як елемент правової поведінки	71
3.13. Види правової поведінки	72
3.14. Відповідність правової поведінки нормам права та наслідкам для суспільства	74
3.15. Поняття та ознаки правомірної поведінки	74
3.16. Мотиви правомірної поведінки	75
3.17. Види правомірної поведінки	76
3.18. Правомірна поведінка залежно від рівня мотивації суб'єкта	77
3.19. Ефективність впливу правової норми на поведінку	78
3.20. Поняття та ознаки протиправної поведінки	79
3.21. Види протиправної поведінки	80
3.22. Девіація та делікт: співвідношення	81
3.23. Причини протиправної поведінки	82

<i>Тестові завдання для перевірки знань до розділу 3</i>	83
<i>Контрольні питання до розділу 3</i>	85
<i>Література до розділу 3</i>	86
4. СОЦІАЛЬНА СУТНІСТЬ ЮРИДИЧНОГО КОНФЛІКТУ	
4.1. Конфлікт як соціальне явище	87
4.2. Межі соціального конфлікту	88
4.3. Види внутрішньо особових конфліктів	89
4.4. Види міжособових конфліктів	90
4.5. Стили та прояви поведінки в конфліктних ситуаціях	91
4.6. Механізм виникнення міжгрупових конфліктів	92
4.7. Можливі негативні фактори впливу групи на особу	93
4.8. Варіанти конфліктів індивіда і групи	94
4.9. Юридичний конфлікт	95
4.10. Суб'єкти юридичного конфлікту	96
4.11. Об'єкт юридичного конфлікту	97
4.12. Кримінальний конфлікт: стадії протікання	98
4.13. Завершення юридичних конфліктів	100
<i>Тестові завдання для перевірки знань до розділу 4</i>	101
<i>Контрольні питання розділу 4</i>	102
<i>Література до розділу 4</i>	103
5. СОЦІОЛОГІЯ ПРАВОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
5.1. Співвідношення легального і легітимного в правотворчій діяльності	104
5.2. Соціальний аспект правотворчої діяльності	105
5.3. Форми участі суспільства у правотворчості	106
5.4. Види правотворчості громадянського суспільства	107
5.5. Принцип демократизму у правотворчій діяльності	108
5.6. Суспільна думка у правотворчій діяльності	109
5.7. Соціологія законодавства: поняття, структура	110
5.8. Ефективність результатів правотворчої діяльності	111
5.9. Критерії ефективності правових норм	112
5.10. Актуальність результатів правотворчої діяльності	113
5.11. «Ефект відставання» у правовій регуляції	114
<i>Тестові завдання для перевірки знань розділу 5</i>	115
<i>Контрольні питання розділу 5</i>	117
<i>Література до розділу 5</i>	118

6. СОЦІОЛОГІЯ ПРАВОЗАСТОСОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

6.1. Правозастосування як особлива форма соціально-правового контролю	119
6.2. Соціальний характер форм реалізації норм права	120
6.3. Вимоги до правильного правозастосування	121
6.4. Умови правозастосовної діяльності	122
6.5. Типологія суб'єктів правозастосовної діяльності	123
6.6. Атипові умови правозастосування за В. Лазаревим	124
6.7. Правозастосовна помилка: підходи до інтерпретації	125
6.8. Ознаки правозастосовних помилок	126
6.9. Види правозастосовних помилок	127
6.10. Ефективність правозастосовної діяльності	129
<i>Тестові завдання для перевірки знань до розділу 6</i>	<i>130</i>
<i>Контрольні питання до розділу 6</i>	<i>132</i>
<i>Література до розділу</i>	<i>132</i>
КЛЮЧІ ДО ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ	134
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК	135
ЛІТЕРАТУРА	138
Впровадження у навчальний процес інформативного змісту посібника відповідно до дисциплін, що викладаються	142

ВСТУП

Посібник з навчальної дисципліни «Соціологія права» складений відповідно до освітньо-професійних програм напряму підготовки «Право».

Предметом соціології права є вивчення об'єктивних закономірностей та комплексних процесів трансформації суспільних відносин, що можуть бути врегульовані за допомогою норм права, суспільні відносини, за яких сформувалися норми права, соціальна спрямованість права, його вплив на соціальні процеси, та явища, взагалі.

Наукова проблематика соціології права не може розвиватися ізольовано, поза взаємодії з іншими галузями знань.

У процесі вивчення актуальних проблем соціології права досить часто виникає потреба у використанні досягнень інших суспільних наук, таких як загальна соціологія, політологія, теорія держави і права, філософія права, теорія влади, конфліктологія, соціальна психологія тощо. На цій основі об'єктивно виникають нові міждисциплінарні галузі досліджень (зокрема, такими є антропологія права, юридична конфліктологія, правова психологія, філософія права) як результат інтеграції і розвитку наукових знань.

Соціологія права є міждисциплінарною наукою, що сформувалася на межі соціології та права входить до групи суспільних наук разом із соціологією, політологією, філософією права, політологією права, юридичною конфліктологією та тісно взаємодіє з ними. Цей взаємозв'язок виявляється, з одного боку, в тому, що глибоке вивчення і узагальнення соціологічного матеріалу є необхідним для більш повного і всебічного дослідження загальнотеоретичних державно-правових проблем та визначення закономірностей розвитку правової регуляції суспільства.

З іншого боку, соціологія права в процесі пізнання тих або інших правових за своїм характером суспільних явищ та процесів спирається на висновки й узагальнення, зроблені в межах загальної соціології політології, зокрема на ті, що стосуються характеристики основних закономірностей розвитку права, як найважливішого виду регуляції в суспільстві.

Поряд з традиційними суспільними науками соціологія права тісно пов'язана з дисциплінами, які тільки формуються, наприклад, з юридичною конфліктологією, предметом якої є вивчення конфліктів, що виникають, розвиваються та розв'язуються на підставі

внутрішньодержавного (національного) або міжнародного права. З одного боку, юридична конфліктологія використовує увесь необхідний для її нормального функціонування арсенал теоретичних і методологічних засобів, вироблених загальною соціологією. Соціологія права активно використовує висновки та рекомендації, що формулюються юридичною конфліктологією, оскільки оптимальне, безконфліктне розв'язання соціальних суперечностей має важливе теоретико-прикладне значення.

Слід відзначити міцний взаємозв'язок соціології права із соціальною філософією та філософією права, а також політологією права, які відносять до групи наук, що вивчають різні аспекти права. На сьогодні ці науки тісно взаємодіють одна з одною, мають багато в чому спільні цілі та предмет дослідження.

Соціологію права слід розглядати як невід'ємну складову загальної соціології з урахуванням того, що як окрема навчальна дисципліна вона формується в результаті досліджень вищеназваних суспільно-правових наук в різних галузях життя. Беручи до уваги її принципи системності та історизму в аспекті розвитку владних відносин в суспільстві, слід зазначити, що вона містить у собі й досягнення політології, філософії, соціології, теорії держави і права, де прямо або опосередковано розглядаються: сутність, тенденції розвитку, місце і роль формування правових основ регуляції людських відносин.

Ознайомлення з концептуальними проблемами, актуальними питаннями соціології права, буде мати значно більший рівень ефективного засвоєння при використанні неklasичної форми подання інформації – у вигляді структурно-логічних схем та таблиць, сама наявність яких значно полегшить використання інтерактивних засобів навчання, як при проведенні лекцій, семінарських практичних занять, а також виконанні завдань з самостійної та індивідуальної роботи з відповідного курсу, а також проведенні занять дистанційно. При підготовці поданих структурно-логічних схем і таблиць основна увага зосереджувалась на максимальній об'єктивності та демонстрації того, що сама по собі схематизація є достатньо універсальною формою подання навчального матеріалу, який може бути ретельно засвоєний за допомогою наочності структурно-логічних схем і таблиць.

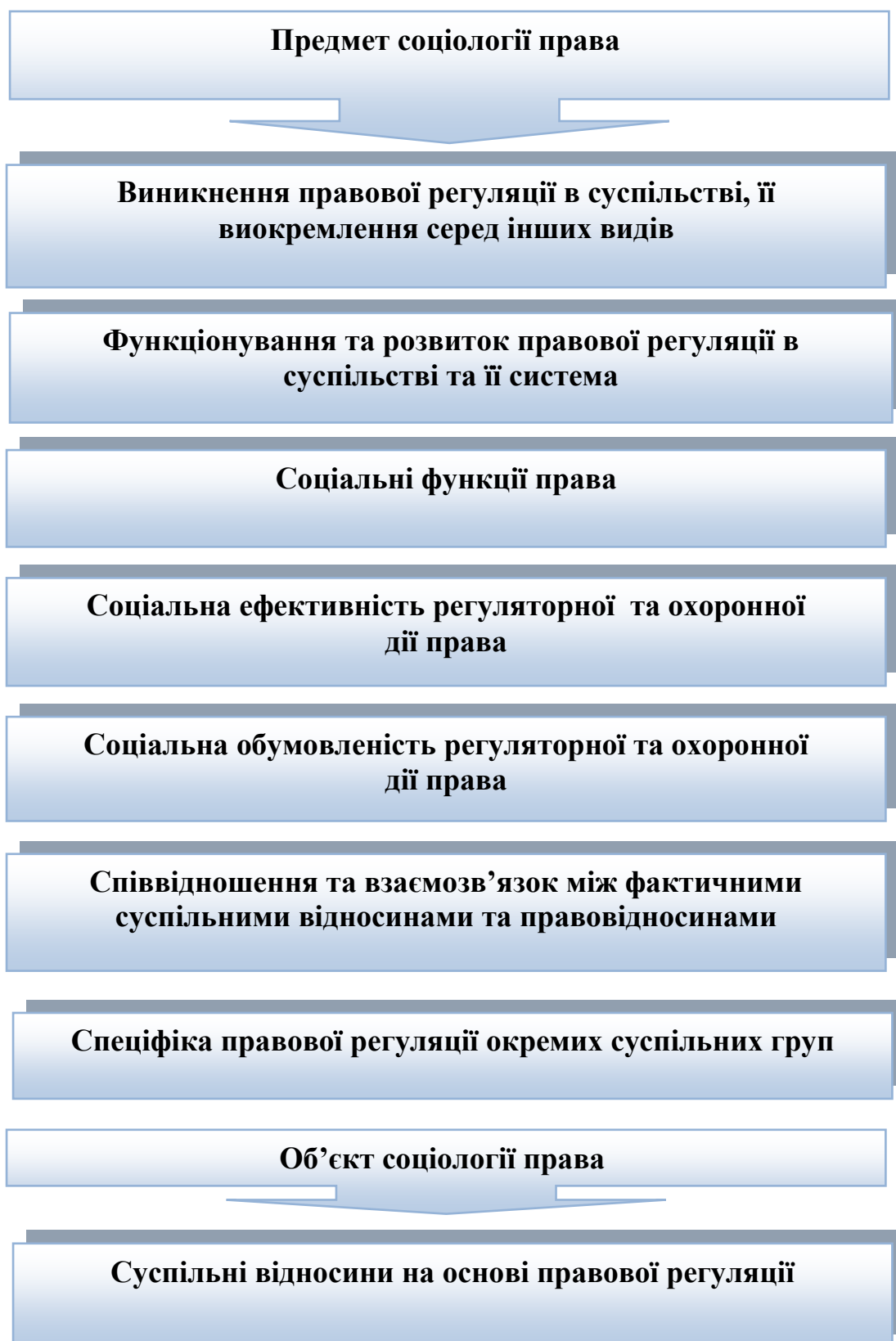
Автор при розробці структурно-логічних схем та таблиць не ставив за мету викласти зміст того чи іншого джерела, а лише зосереджував увагу на найбільш актуальних, у контексті розглянутої тематики, розділах та темах, що розкривають особливості соціології права.

1. СОЦІОЛОГІЯ ПРАВА В СИСТЕМІ СУСПІЛЬНИХ НАУК

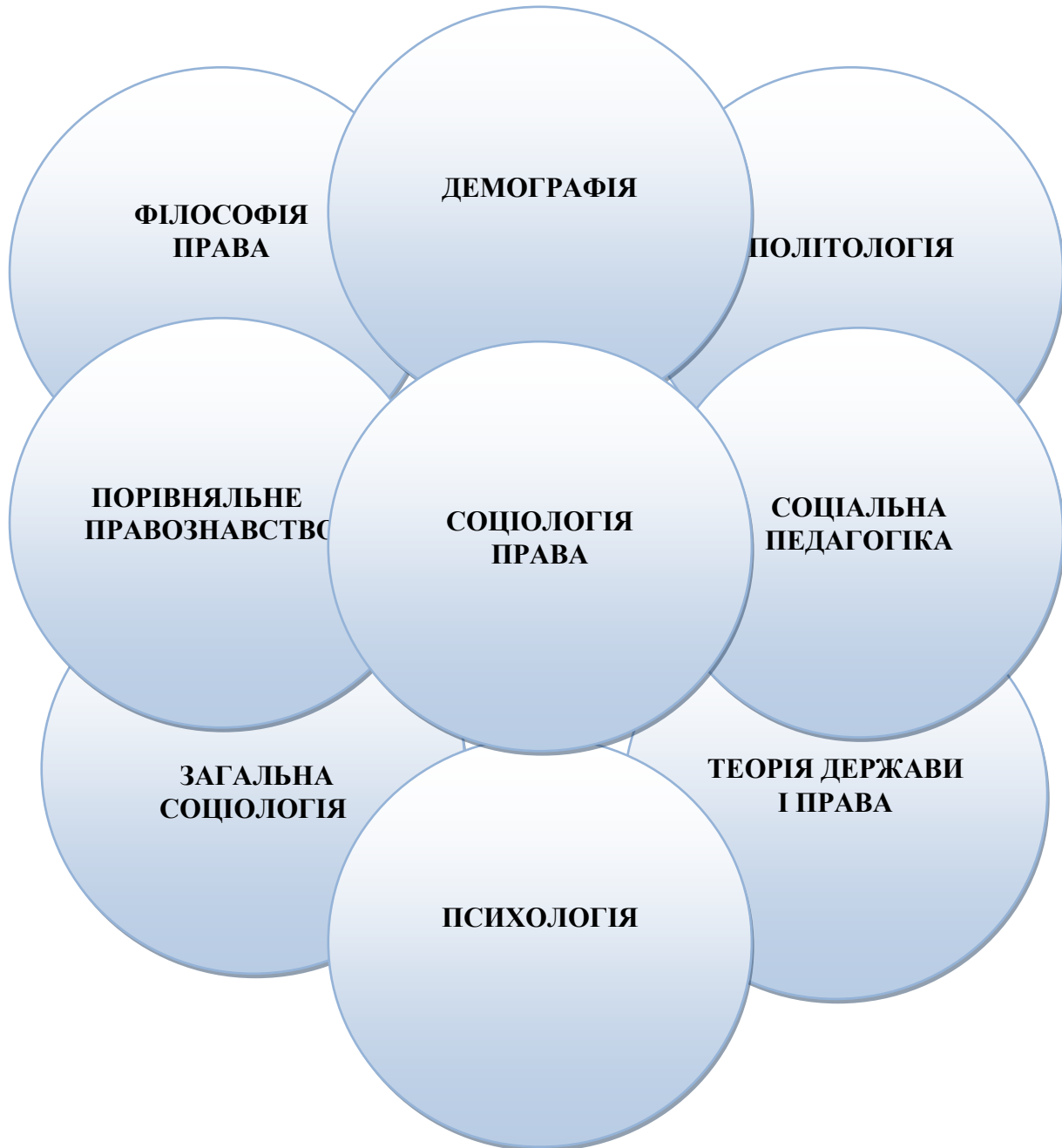
1.1. Дуалізм інтерпретації соціології права

1.2. Предмет та об'єкт соціології права

1.3. Міжпредметні зв'язки соціології права як науки та навчальної дисципліни

1.4. Класифікація соціології права

1.5. Методологія соціології права

1.6. Принципи соціології права

Принципи соціології права:
*провідні ідеї, що становлять
основи дослідження соціально-
правових процесів і явищ*

Принцип науковості:
*передбачає
використання лише
наукових прийомів
методів та підходів*

**Принцип
об'єктивності:**
*передбачає спробу
істотного
відображення
соціально-правової
дійсності*

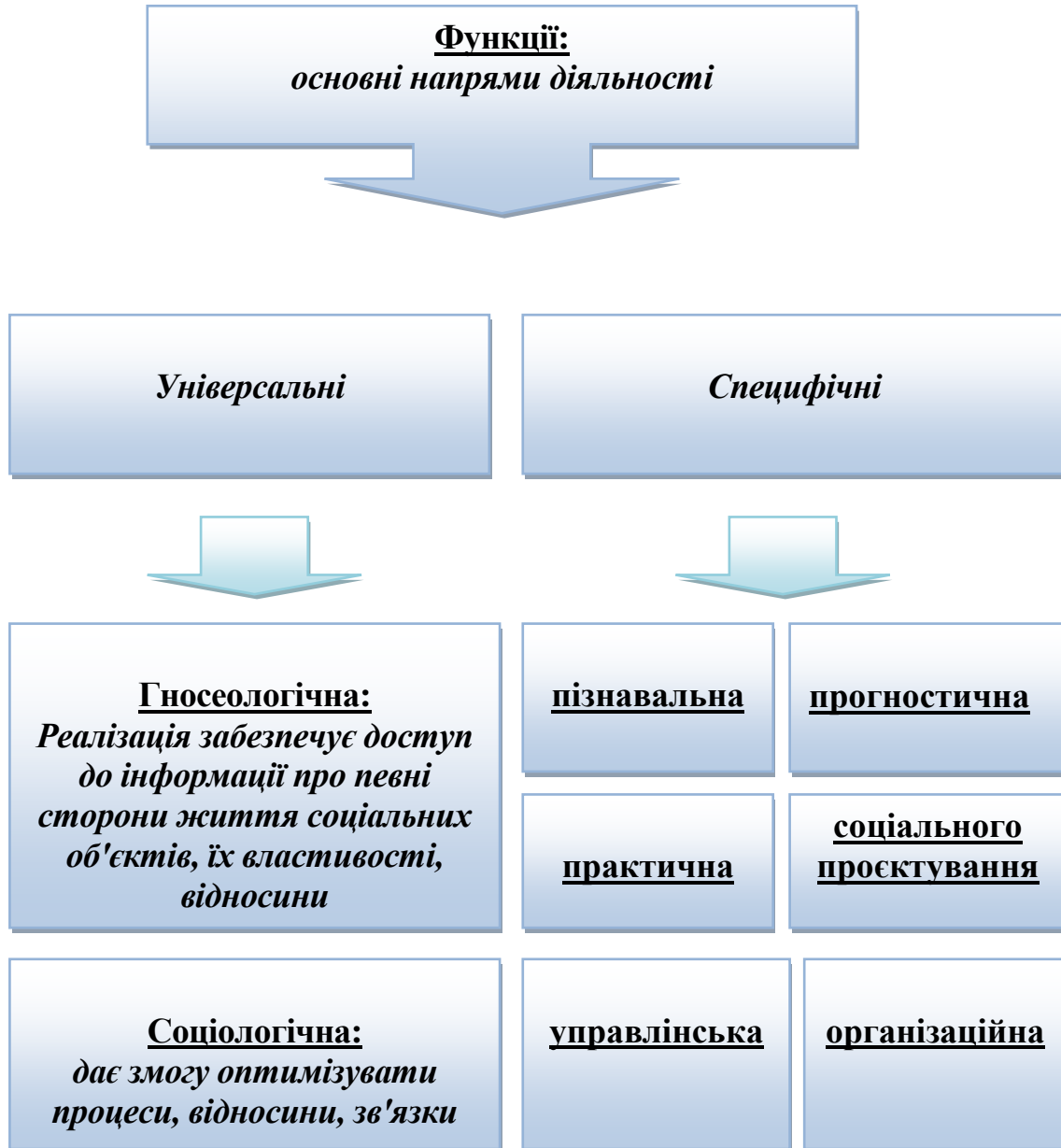
**Принцип
системності:**
*передбачає розгляд
усіх явищ і процесів
як складових одієї
системи*

**Принцип
аполітичності:**
*передбачає
відсутність впливу
політичних
уподобань чи
домінуючих ідеологій*

**Принцип
конкретності:**
*передбачає точне
врахування всіх
умов і суттєвих
властивостей
об'єкта*

**Принцип
плюралізму:**
*передбачає
багатоаспектність
наукового пізнання*

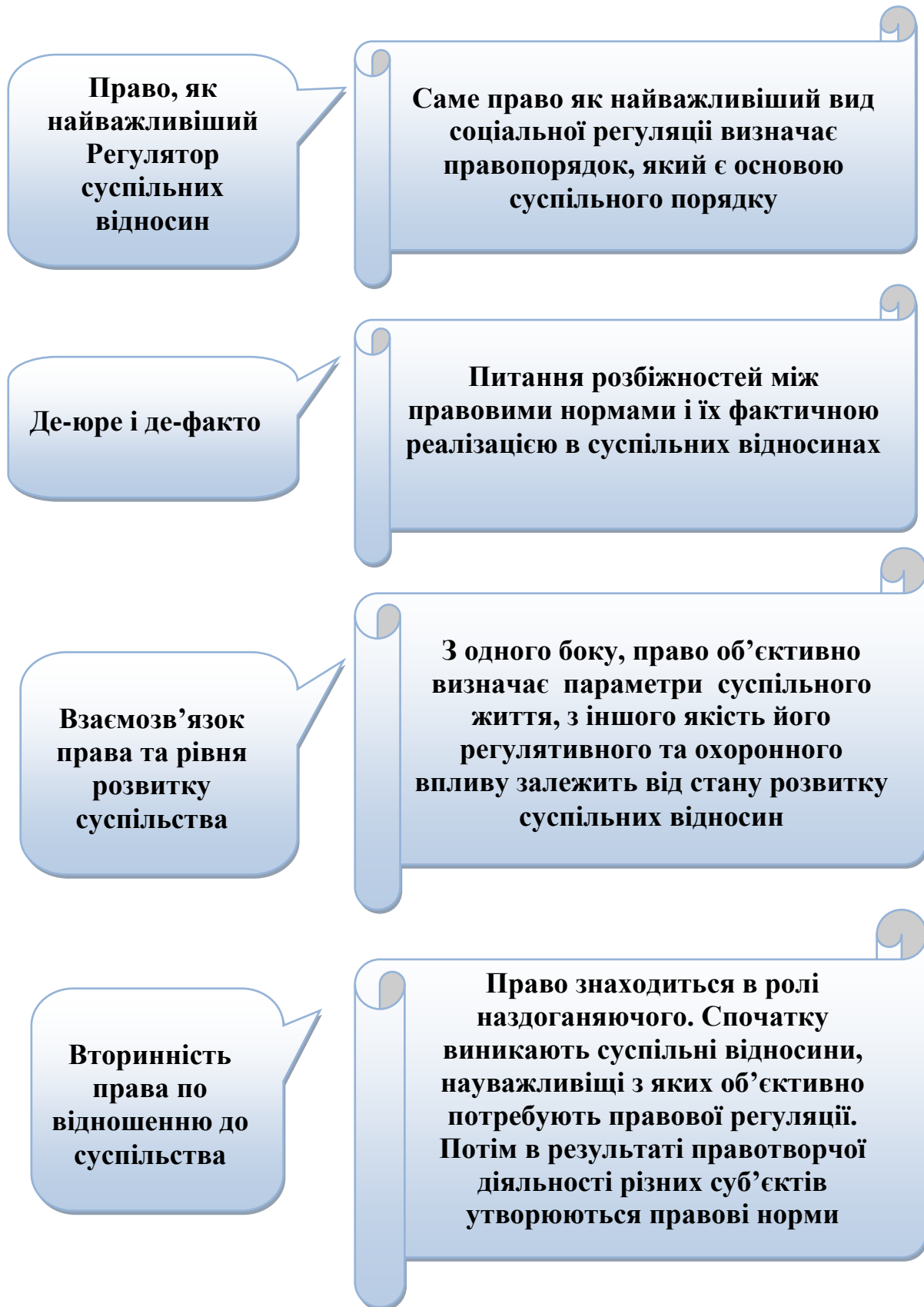
1.7. Функції соціології права

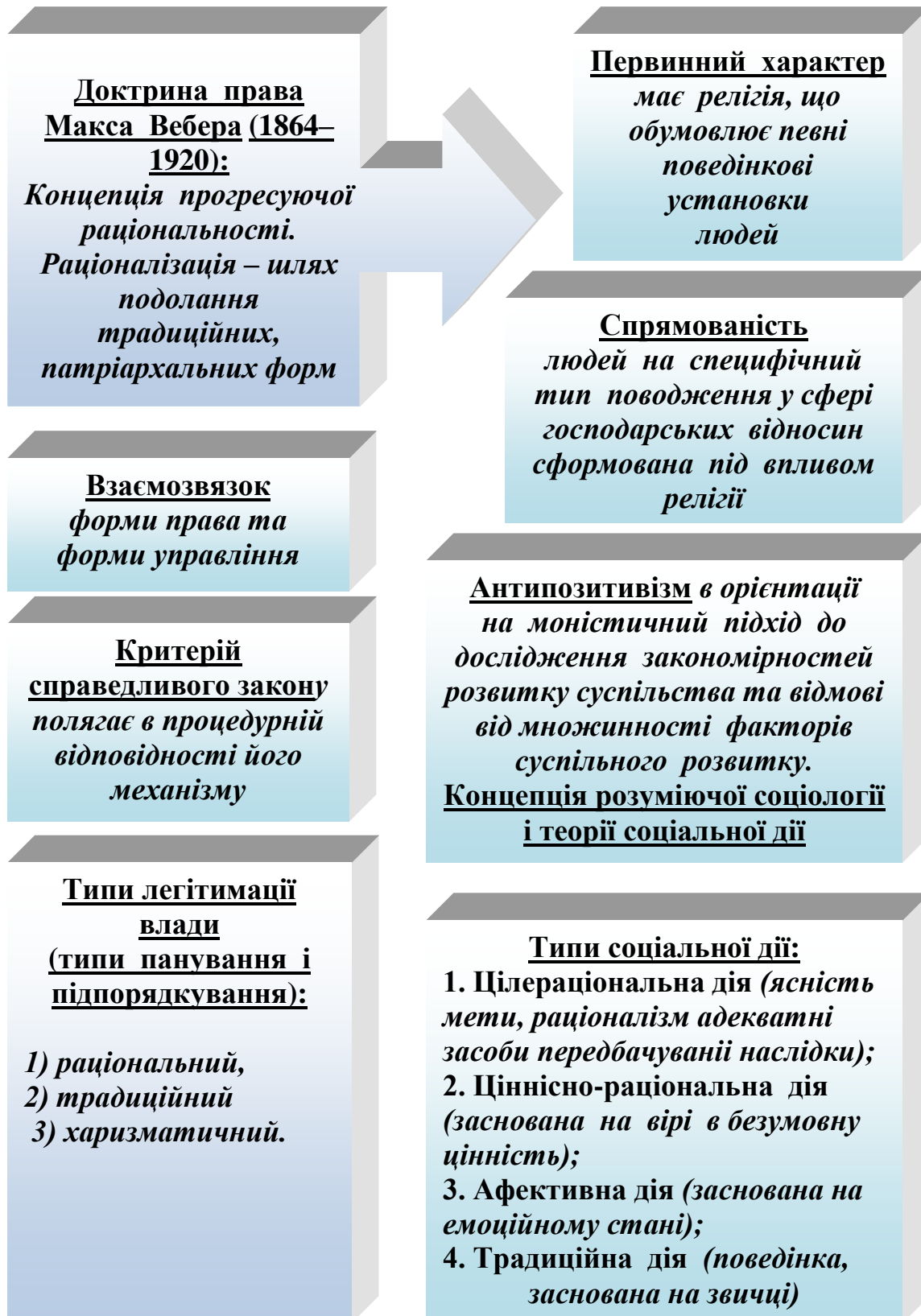
1.8. Соціологія права, теорія та філософія права

1.9. Актуальність соціологічно-правих досліджень

1.10. Соціологічна доктрина права М. Вебера

1.11. Соціологічна доктрина права Є. Ерліха

Є. Ерліх (1862–1922)
*Основна праця: «**Основи соціології права**»
1913р.*

Соціологія права починає існувати як окрема дисципліна

Першим почав опитування населення стосовно вивчення ролі суду, судової практики і т. інш.

Концепція «Живого права», яке, є результатом спонтанного процесу відображення права в суспільстві, та діяльності представників державної влади (суддів, адміністрації, чиновників).

«Живе право» знаходиться не в статтях закону, а в практичних (фактичних) правовідносинах

Концепція «живого права» мала назву концепції «вільного права»: суддівського розсуду, коли судді, повинні у своїх рішеннях орієнтуватися не на писане законодавство, а на справедливість

1.12. Соціологічна доктрина О. Конта

Огюст Конт (1798-1857)

Еволюціоністська концепція розвитку суспільства

Три стадії духовної (інтелектуальної) еволюції:

- 1) теологічна (*явища пояснюються надприродним*);
- 2) метафізична (*пояснення явищ світу через абстрактні, умоглядні судження, за допомогою метафізичних сутностей і причин*);
- 3) позитивна, або наукова (*пізнання світу спирається на наукове знання про природу та суспільство*)

Заперечення духу індивідуалізму й індивідуальних прав людей

Заперечення права взагалі:

Право особистості – це аморальне й анархічне поняття, і в суспільстві, побудованому на засадах позитивної філософії, існуватимуть лише обов'язки.

Нігілістичне ставлення до права, що виключало саму можливість визнання соціології права

1.13. Соціологічна доктрина права Е. Дюркгейма

Еміль Дюркгейм (1858–1917)

Розглядав суспільство як частину природи

Право, моральність, релігія – це, духовні соціальні факти, колективні уявлення, звички

Соціальний факт має примусову владу над індивідами

Право - особливий різновид духовних соціальних фактів, примусовий характер яких є очевидним, оскільки вони забезпечені примусовою силою держави

Наявність санкцій є головною ознакою права

Розглядав солідарність як основну цінність, вважав моральним усе, що сприяє солідарності, яка стимулює людину спілкуватися з іншими людьми

Ефективність соціальної регуляції залежить не від зовнішнього примусу, а від відповідності норм ціннісним орієнтаціям суспільства

Злочинність – не є патологією. Зло – соціально потрібне, корисне явище. Соціальною Патологією є ті випадки, коли злочинність знижується нижче звичайного рівня, оскільки «цей прогрес» пов'язаний з певним соціальним розладом

1.14. Основи органічної доктрини права Г. Спенсера

Форма еволюції суспільства називав суперорганічною. Органічна теорія держави не має тісного взаємозв'язку з соціальною доктриною.

*закон еволюції
вимагає:*

**поступового обмеження
атрибутів держави в інтересах
індивідів і вільних асоціацій**

держави повинна:

**зосередити в своїх руках всю
владу, необхідну для захисту
прав особи**

державі належить:

**функція захисту індивідуальної
свободи**

держави повинна:

**піклуватися про те, щоб
громадяни могли безперешкодно
користуватися особистою
автономією**

1.15. Теорія соціальної дії Т. Парсонса

1.16. Соціальна ідеологія Л. Й. Петражицького

Петражицький Л. Й. (1867–1931)

Право - особливе психічне явище, розуміючи під правом переживання імперативно-атрибутивного характеру

Інтуїтивне право - фактично домінує над позитивним

Інтуїтивне право впливає на хід і результат конкретної справи, оскільки наголошує на тлумаченні і застосуванні позитивного права з позицій досягнення рішень, що погоджуються з вказівками інтуїтивно-правової совісті

Позитивне право впливає на формування і розвиток інтуїтивного права людини через її виховання та наступну соціалізацію

Акцент на виховній функції права

Невдале право деморалізує, отрує народну душу, протидіє здоровому психічному прогресу

1.17. Соціальна ідеологія П. О. Сорокіна

**Сорокін П. О. (1889–1968)
Етика солідарності**

**Ідея про доповнення кримінального права
«народним правом»**

Правила поведінки людей поділяються на:

- дозволені,
- заборонені
- рекомендовані

**Покарання і нагороди мають є характерними більш для
примітивного суспільства**

**Висновок про наявність історичної тенденції до падіння
санкцій і зниження значимості нагород у соціальній регуляції
прогресивного суспільства**

**Право: чітко
сформульовані та такі, що
захищаються державою
загальнообов'язкові
правила поведінки, в яких
воля однієї особи
погоджується з волею
іншої особи з метою
розмежування і захисту
інтересів людини**

**Причини злочинності: в
психічних переживаннях у
душі індивіда**

**Ідеї про право, як
форму розмежування і
захисту інтересів,
доповнюються в
характеристикою
права, як форми
узгодження волі різних
суб'єктів правового
регулювання**

1.18. Аксіологічна доктрина Б. О. Кістяківського

1.19. Методологічні аспекти соціології права як науки

Соціологія права, як наука

Спрямована пізнавати об'єктивну соціальну реальність у аспекті функціонування правової регуляції, вплив права на розвиток соціальних відносин, а також вплив соціальних відносин на формування права

- має завданням пізнання дії права та з'ясування умов його ефективності;
- встановлює ефективність тих чи інших правових інструментів;
- досліджує можливі побічні негативні наслідки дії права;
- розкриває витоки соціальних міфів, пов'язаних із правом та вивчає їх генезу

Досліджує проблеми дії права для надання соціологічних рекомендацій їх вирішення

Прагне надати своїм положенням практичне застосування

Звертається до правової дійсності, намагається дати їй емпіричний опис, створити найповніше її розуміння

1.20. Соціологічний експеримент та його різновиди

Соціологічний експеримент - специфічний метод дослідження, що дозволяє отримати інформацію про виникнення кількісних і якісних змін соціального об'єкту в результаті впливу введених та контрольованих експериментатором нових факторів

Контрольований експеримент: експериментальний фактор штучно вводиться дослідником з метою зафіксувати та вивчити його вплив на об'єкт

Природний (неконтрольований) експеримент - дослідник сам не вводить у дію експериментальний фактор, а лише спостерігає за його впливом на об'єкт

Полевий експеримент - вплив введення незалежної змінної простежується в природних умовах, що існували і до початку експерименту

Лабораторний експеримент - дослідження впливу незалежної змінної у створених штучно умовах

Реальний експеримент - що проводиться за допомогою введення незалежної змінної в контекст реально існуючої соціальної ситуації

Ідеальний, експеримент - проводиться не в реальному соціальному контексті, а в інформаційному полі

Залежно від форми організації: **паралельний** – має місце порівняння контрольної та досліджувальної груп, **послідовний** – досліджується стан однієї групи до і після експерименту

1.21. Соціологічний експеримент: структура

Тестові завдання для перевірки знань до розділу 1

1. Об'єктом соціологічного пізнання є:

- а) суспільство як цілісна соціальна реальність;
- б) соціальне життя суспільства;
- в) закономірності виникнення держави і права;
- г) розвиток і функціонування суспільства.

2. Предметом соціології права виступають:

- а) соціальні інститути;
- б) соціальні зв'язки;
- в) закони і закономірності функціонування та розвитку особистості;
- г) суспільні відносини, за яких сформувалися норми права.

3. Соціологія права – це:

- а) наука про суспільство;
- б) вчення про соціальні групи і соціальні спільноти;
- в) наука про соціальні відносини;
- г) система соціальних знань про право.

4. Під структурою соціологічного знання розуміють:

- а) орієнтацію соціологічного дослідження;
- б) рівні соціологічного пізнання;
- в) певним чином упорядковану систему знань про суспільство;
- г) фундаментальну науку, що вивчає суспільство.

5. До методів збирання емпіричної інформації належать:

- а) спостереження;
- б) опитування;
- в) аналіз документів;
- г) усі відповіді є правильними.

6. Які закономірності виникнення, розвитку і функціонування суспільства існують?

- а) специфічні і статистичні;
- б) статистичні і загальні;
- в) юридичні і специфічні;
- г) загальні і специфічні.

7. За допомогою системи методів соціології права, вивчається і досліджується:

- а) предмет соціології права;
- б) об'єкт теорії держави і права;
- в) функції теорії держави і права;
- г) принципи теорії держави і права.

8. Система принципів, підходів і методів наукового дослідження свого предмета, теоретичні засади їх використання при вивченні суспільно-правових явищ це:

- а) метод теорії держави і права;
- б) принципи теорії держави і права;
- в) методологія теорії держави і права;
- г) система теорії держави і права.

9. Сукупність способів і прийомів дослідження суспільно-правових явищ у процесі їх виникнення, розвитку і функціонування – це:

- а) система соціології права;
- б) функції соціології права;
- в) метод соціології права;
- г) методологія соціології права.

10. Який метод не відноситься до загальнонаукових методів соціології права?

- а) системний;
- б) логічний;
- в) історичний;
- г) порівняльний.

11. Соціологія права є:

- а) галузевою наукою;
- б) загальногалузевою наукою;
- в) міждисциплінарною наукою;
- г) точною наукою.

12. Соціологія права вивчає:

а) суспільні відносини, що складаються як в процесі підготовки та ухвалення та реалізації норм права так і правову поведінку;

б) суспільні відносини, що складаються як в процесі протиправної поведінки;

в) суспільні відносини, що складаються як в процесі неправової

поведінки;

г) суспільні відносини, що складаються, на основі соціальних норм.

13. Науково-пізнавальний аспект соціології права полягає у тому, що вона:

а) розкриває дію права, тобто як соціально-детермінованого та соціально чинного явища, процесу;

б) розкриває неправове соціальне;

в) являє собою структуровану систему соціальних знань про право як особливий соціально-юридичний феномен;

г) являє собою всі суспільні явища.

14. Практичний аспект соціології права полягає у тому, що вона:

а) розкриває дію права, тобто як соціально-детермінованого та соціально чинного явища, процесу;

б) розкриває неправове соціальне;

в) являє собою структуровану систему соціальних знань про право як особливий соціально-юридичний феномен;

г) являє собою всі суспільні явища.

15. За особливостями дослідження соціологія права:

а) макросоціологія, мезосоціологія, мікросоціологія;

б) фундаментальна і прикладна;

в) теоретична та емпірична;

г) законодавча та судова соціологія.

16. За цілями й завданнями соціологія права:

а) макросоціологія, мезосоціологія, мікросоціологія;

б) фундаментальна і прикладна;

в) теоретична та емпірична;

г) законодавча та судова соціологія.

17. За рівнем (масштабом) дослідження соціологія права:

а) акросоціологія, мезосоціологія, мікросоціологія;

б) фундаментальна і прикладна;

в) теоретична та емпірична;

г) законодавча та судова соціологія.

18. За суб'єктами виконання правових ролей соціологія права:

а) макросоціологія, мезосоціологія, мікросоціологія;

б) фундаментальна і прикладна;

- в) теоретична та емпірична;
- г) законодавча та судова соціологія.

19. За юридичними категоріями соціологія права:

- а) інститує кожну галузь права як автономну соціологічну дисципліну;
- б) фундаментальна і прикладна;
- в) теоретична та емпірична;
- г) законодавча та судова соціологія.

20. За соціологічними критеріями соціологія права:

- а) інститує кожну галузь права як автономну соціологічну дисципліну;
- б) теоретична та емпірична;
- в) передбачає невіддільність правового у соціальному;
- г) законодавча та судова соціологія.

Контрольні питання до розділу 1

1. Розкрийте поняття та система соціології права, її об'єкт, предмет, ознаки.
2. Які науки досліджують право?
3. Що визначають функції соціології права?
4. У чому полягає специфіка методології та методів пізнання соціально-правових явищ і процесів?
5. Які види соціології права можна визначити?
6. У чому полягає актуальність соціально-психологічних досліджень?
7. Як співвідносяться суспільство і право?
8. Як співвідносяться право і інші види соціальної регуляції?
9. Яке місце займає соціологія права в системі суспільних наук, а також у структурі правових?
10. Що вивчає соціологія права як навчальна дисципліна?

Література до розділу 1

1. Балинська О. М., Гуменюк Л. Й. Основи соціології права (для працівників органів внутрішніх справ) : навч. посібник ; за заг. ред. М. М. Цимбалюка. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2013. 412 с.
2. Горецька Х. В. Правова соціалізація: філософсько-правовий вимір : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 / Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2014. 19 с.
3. Жоль К. К. Философия и социология права : учеб. пособие. Киев :

Юрінком Інтер. 2000. 480 с.

4. Кабальський Р. О. Нормативність права в умовах суспільства, що трансформується. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. Спец. вип. № 2. [у 2-х ч. Частина 1]. С. 56-65.

5. Карась А. Г. Ціннісні характеристики права як чинник формування правової культури : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2014. 16 с.

6. Кобан О. Г. Можливості використання соціологічного підходу Євгена Ерліха у здійсненні правосуддя. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2014. № 4. С. 56-62.

7. Куліченко В. В. Правова соціалізація особистості як об'єкт соціально-філософського аналізу : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03 / Житомир. держ. ун-т ім. Івана Франка. Житомир, 2013. 20 с.

8. Панов М., Герасіна Л. Правова політика як універсальний феномен соціального буття. *Право України*. 2001. № 8. С. 36-40.

9. Петрович З. Філософсько-правове розуміння взаємозв'язку соціуму і права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 / Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2015. 18 с.

10. Рабінович П. М. Філософія права : навч. посібник. Ч. 1-2. Філософія права як наука; гносеологія права. Львів : Галицький друкар, 2014. 230 с.

11. Савчук К., Кресін К. Соціологічна школа міжнародного права В. М. Корецького. *Право України*. 2012. № 3-4. С. 580-583.

12. Соціологія права : навч. посібник / О. М. Джужа, І. Г. Кириченко, В. С. Ковальський, С. М. Корецький та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужи. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 288 с.

13. Соціологія : навч. посібник ; під ред. В. Г. Городяненка. Київ : Академія, 2002. 560 с.

14. Тимошина О. Методологічні підстави соціології права: Л. Петражицький, Є. Ерліх. *Право України*. 2014. № 1. С. 195-202.

15. Удовик Л. Г. Теоретико-правові засади трансформацій правової системи України в умовах глобалізації : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01 / Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2014. 42 с.

16. Філософія права: актуальні проблеми та сучасні інтерпретації : навч. посібник / Д. В. Андреев, В. М. Вовк, Ю. В. Івченко, О. В. Павлишин. Київ : НАВС, 2012. 220 с.

17. Чубко Т. П. Право в умовах глобалізації (основні тенденції розвитку) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 2.00.01 / Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини «Україна». Київ, 2013. 16 с.

18. Ярмиш О. Громадянське суспільство і злочинність. *Право України*. 2014. № 4. С. 134-140.

19. Яцино К. С. Предмет соціології права та її місце в системі юридичних наук : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Київ, 2013. 18 с.

2. СОЦІАЛЬНА СУТНІСТЬ ПРАВА

2.1. Соціальна регуляція

Соціальне регулювання:
система засобів, спрямованих на впорядкування поведінки людей та соціальних спільнот з метою узгодження і стабілізації суспільних відносин та забезпечення соціального компромісу

Способи впливу на поведінку учасників суспільних відносин

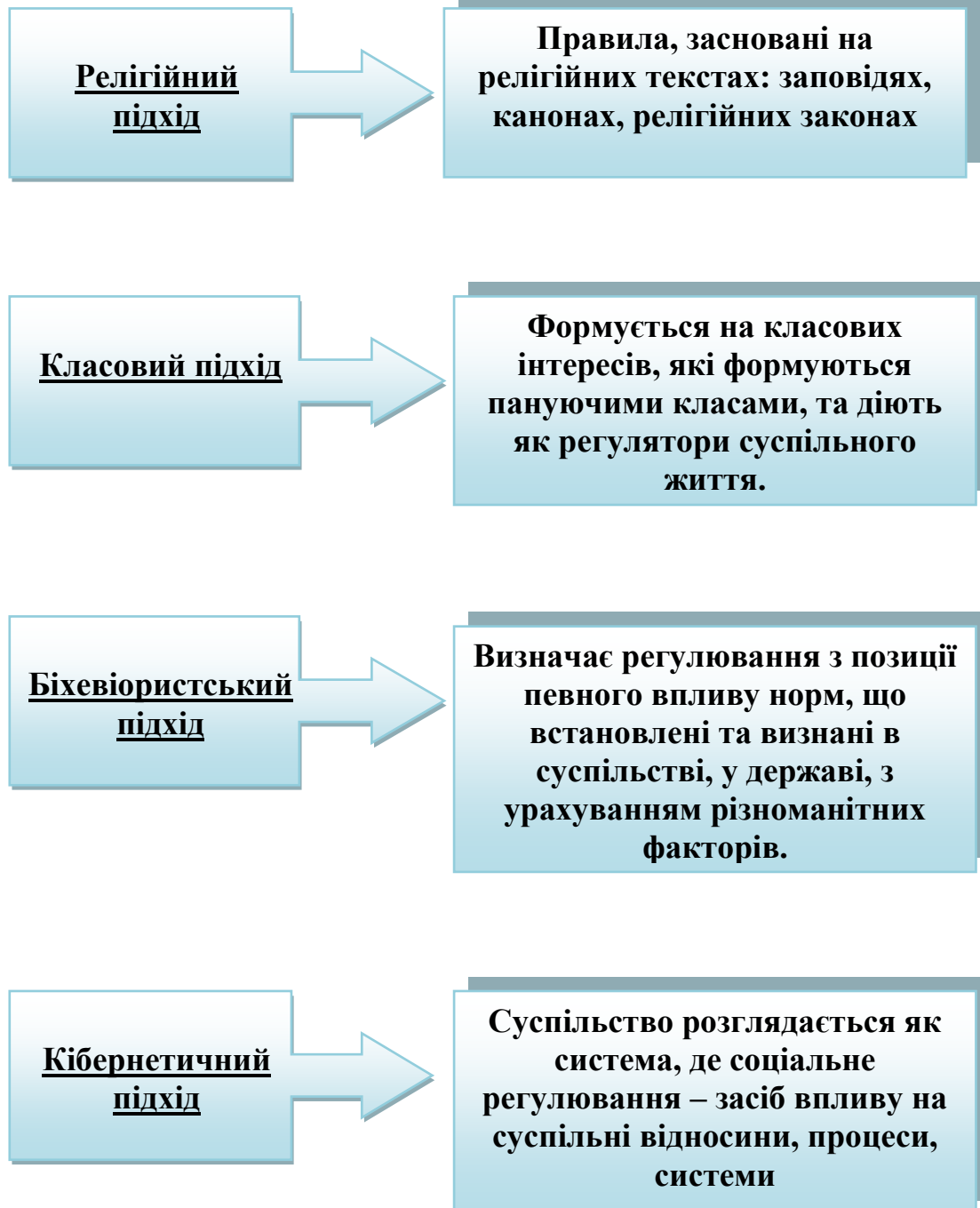
Спонування

Переконання

Стимулювання

Примус

2.2. Основні підходи до проблеми соціальної регуляції за А. Венгером

2.3. Характерні риси соціальної регуляції

Соціальне регулювання:
система засобів, спрямованих на впорядкування поведінки людей та соціальних спільнот з метою узгодження і стабілізації суспільних відносин та забезпечення соціального компромісу

Регулює відносини в межах суспільства

Обумовлює характер поведінки суб'єктів суспільних відносин

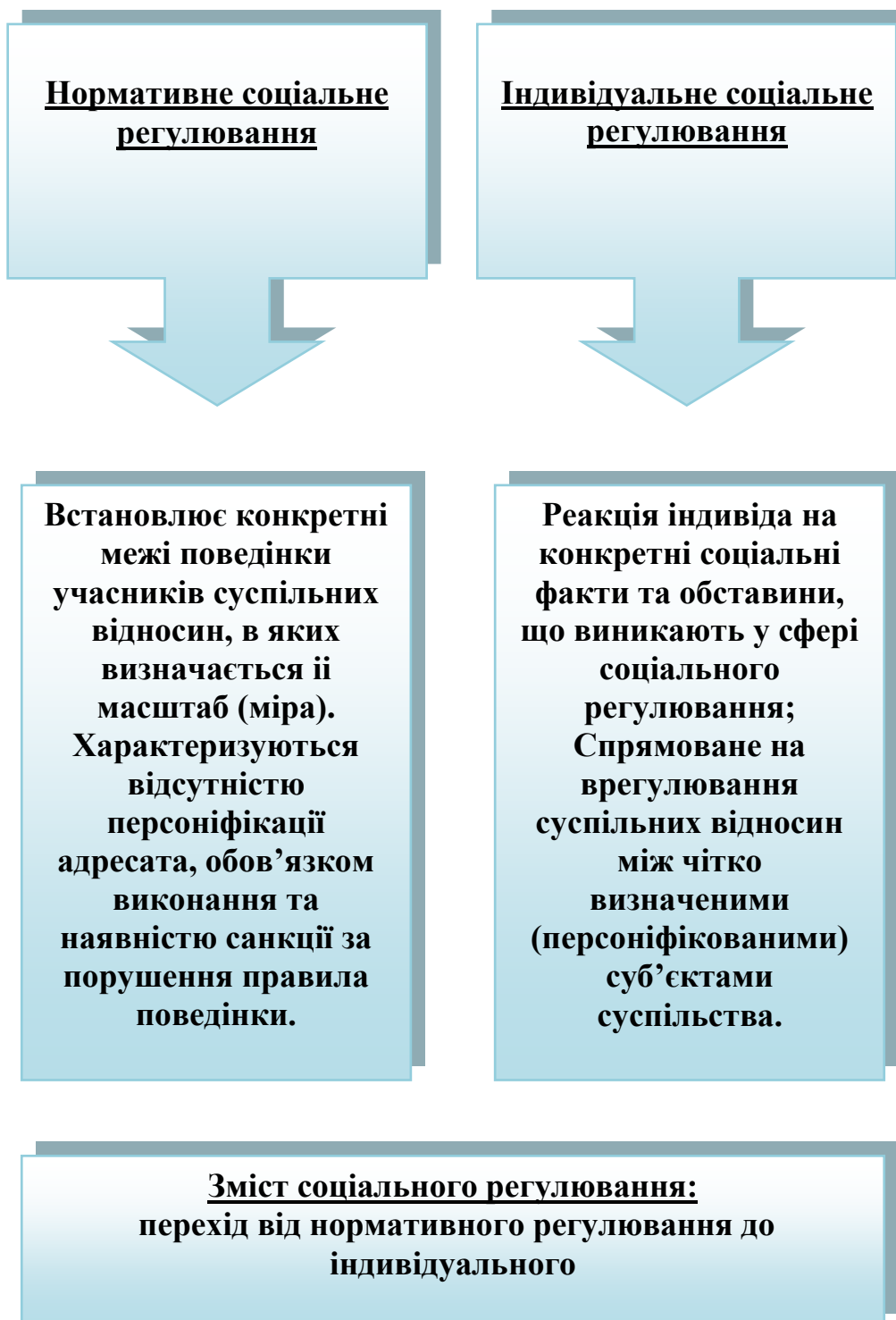
Поширює свій вплив на всіх членів суспільства

Має в своєму арсеналі систему принципів, підходів та засобів регуляції

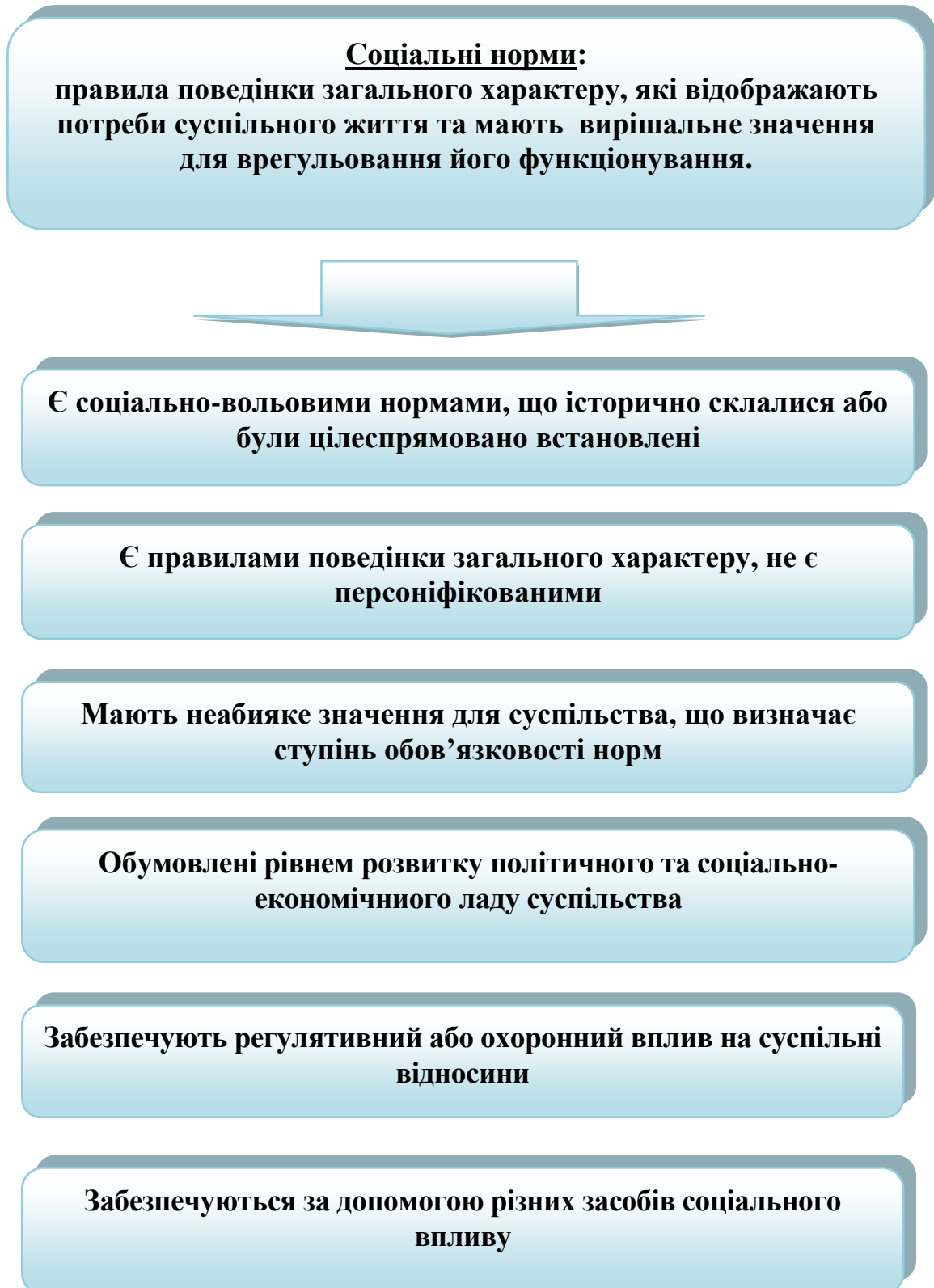
Гарантується позитивним оцінкою суспільної більшості

Забезпечує функціонування суспільства як єдиної, організованої системи

2.4. Види та зміст соціального регулювання

2.5. Ознаки соціальних норм

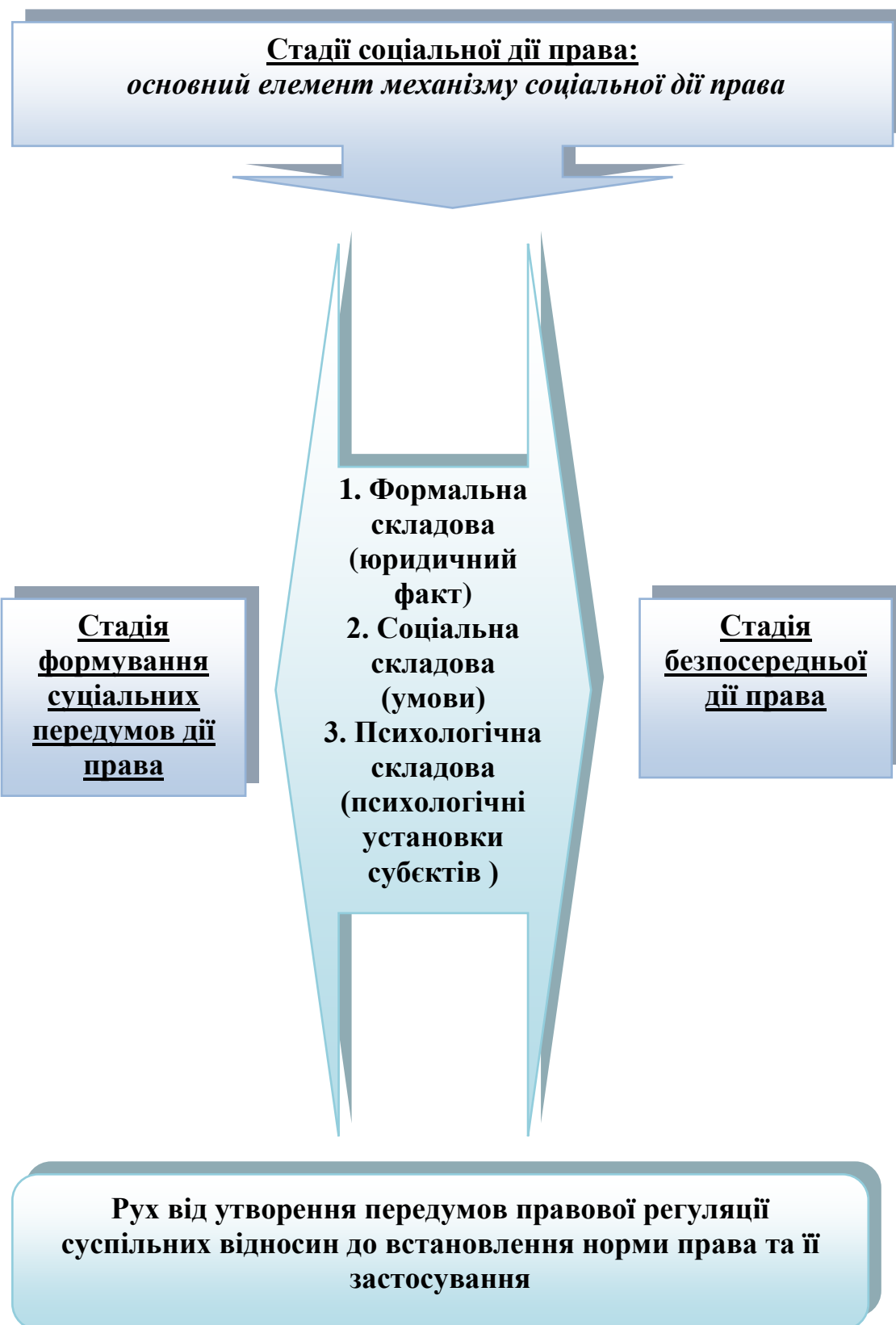
2.6. Відмінності між соціальними нормами

<i>Критерії</i>	Норми моралі	Норми-звичаї	Корпоративні норми	Норми права
За походженням	формується в суспільстві, базуючись на уявленнях людей про добро та зло, справедливість; існували у додержавному суспільстві	склалися історично, закріплені у суспільній практиці внаслідок багаторазового повторення	встановлюються від імені конкретної корпорації (підприємством, організацією, об'єднанням громадян) і виражають інтереси цієї корпорації	закріплюються та встановлюються переважно державою як офіційне, обов'язкове правило поведінки
За сферою дії	є регулятором поведінки людини в усіх сферах суспільного життя	виражають волю певної соціальної групи або терто-ріальної спільності	регулюють типові ситуації або вид відносин, а не окремий випадок чи конкретні суспільні відносини	регулюють лише найважливіші суспільні відносини
За ступенем деталізації	є узагальненим, безособовим правилом поведінки у вигляді ідей і принципів	є типовими варіантами поведінки суб'єкта, які були сформовані протягом часу	є типовими варіантами поведінки в конкретному середовищі	є конкретними варіантами поведінки суб'єкта, в якому чітко визначені юридичні права і обов'язки як можливі та належні
За формою вираження	письмові, усні	усні	усні	письмові, формалізовані у формах-джерелах права
За способом охорони від порушень	забезпечуються громадсько осудом та внутрішніми регуляторами: сором, совість та ін.	забезпечуються позитивною оцінкою суспільства	забезпечуються зовнішнім регуляторами корпоративної групи	забезпечуються заходами державного примусу

2.7. Соціальна дія права

2.8. Стадії соціальної дії права

2.9. Засоби соціально-правового впливу

**Формальні
(нормативні)**

**Наявність правових норм, що регулюють
ті чи інші суспільні відносини**

Фактичні

**Конкретні життєві обставини – дії та
події, (юридичні факти) як засоби
претворення абстрактної норми права у
конкретне життя**

Вольові

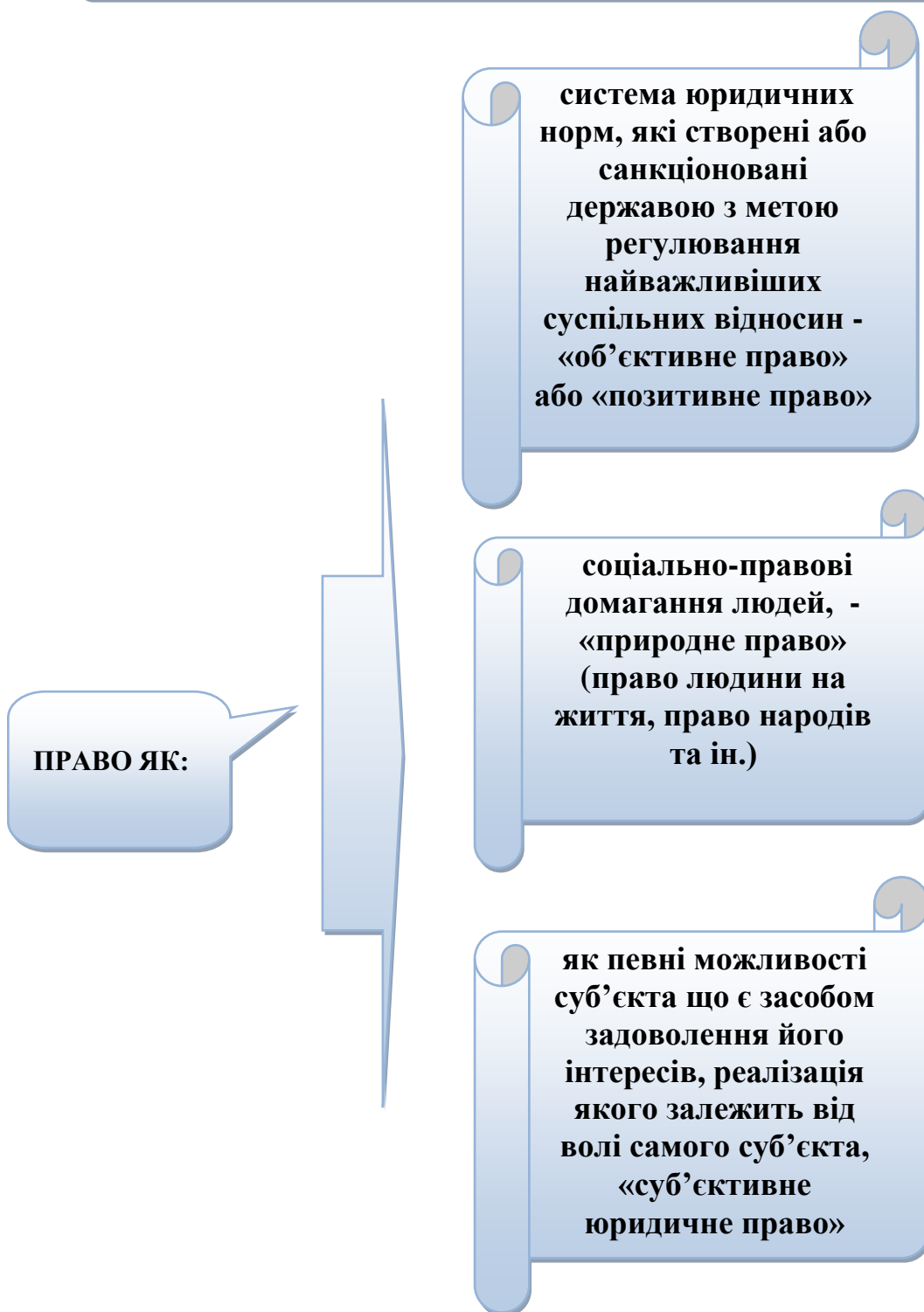
**Свідомо-вольова поведінка особи, яка
визначає форму і зміст свого діяння**

Соціальні

**Об'єктивні умови суспільства, в яких
суб'єкт визначає власний вибір**

2.10. Суб'єктивне, об'єктивне та природне право

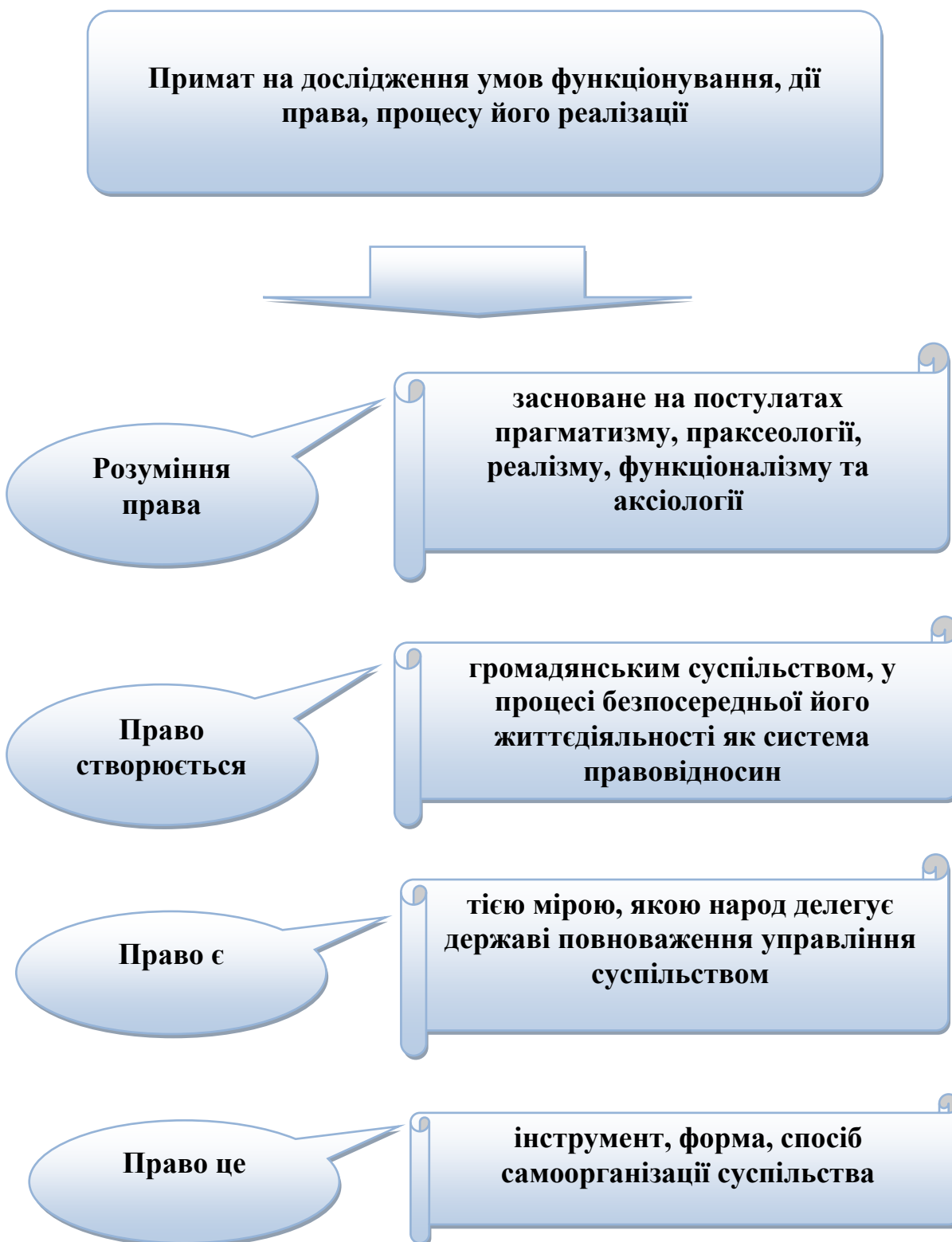
У межах розуміння соціальної сутності права лежить вирішення проблеми дуалістичного розуміння права

2.11. Соціологічний підхід до розуміння права

2.12. Характерні риси соціологічної концепції розуміння права

2.13. Підходи до розуміння сутності права

2.14. Соціально-правові принципи права

Соціально-правові принципи відображають систему цінностей, властивих суспільству

Принцип справедливості

встановлює вимоги справедливості щодо правових форм діяльності держави, її органів і посадових осіб

Принцип демократизму

право, повинно виражати волю, та формується через інститути демократії

Принцип верховенства права

передбачає:

- розрізнення права і закону;
- право слід розглядати як соціальний феномен;
- право повинно бути у нерозривному зв'язку з правами людини

2.15. Соціальне призначення права

**Природа влади лежить у
контексті суспільних відносин**

М. Вебер

**Влада як здатність одного
індивіда реалізувати
свою волю навіть у разі
спротиву іншого**

*К. Маркс,
Ф. Енгельс*

**Влада розглядалася в
контексті відносин
підкорення одного класу
іншим. Природа
панування зумовлена
економічною нерівністю.
Соціальна нерівність
доповнюється статевими,
етнічними, віковими,
культурними,
регіональними та
професійними
вілмінностями**

М. Дюверже

**Є інструментом панування
одних груп над іншими та
засобом інтеграції,
забезпечення соціальної
солідарності всіх членів
суспільств**

2.16. Соціальне призначення і напрями впливу права

Функції права: соціальне призначення права, та напрями його впливу на суспільні відносини

Визначаються призначенням права в суспільстві

Є напрямом впливу права на суспільні відносини

Виражають основні риси права і спрямовані на реалізацію його завдань

Упорядковують певний вид суспільних відносин

Пов'язані з завданнями права (економічними, політичними, соціальними)

Юридичні функції

Соціальні функції

2.17. Соціальні функції права

Соціальні функції права

Економічна функція права:

правова регуляція економічних відносин, зокрема, право визначає наявність або відсутність приватної власності на засоби виробництва, закріплює ту чи іншу форму економічного укладу

Політична функція права:

право регулювання відносин влади, політичної системи, відносин між різними соціальними групами та національних відносин

Виховна функція права:

формування правосвідомості, правове закріплення ідеології, формування стимулів правомірної поведінки

Гуманістична функція права:

охорона та захист прав людини і громадянина

Комунікаційна функція права:

доведення волі правотворчих суб'єктів

Організаційно-управлінська функція права:

правова регламентація у вирішенні економічних та соціальних проблем

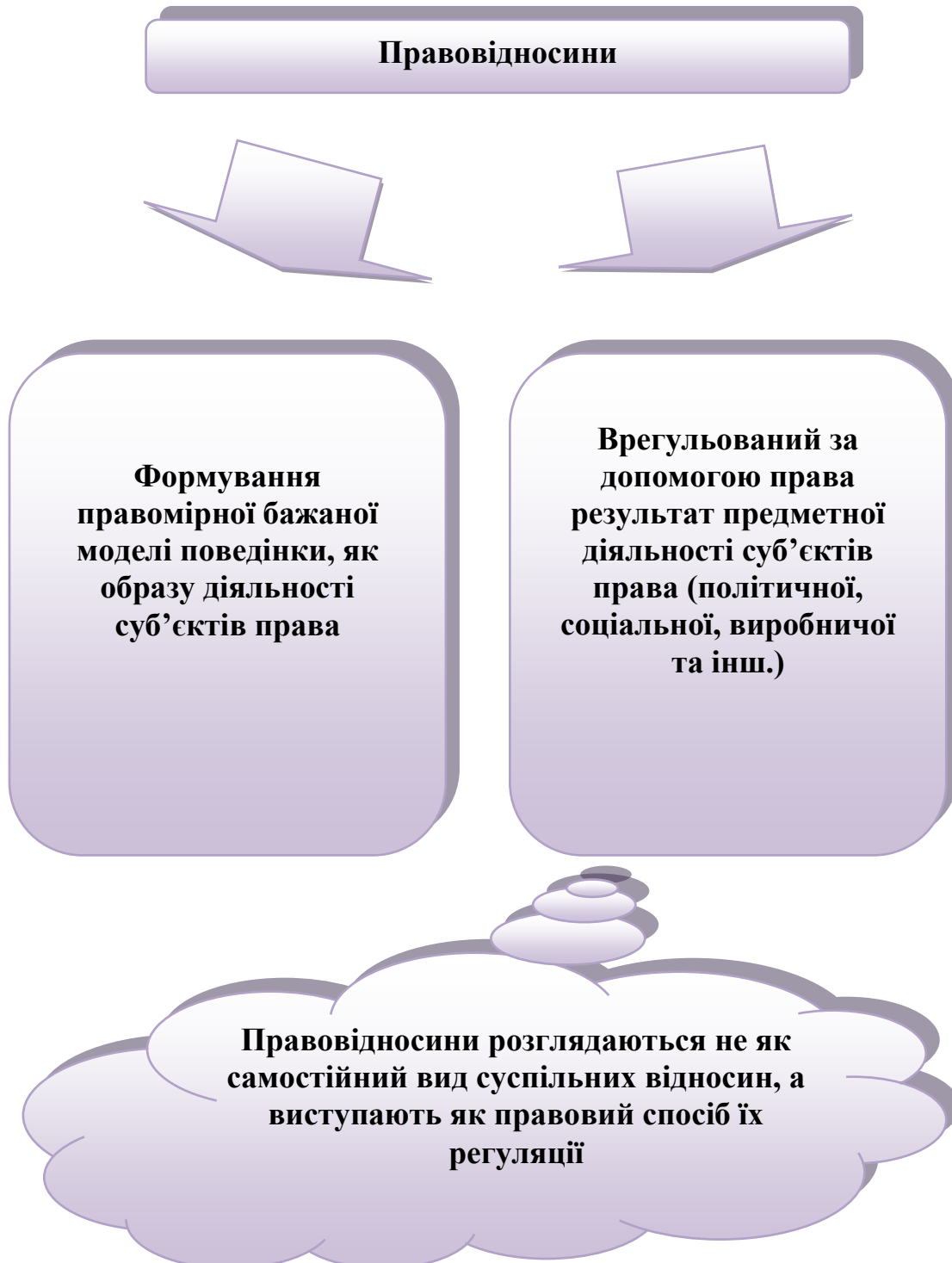
Організаційно-управлінська функція права:

правова регламентація у вирішенні економічних та соціальних проблем

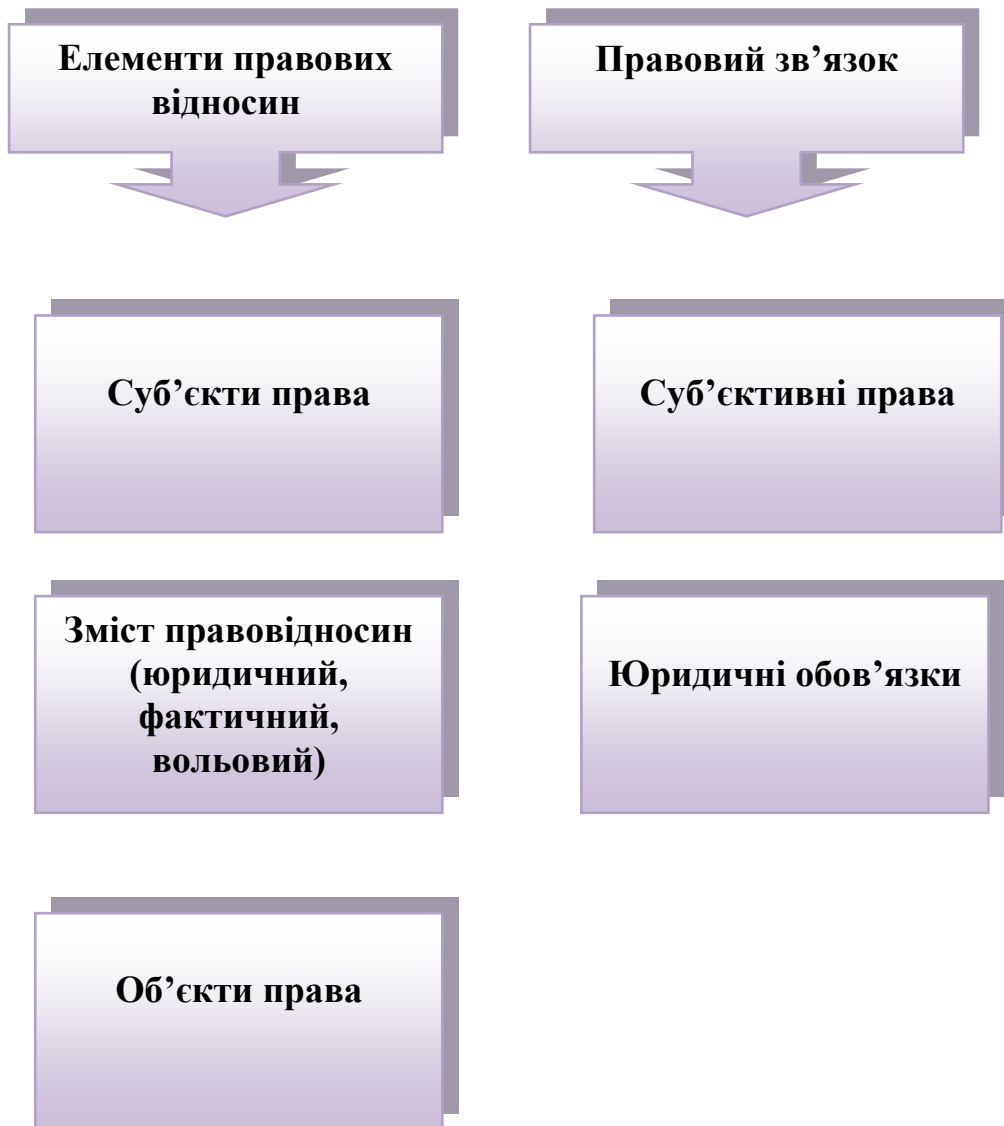
Гносеологічна функція права:

право виступає джерелом знань

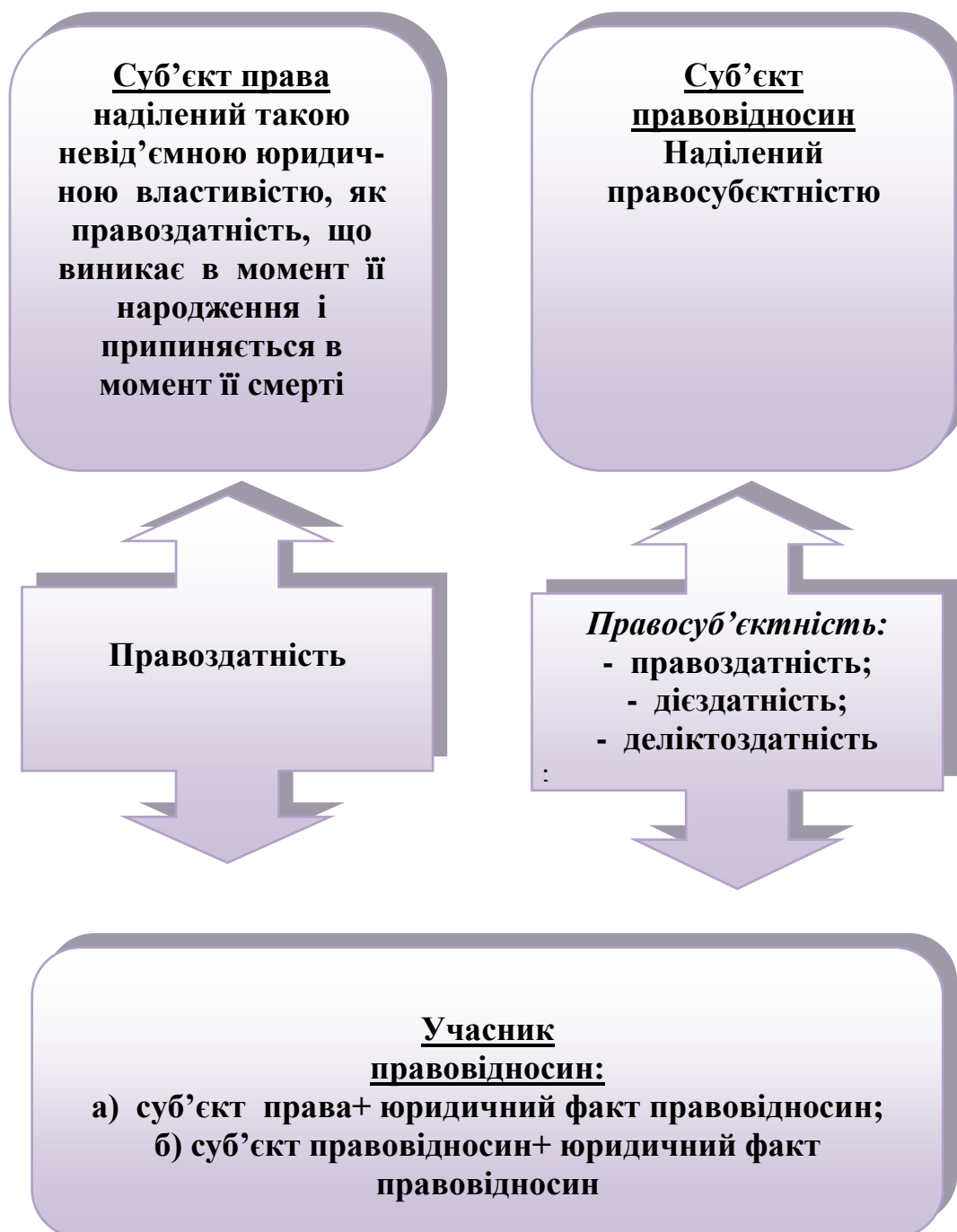
2.18. Правовий спосіб врегулювання соціальних відносин

2.19. Системна модель правових соціальних відносин

2.20. Правосуб'єктність фізичних осіб

Тестові завдання для перевірки знань до розділу 2

1. Соціальний аспект права – це:

а) комплекс взаємозалежних і узгоджених юридичних засобів, призначених для регулювання суспільних відносин, а також юридичних явищ, що виникають унаслідок такого регулювання (правові норми, правові принципи, правосвідомість, законодавство, правові відносини);

б) заснована на уявленні про справедливість міра свободи і рівності, що відображає потреби суспільного розвитку, яка у своїй основі склалася в процесі повторюваних суспільних відносин і визнається та охороняється державою;

в) нормативно-правовий акт вищої юридичної сили, що регулює найважливіші суспільні відносини шляхом встановлення загальнообов'язкових правил (норм); прийнятий в особливому порядку законодавчим органом або безпосередньо народом;

г) норми, що виражають у категоричних розпорядженнях держави чітко позначені дії і не допускають ніяких відхилень від вичерпного переліку прав і обов'язків суб'єктів.

2. Внутрішній зміст права як регулятора суспільних відносин, який виражається в єдності загальносоціальних і класових інтересів через формальне закріплення міри свободи, рівності та справедливості – це:

а) принципи права;

б) норма права;

в) правовий закон;

г) сутність права.

3. Об'єктивне юридичне право – це:

а) система норм, що мають формальний вираз, встановлюються та гарантуються державою з метою впорядкування суспільних відносин;

б) міра юридично можливої поведінки, що задовольняє інтереси певної особи;

в) сукупність створених державою соціальних норм, що визначають об'єктивні обов'язки учасників правовідносин;

г) загальнообов'язкове, формально-визначене правило поведінки, встановлене або санкціоноване державою як регулятор суспільних відносин, яке офіційно закріплює міру свободи і справедливості відповідно до суспільних, групових та індивідуальних інтересів

населення країни, забезпечується всіма заходами державного впливу.

4. Суб'єктивне юридичне право – це:

а) система загальнообов'язкових норм, що мають формальний вираз, встановлюються та гарантуються державою з метою впорядкування суспільних відносин;

б) міра юридично можливої поведінки, що задовольняє інтереси певної особи;

в) сукупність створених державою соціальних норм, що визначають об'єктивні обов'язки учасників правовідносин;

г) загальнообов'язкове, формально-визначене правило поведінки, встановлене або санкціоноване державою як регулятор суспільних відносин, яке офіційно закріплює міру свободи і справедливості відповідно до суспільних, групових та індивідуальних інтересів населення країни, забезпечується всіма заходами державного впливу.

5. Загальним принципом права є:

а) принцип свободи економічної діяльності;

б) принцип гласності та змагальності сторін судового розгляду;

в) принцип гуманізму;

г) принцип інформаційної свободи.

6. Принцип справедливості передбачає:

а) вимогу відповідності між практичною роллю різних індивідів у житті суспільства та їхнім соціальним становищем, між їхніми правами та обов'язками;

б) ієрархічну субординацію залежно від юридичної сили;

в) свободу вибору суспільного ладу та форми правління, забезпечення захисту прав людини та задоволення основних потреб її життя;

г) визнання права на життя, здоров'я, особисту свободу та безпеку, право на охорону своєї честі та репутації.

7. Співвідношення понять «право» і «законодавство» відбувається таким чином:

а) це тотожні поняття;

б) законодавство, крім права, включає до свого складу інші елементи правової системи;

в) право є більш широким поняттям, оскільки крім законодавства, включає норми права, принципи права тощо;

г) законодавство є формою зовнішнього вираження «права» як системи правових норм та принципів.

8. *Право визначається як система гарантованих державою юридичних норм, що висловлюють волю економічно пануючого класу відповідно до:*

- а) класового підходу до розуміння соціальної сутності права;
- б) загально-соціального підходу до розуміння соціальної сутності права;
- в) психологічного підходу до розуміння соціальної сутності права;
- г) соціологічного підходу до розуміння соціальної сутності права.

9. *Формальна визначеність права виражається у:*

- а) вольовому характері права, а також втіленні в ньому суспільних, групових та індивідуальних інтересів;
- б) сутності права як регулятора суспільних відносин;
- в) тому, що встановлені правила поведінки є загальними та обов'язковими для всієї країни;
- г) чіткості, однозначності, стислості формальних правових приписів, виражених у законах, указах, постановах тощо.

10. *Сукупність уявлень про те, що таке право за своєю суттю та змістом, яка мета його існування, яка його соціальна сутність, соціальна цінність та соціальне призначення для суспільства – це:*

- а) праворозуміння;
- б) правосвідомість;
- в) правова освіта;
- г) правова вихованість.

Контрольні питання до розділу 2

1. У чому полягає сутність соціологічної концепції розуміння права?
2. Яким чином співвідносяться потягтя «суб'єктивне право», «об'єктивне право» «природне право»?
3. У чому полягає сутність соціального призначення права за М. Вебером?
4. У чому полягає зміст призначення права за М. Дюверже ?
5. Хто є учасником правових відносин?
6. Які засоби соціально-правового впливу ви знаєте?
7. У чому полягає правовий спосіб врегулювання соціальних відносин?

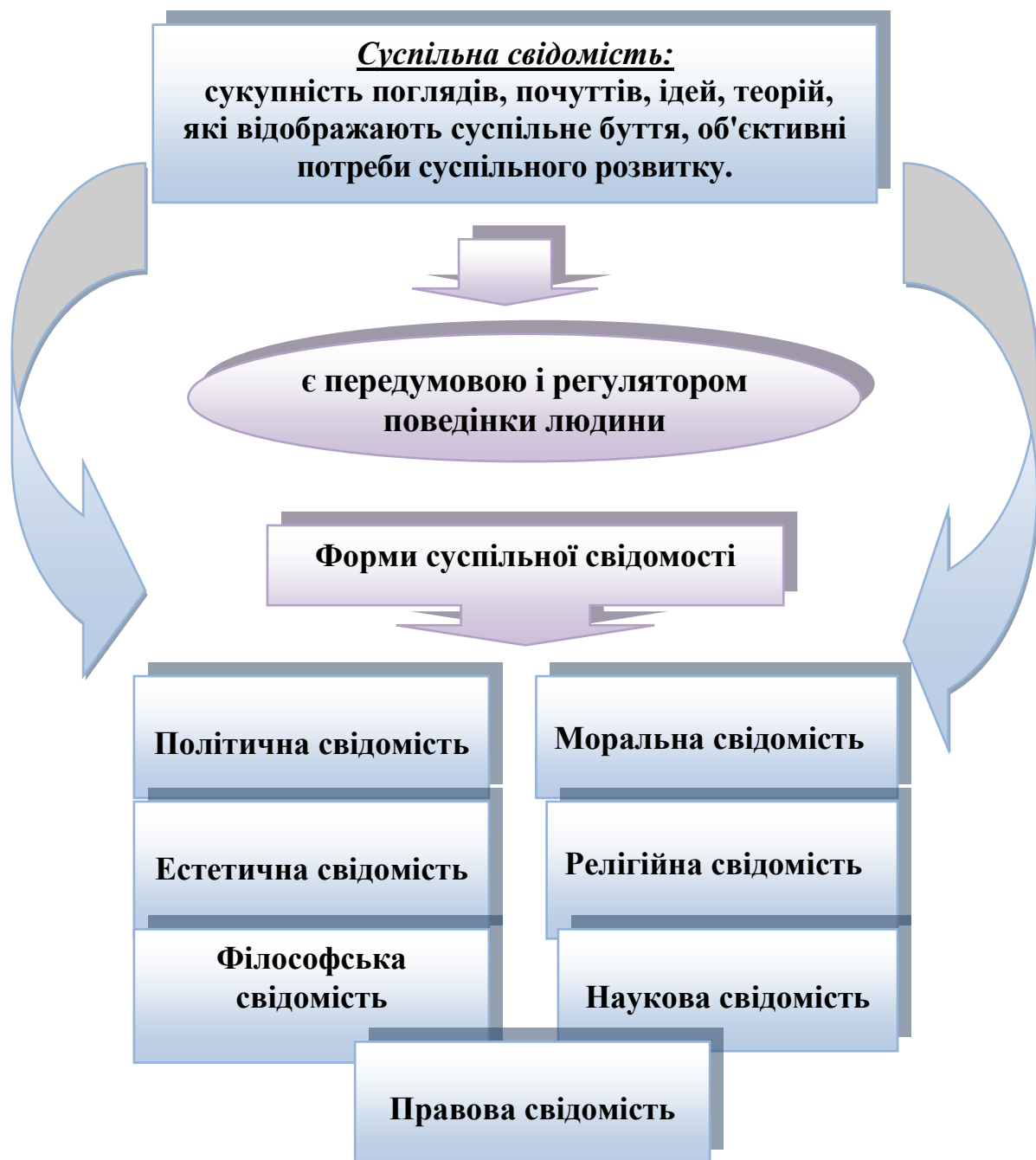
8. Розкрийте сутність соціальних функцій права.
9. Надайте характеристику елементам правових відносин.
10. Визначте структурні елементи правосуб'єктності.

Література до розділу 2

1. Балинська О. М., Гуменюк Л. Й. Основи соціології права (для працівників органів внутрішніх справ) : навч. посібник ; за заг. ред. М. М. Цимбалюка. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2013. 412 с.
2. Горецька Х. В. Правова соціалізація: філософсько-правовий вимір : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.12 / Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2014. 19 с.
3. Куліченко В. В. Правова соціалізація особистості як об'єкт соціально-філософського аналізу : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03 / Житомир. держ. ун-т імені Івана Франка. Житомир, 2013. 20 с.
4. Петрович З. З. Філософсько-правове розуміння взаємозв'язку соціуму і права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 / Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2015. 18 с.
5. Соціологія права : навч. посібник / О. М. Джужа, І. Г. Кириченко, В. С. Ковальський, С. М. Корецький та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі. Київ. : Юрінком Інтер, 2004. 288 с.
6. Теорія держави і права : підруч. / кол. авт. ; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю. А. Ведерніков. 3-є вид. перероб. і доп. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД. 2016. 480 с.
7. Талдикін О. В. Правосуб'єктність фізичних осіб: окремі аспекти. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 2. С. 55-60.
8. Талдикін О. В. Окремі аспекти теорії правосуб'єктності фізичних осіб. *Актуальні проблеми юридичної науки в контексті розвитку громадянського суспільства : матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпропетровськ, 29 квіт. 2014 р.)* ; уклад.: к.ю.н., доц. О. М. Куракін, к.ю.н., доц. О. В. Талдикін. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2014. С. 50-53.
9. Яцино К. С. Предмет соціології права та її місце в системі юридичних наук : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Київ, 2013. 18 с.

3. ПРАВОВА СВІДОМІСТЬ І ПРАВОВА ПОВЕДІНКА

3.1. Суспільна свідомість та її форми

3.2. Правосвідомість: поняття та ознаки

Правосвідомість: сукупність суб'єктивних елементів правового регуляції: ідей, теорій, емоцій, почуттів та правових установок, за посередництвом яких відображається правова дійсність, формується ставлення до права та ціннісна орієнтація правової поведінки

ознаки

є однією з форм суспільної свідомості

відображає правову дійсність у формі юридичних знань, уявлень та поглядів щодо права

обумовлюється економічним та політичним рівнем розвитку суспільства

має носіями різноманітних суб'єктів права

має об'єктом пізнання право в усій багатоманітності його проявів

виступає визначальним фактором розвитку праворозуміння

Є складовою механізму саморегуляції людської поведінки

3.3. Рівні правосвідомості

Правосвідомість, має два основних рівні, що відрізняються об'ємом знань про право, його системністю, мірою розуміння правових фактів, явищ і процесів

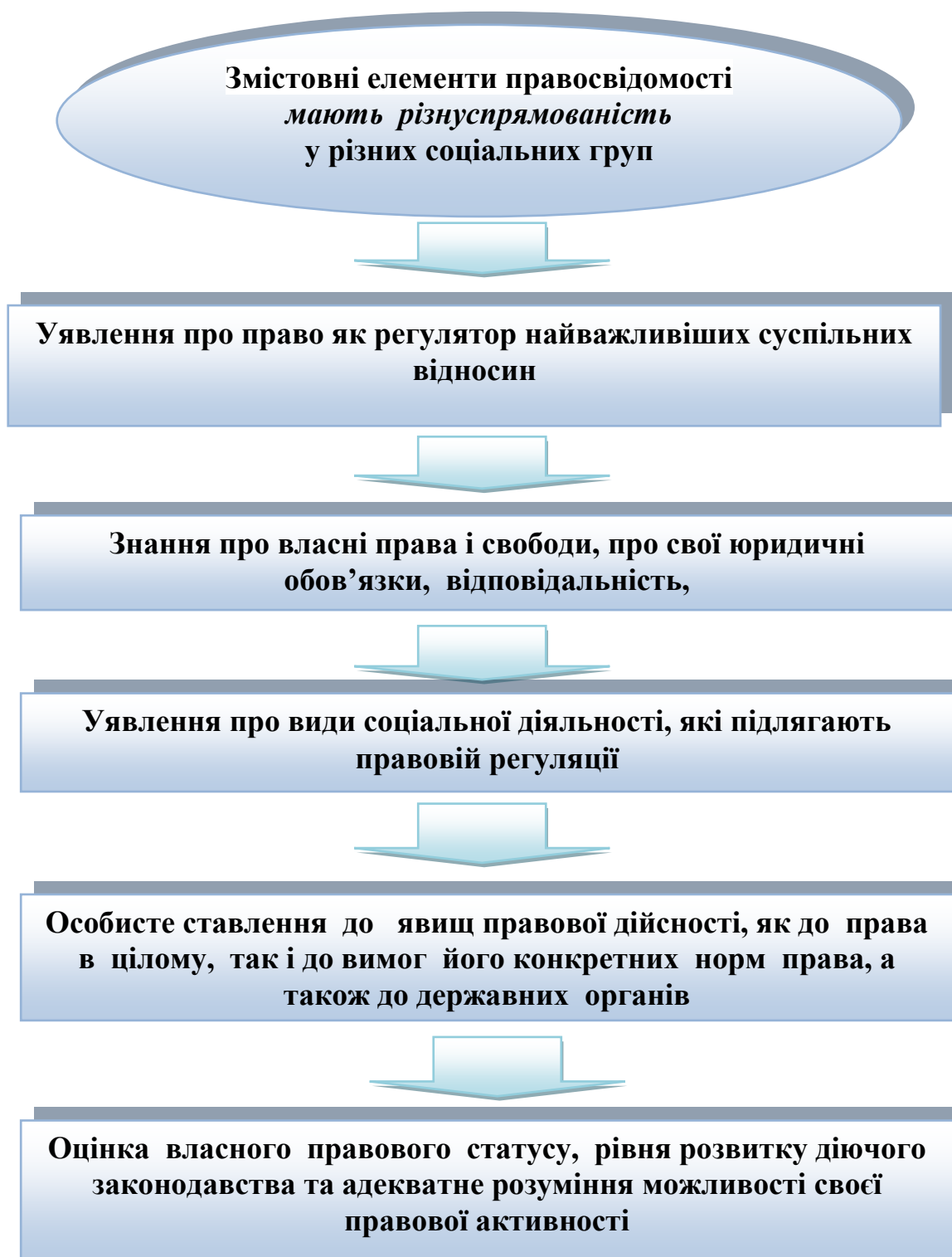
Теоретичний рівень:

- охоплює систематизоване наукове знання про сутність права в усіх його проявах;
- є раціоналізованим, логічно обґрунтованим;
- являє собою систему поглядів, спрямованих на розуміння сутності правових явищ і процесів;
- є результатом діяльності вчених, професійних правознавців;
- знаходить свій вираз в наукових поняттях, правових ідеях, теоріях, які відпрацьовані в процесі спілкування, вивчення, порівняння юридичної теорії і практики

Буденний рівень:

- є не систематизованим, фрагментарним;
- складається із окремих знань, уявлень, оцінок права;
- фрагменти буденного рівня можуть бути суперечливими, містити спірні, невірні судження, надумані уявлення про право і закони;
- формується на основі повсякденного життя, практичного досвіду людей, через реалізацію ними правових норм;
- є емпіричними знаннями про діюче право;
- включає моральну оцінку, яка часто є домінуючою

3.4. Змістовні елементи правосвідомості

3.5. Структура правосвідомості

Внутрішня структура правосвідомості традиційно містить наступні елементи:

Правова психологія:

сукупність почуттів і емоцій, що виражають ставлення індивіда, групи, суспільства до права, правових явищ, неусвідомлене ставлення до права, не осмислена теоретично, не упорядкована логічно, має провідним елементом емоції

Правова ідеологія:

система ідей, теорій, концепцій, які відображають доктринальне осмислення правової дійсності, проникнення в сутність правових явищ на науковому рівні

Поведінкова складова:

відображає вольовий бік правосвідомості, являє собою процес переведення приписів правових норм у той чи інший вид правової поведінки

3.6. Функції правосвідомості

Функції правосвідомості:
напрями впливу на поведінку як індивідуальних так і
колективних суб'єктів права

Регулятивна:
вплив права на регуляцію суспільні відносини через
правосвідомість її суб'єктів

Правоутворююча:
правосвідомість виступає джерелом права, а його форми-джерела є
зовнішнім виразом правосвідомості

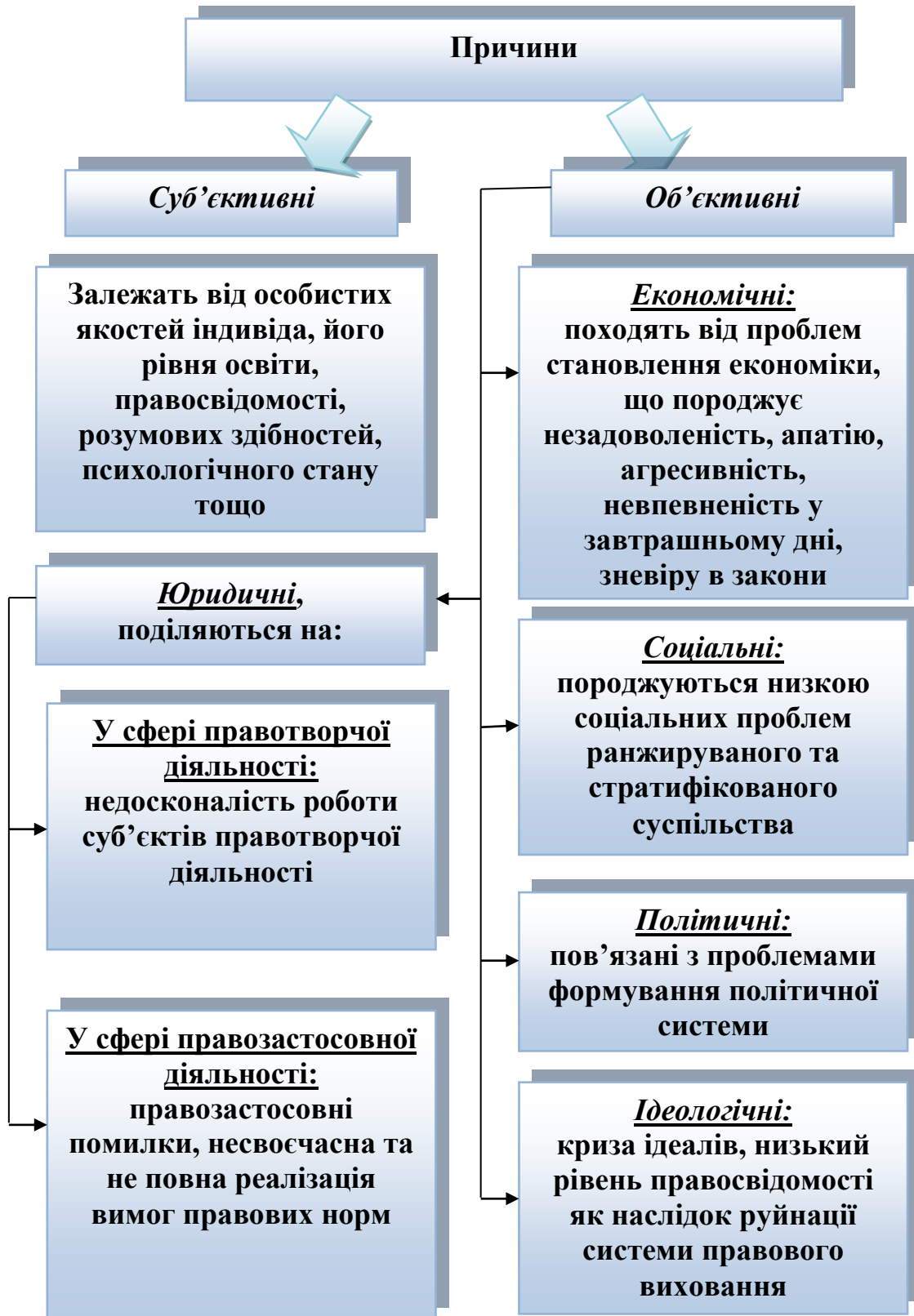
Оцінювальна:
формує емоційне ставлення суб'єктів до права на основі їх досвіду
та практичної діяльності

Когнітивна:
пізнання правової дійсності, результатом якого є формування
правових теорій, концепцій, ідей

3.7. Види правосвідомості

3.8. Причини деформації правосвідомості

3.9. Види деформації правосвідомості

Деформація правосвідомості:
часткове, або повне порушення елементів структури правосвідомості, їх відхилення від встановленої норми

Правовий догматизм:
характеризується ототожненням закону з правом, формальним прийняттям його положень, сліпим виконанням догми права

Правовий ідеалізм:
гіпертрофоване уявлення про роль юридичних засобів як регуляторів суспільних відносин (інші назви: **правовий романтизм або правовий фетишизм**)

Правовий дилетантизм:
недбале ставлення до юридичних цінностей, вільне поводження з законами або з оцінкою юридичної ситуації

Правовий інфантилізм:
несформованість правових знань при особистій впевненості у власній професійній юридичній підготовці

Правова демагогія:
легковажне або свідоме здійснення впливу, наслідком якого стає формування однобічного або викривленого уявлення про правову дійсність

Переродження правосвідомості:
деформація правосвідомості, з максимальним ступенем викривлення правових ідеалів, свідченням чого стає свідоме вчинення людиною навмисних павопорушень

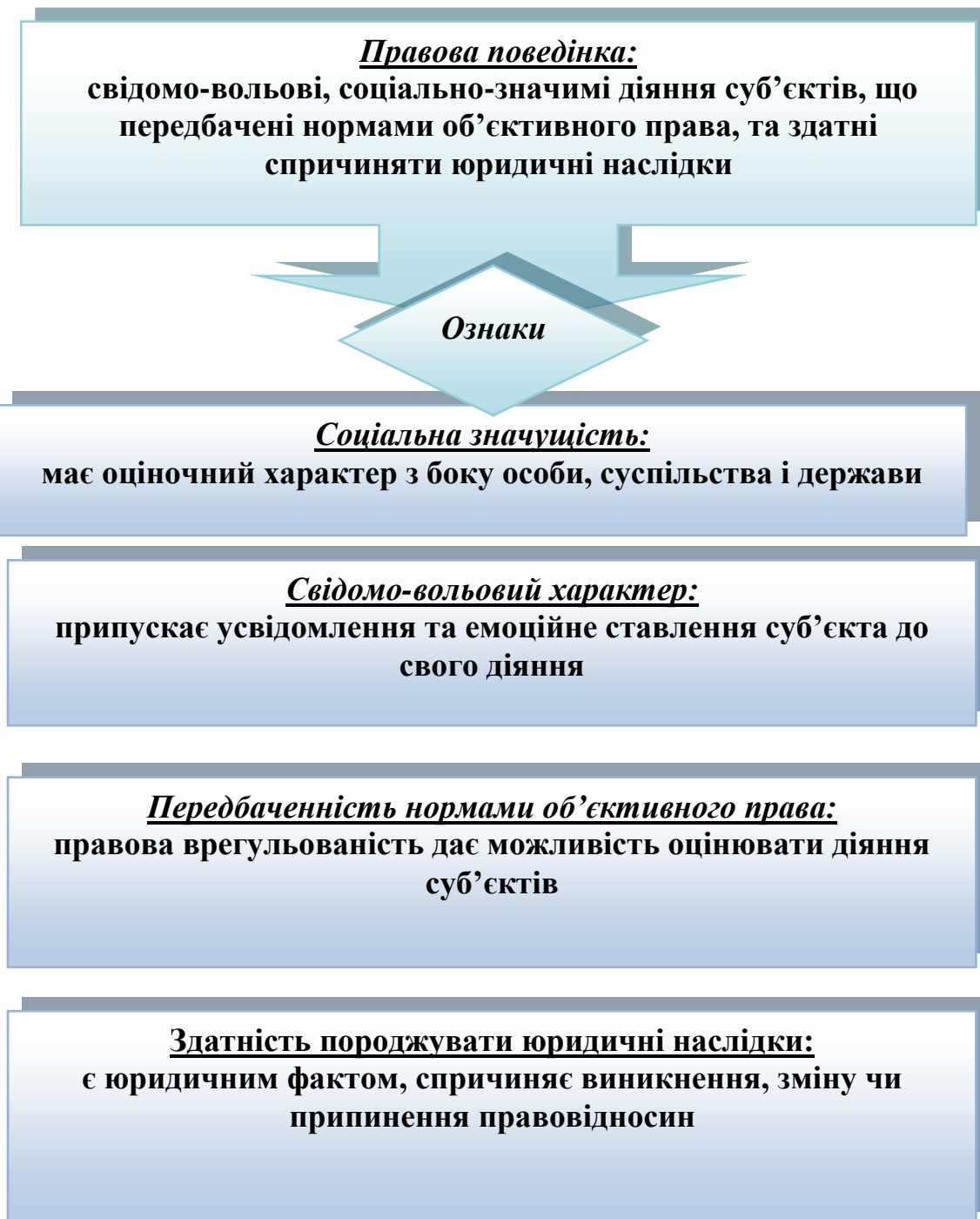
3.10. Правовий нігілізм: види

Правовий нігілізм:
заперечення соціальної цінності права, свідоме ігнорування вимог закону, критичне ставлення до вимог дотримання права та відсутність поваги до нього

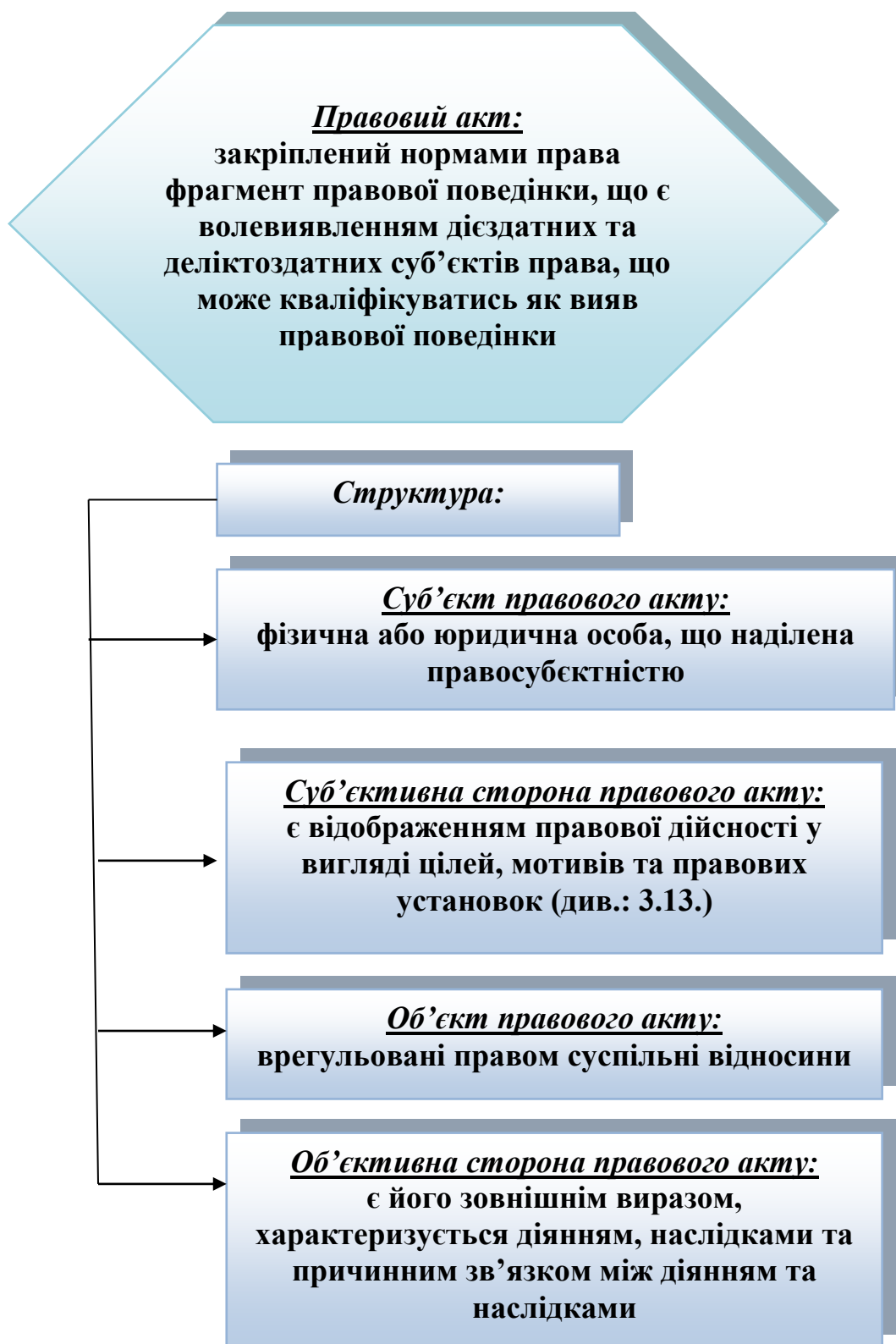
Критерій	Види правового нігілізму
Залежно від ступеня усвідомленості та відкритості	<u>Очевидний правовий нігілізм:</u> відкрите, свідоме неприйняття окремих елементів правової системи або права в цілому.
	<u>Прихований правовий нігілізм:</u> не є очевидним, приховується під виглядом поваги до закону, інколи не усвідомлюється
Залежно від виду обґрунтованості	<u>Раціональний правовий нігілізм:</u> формується внаслідок аналітичного мислення
	<u>Емоційний правовий нігілізм:</u> ґрунтується на афективно-почуттєвих оцінках юридичної дійсності
За ступенем залежності від оточення	<u>Конформістський правовий нігілізм:</u> негативне ставлення формується під впливом домінуючих в соціальній спільноті уявлень та стереотипів
	<u>Принциповий правовий: нігілізм:</u> нігілізм опозиції, виникає не завдяки, а всупереч тим поглядам, що існують в найближчому оточенні

Критерій	Види правового нігілізму	
Залежно від ступеня заперечення юридичних явищ	<u>Абсолютний правовий нігілізм:</u> повне заперечення права як соціального регулятора, невіра в його справедливість, силу та ефективність	
	<u>Відносний правовий нігілізм:</u> сумніви, скептичне ставлення до окремої сфери правового регулювання, в негативне сприйняття окремих юридичних явищ	
Залежно від спрямованості заперечення	<u>Конструктивний правовий нігілізм:</u> має загальне позитивне спрямування, прагнення створити більш досконалі форми та механізми правового регулювання	
	<u>Деструктивний правовий нігілізм:</u> нігілізм занепаду, заклик до руйнування без будь-яких пропозицій	
Залежно від форми об'єктивації	<u>Теоретичний правовий нігілізм:</u> заперечення цінності права у принципі, необхідність звільнення особистості від будь-яких обмежень, неприпустимість правового примусу тощо	
	<u>Практичний правовий нігілізм</u> може бути активним, гедонічним та пасивним:	
	активний:	відверте ігнорування юридичних приписів та вчинення правопорушень
	гедонічний:	активна форма, за якої носій отримує задоволення від заперечення, та використовує будь-яку можливість для порушення вимог закону
	пасивний:	носій замикається у мовчанні, згортає всі прояви правової активності

3.11. Правова поведінка: поняття та ознаки

3.12. Правовий акт як елемент правової поведінки

3.13. Види правової поведінки

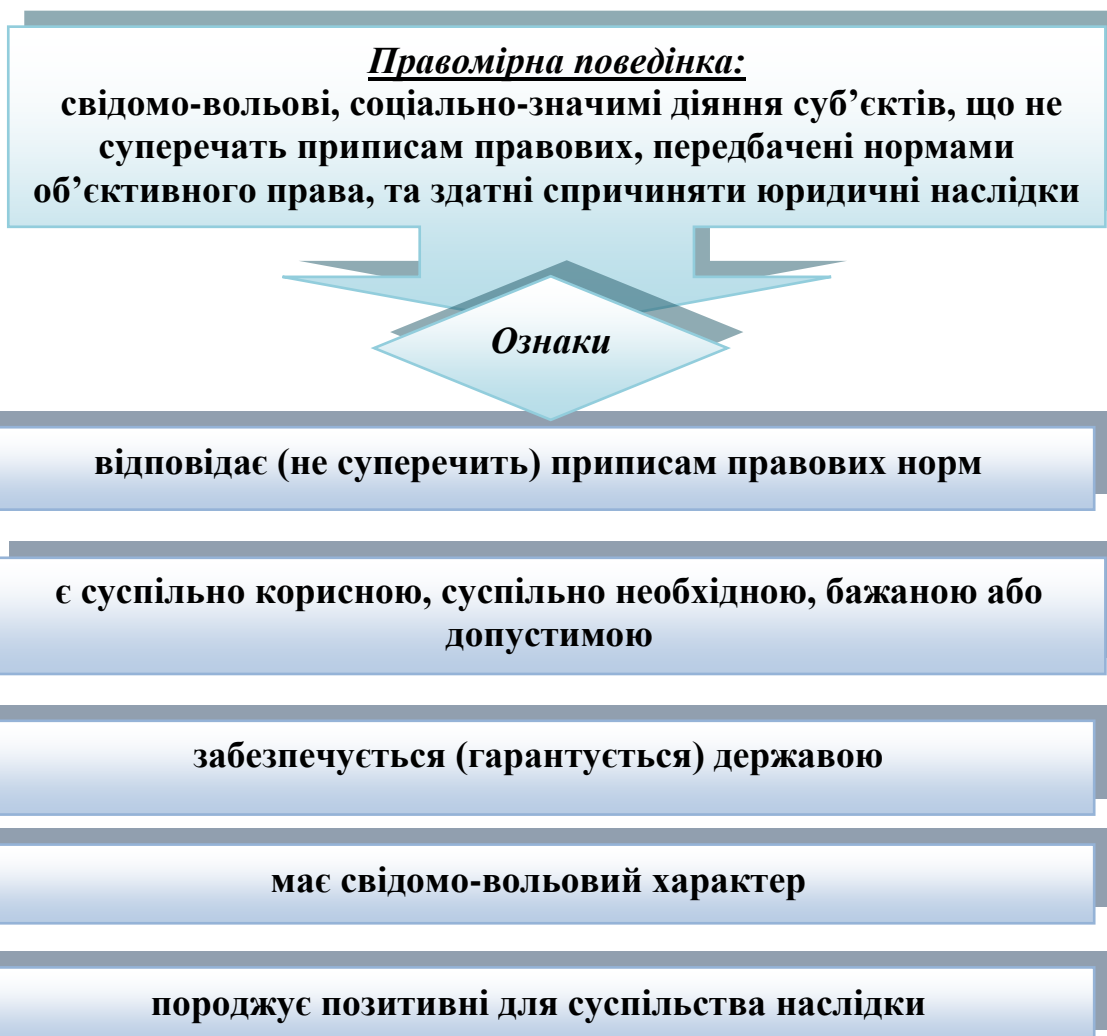
Критерій	Види правової поведінки
<i>з огляду на соціальну значущість:</i>	поведінка, що необхідна суспільству
	поведінка, що є бажаною для суспільства
	поведінка, що допускається суспільством
	поведінка, що є небажаною для суспільства
	поведінка, що є шкідливою для суспільства
	поведінка, що є небезпечною для суспільства
<i>за суб'єктами:</i>	індивідуальна
	групова (колективна)
<i>за зовнішнім проявом:</i>	діяльнісна (фізична)
	вербальна (усна)
	письмова (документальна)
	конклюдентна (мова жестів)
<i>за характером діяння:</i>	активна (дія)
	пасивна (бездіяльність)
<i>за сферами суспільного життя:</i>	в політичній сфері
	в економічній сфері
	в сімейній сфері
	в культурній сфері
	в екологічній сфері

Критерій	Види правової поведінки	
<i>з огляду на те, чий інтереси реалізуються:</i>	правова поведінка, що є засобом реалізації приватних інтересів	
	правова поведінка, що є засобом реалізації публічних інтересів	
<i>за ступенем мотивації:</i>	<i>правомірна</i>	об'єктивно правомірна – особа в силу внутрішнього переконання дотримується правової норми
		ситуаційно-правомірна поведінка особи відповідає правовим нормам, але внутрішні переконання відсутні
		законослухняна – інтереси і цілі особи розходяться з правовими нормами, але людина їм підкоряється
	<i>протиправна</i>	внутрішньо-обумовлена – особа здійснює правопорушення, усвідомлюючи, що вона порушує право
		ситуативно-випадкова – правопорушення зумовлене незнанням норм права або збігом несприятливих обставин

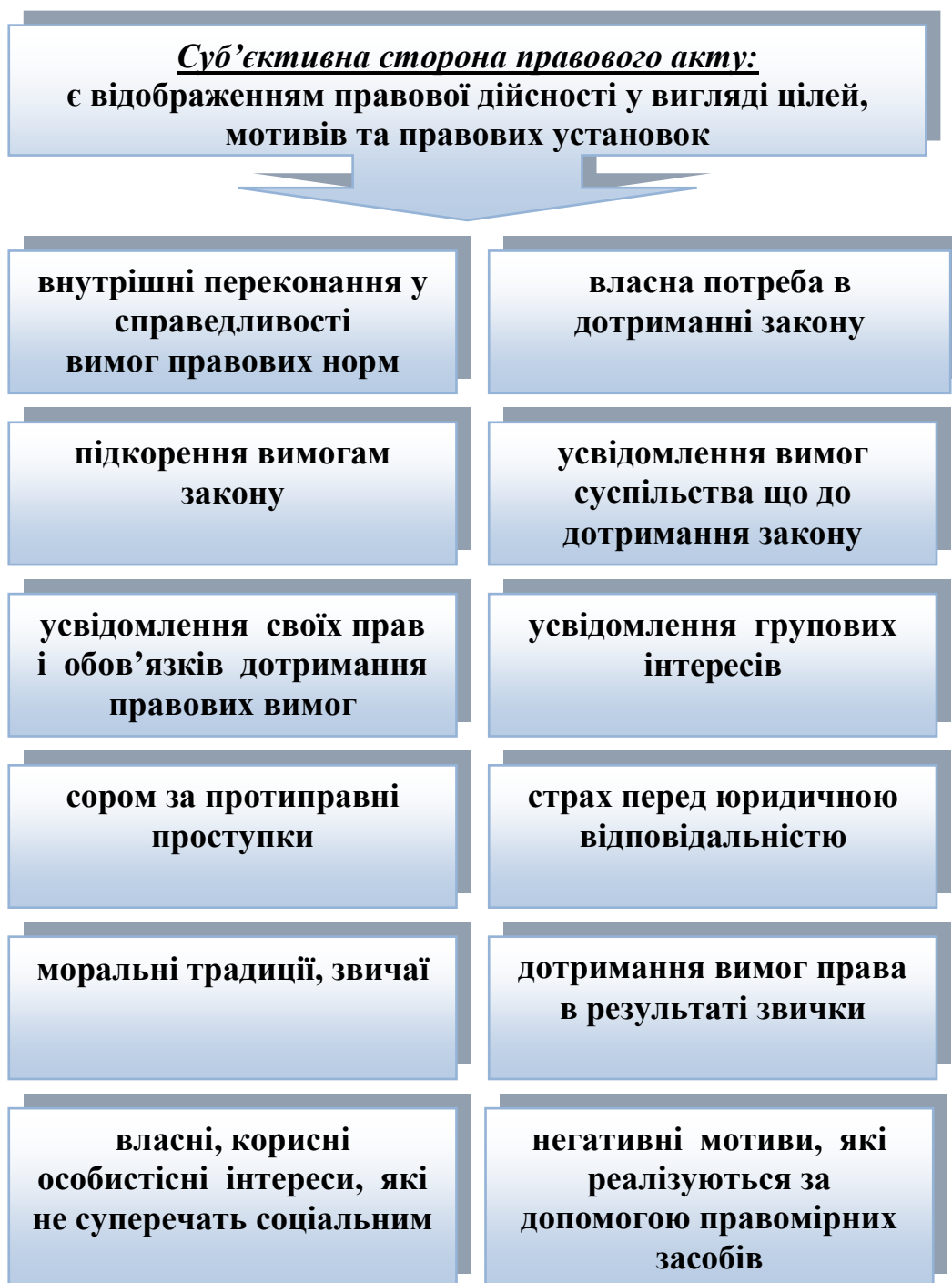
3.14. Відповідність правової поведінки нормам права та наслідкам для суспільства

<i>Вид правової поведінки</i>	<i>Шкідливі, або небезпечні наслідки</i>	<i>Відповідність вимогам норм права</i>
правомірна поведінка	відсутні	відповідає
протиправна поведінка	присутні	не відповідає
зловживання правом	присутні	відповідає
об'єктивно протиправна поведінка	відсутні	не відповідає

3.15. Поняття та ознаки правомірної поведінки

3.16. Мотиви правомірної поведінки

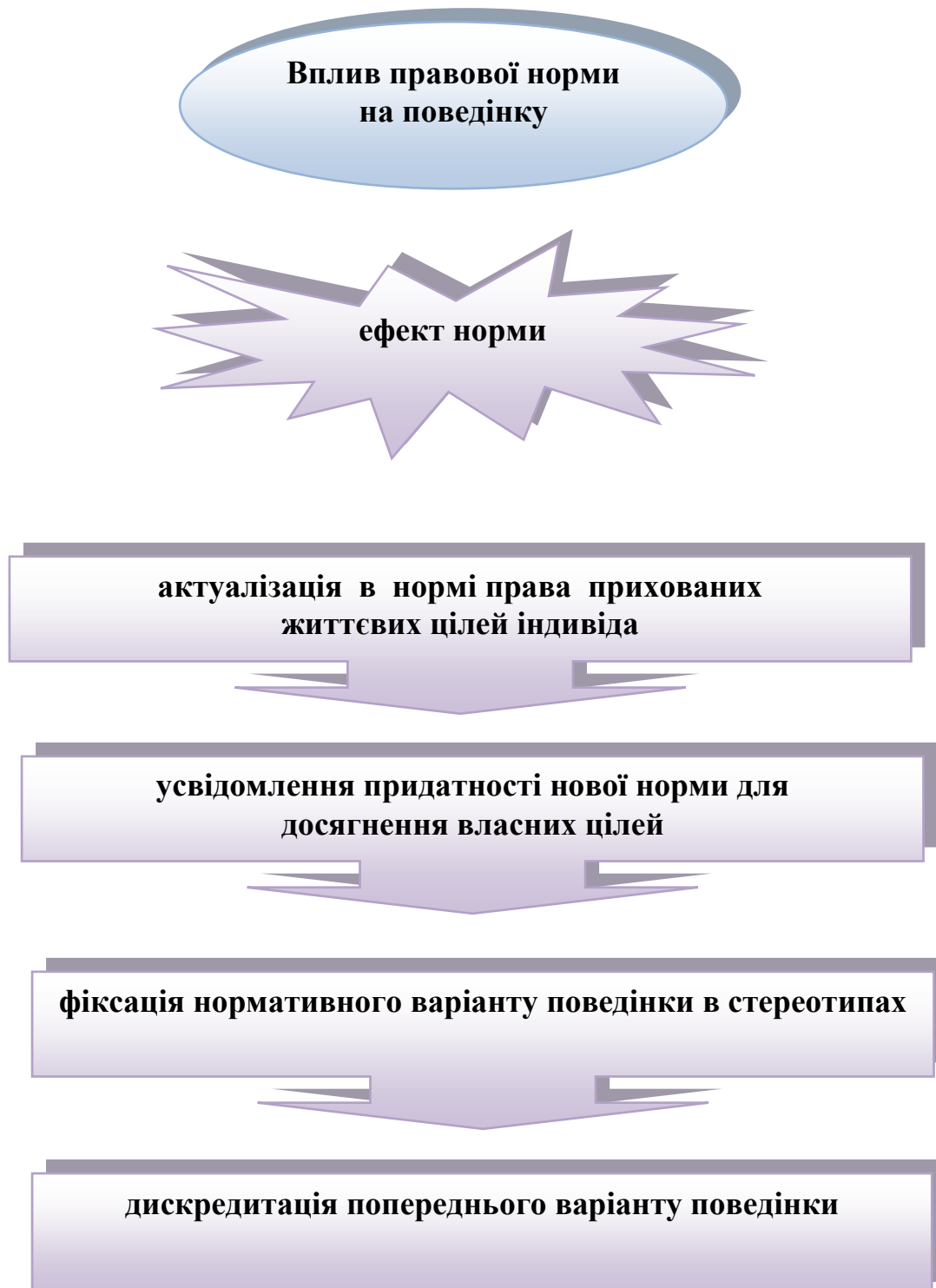
3.17. Види правомірної поведінки

<i>Критерій</i>	<i>Види правової поведінки</i>
<i>залежно від ставлення держави:</i>	схвалювана
	бажана
	допустима
<i>за причинами:</i>	обумовлена суб'єктивними причинами
	обумовлена об'єктивними причинами
<i>відповідно до фактичного змісту правовідносин:</i>	спрямована на реалізацію суб'єктивного права
	спрямована на виконання юридичного обов'язку
	спрямована на реалізацію державно-владних повноважень
<i>залежно від форм реалізації:</i>	використання суб'єктивного права
	виконання юридичного обов'язку (забов'язуючі норми)
	дотримання юридичного обов'язку (заборонні норми)
	застосування права
<i>за юридичними наслідками:</i>	правоутворююча
	правозмінююча
	правоприпиняюча

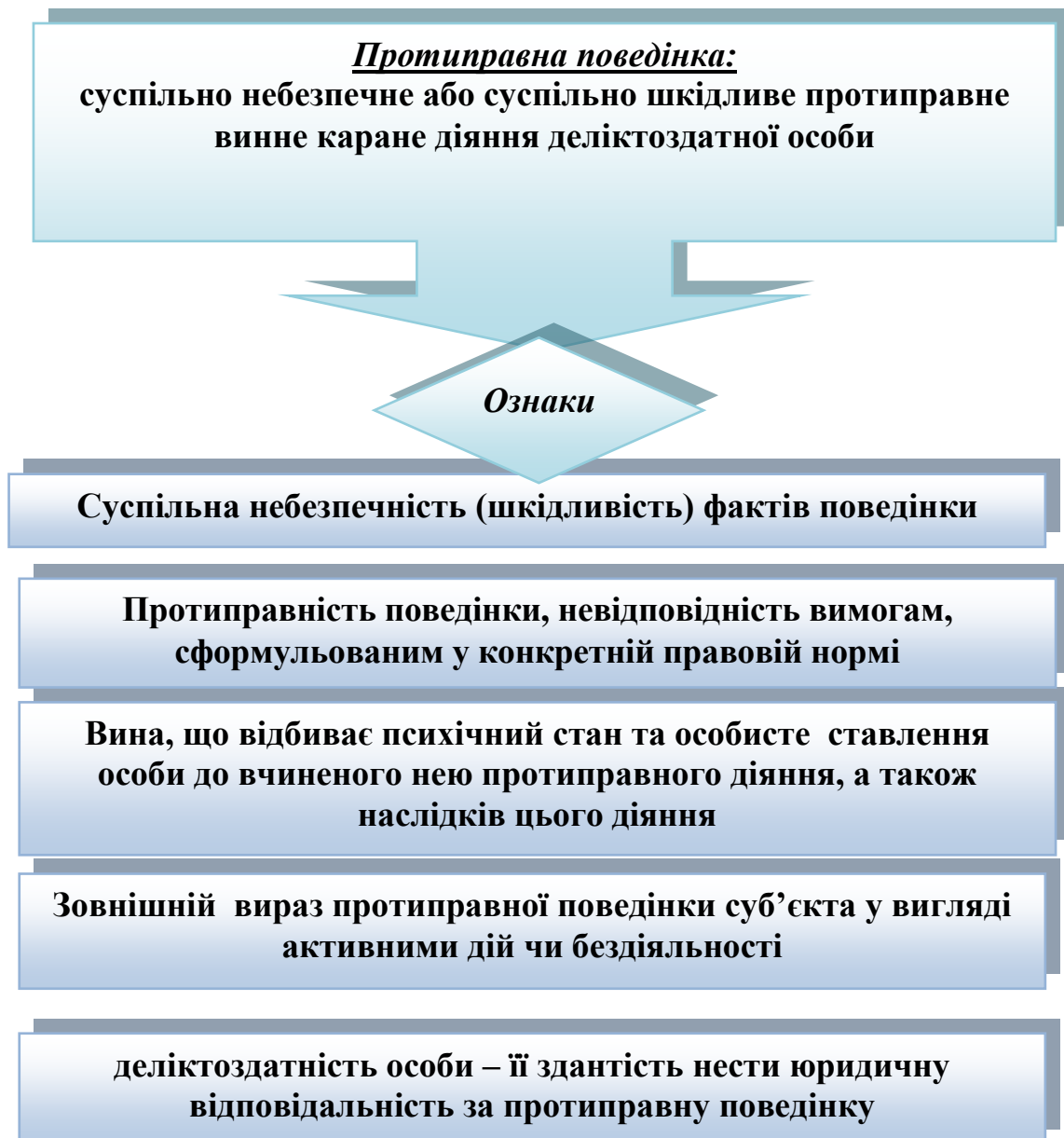
3.18. Правомірна поведінка залежно від рівня мотивації суб'єкта

<i>Рівень мотивації</i>	<i>Вид правомірної поведінки</i>	<i>Особливості</i>
<i>високий</i>	<u>активна поведінка</u>	високий ступень активності, відповідальності та правосвідомості; внутрішня переконаність суб'єктів права у корисності правової регуляції
<i>середній</i>	<u>звичайна поведінка</u>	виконання вимог правових норм у суб'єктів права стало звичкою
<i>низкій</i>	<u>пасивна (конформістська) поведінка</u>	приспосованість до суб'єктів до середовища, відсутність власної позиції, прагнення не відрізнятись від інших
<i>надзвичайно низький</i>	<u>маргінальна поведінка</u>	готовності до протиправних дій у суб'єктів; правомірність поведінки забезпечує страх перед юридичною відповідальністю

3.19. Ефективність впливу правової норми на поведінку

3.20. Поняття та ознаки протиправної поведінки

3.21. Види протиправної поведінки

<i>Критерій</i>	<i>Види протиправної поведінки</i>
<i>за ступенем суспільної небезпеки:</i>	злочини – суспільно небезпечні діяння
	проступки – суспільно шкідливі діяння
<i>за суб'єктами:</i>	вчинені фізичними особами;
	вчинені юридичними особами
	вчинені державою.
<i>за об'єктами посягання:</i>	проти життя та здоров'я особи
	проти власності
	проти довкілля
	ті що посягають на громадський порядок і громадську безпеку
	ті що посягають на встановлений порядок управління
<i>за галузями права:</i>	кримінальні
	цивільні
	адміністративні
	трудові
	міжнародні
	конституційні
	кримінально-процесуальні
<i>за мотивом учинення</i>	хуліганськи
	користливі
	з помсти та інш.

3.22. Девіація та делікт: співвідношення

3.23. Причини протиправної поведінки

<i>Критерій</i>	<i>Види</i>
<i>за сферою здійснення:</i>	<u>економічні</u> майнова стратифікація суспільства: його поділ на багатих і бідних
	<u>політичні</u> зневіра в політичну систему та її елементи
	<u>ідеологічні</u> низький рівень правосвідомості та криза ідеології
	<u>соціальні</u> недостатня соціальна захищеність
	<u>інформаційні</u> інформація стала товаром, маніпулятивний характер інформації, наявність дезінформації, інформаційний голод, інформаційні війни
	<u>побутові</u> невирішеність побутових проблем, неспроможність їх подолати легальним шляхом
<i>залежно від свідомості</i>	<u>об'єктивні</u> не залежать від особи
	<u>суб'єктивні</u> залежать від індивідуальної свідомості конкретного суб'єкта
<i>за значущістю:</i>	<u>основні:</u> мають визначальну, вирішальну роль
	<u>другорядні:</u> лише полегшують учинення правопорушень

Тестові завдання для перевірки знань до розділу 3

1. Сукупність уявлень про те, що таке право за своєю суттю та змістом, яка мета його існування, яка його соціальна сутність, соціальна цінність та соціальне призначення для суспільства – це:

- а) праворозуміння;
- б) правосвідомість;
- в) правова освіта;
- г) правова вихованість.

2. Сукупність поглядів, почуттів, емоцій, ідей, теорій та концепцій, а також уявлень і настанов, які характеризують відношення особи, суспільної групи і суспільства в цілому до чинного чи бажаного права, а також до всього, що охоплюється правовим регулюванням – це:

- а) правосвідомість;
- б) політична свідомість;
- в) функції правосвідомості;
- г) правова психологія.

3. Сукупність правових поглядів, почуттів, настроїв і переконань конкретної особи – це:

- а) суспільна правосвідомість;
- б) групова правосвідомість;
- в) індивідуальна правосвідомість;
- г) політична правосвідомість.

4. У структурі правосвідомості за рівнем відображення правової реальності виділяють такі елементи:

- а) правова психологія, правова ідеологія;
- б) правова психологія, правові погляди;
- в) правова ідеологія, правові поняття;
- г) правові звички, правові традиції.

5. Поведінка у правовій сфері – це:

- а) діяння, що є соціально корисним, відповідає нормам права;
- б) діяння, що є соціально шкідливим, суперечить нормам права;
- в) діяння, що суперечить нормам права, є соціально-шкідливим, але не містить складу правопорушення;

г) соціальна і правозначуща свідомо-вольова поведінка особи (дія чи бездіяльність), що передбачена нормами права і спричиняє або може спричинити можливі юридичні наслідки.

6. До ознак поведінки у правовій сфері не належить:

- а) є соціально значущою;
- б) має свідомо-вольовий характер;
- в) зовні виражена у дії чи бездіяльності, що піддається правовому регулюванню;
- г) не регулюється юридичними нормами.

7. Правомірна поведінка – це:

- а) діяння, що суперечить нормам права, є соціально-шкідливим, але не містить складу правопорушення;
- б) вольова поведінка суб'єкта права (діяльність чи бездіяльність), яка відповідає приписам правових норм, не суперечить основним принципам права і гарантується державою;
- в) діяння, що є соціально шкідливим та суперечить нормам права;
- г) соціальна і правозначуща свідомо-вольова поведінка особи, що передбачена нормами права і спричиняє або може спричинити можливі юридичні наслідки.

8. Об'єктивно неправомірне діяння – це:

- а) дія чи бездіяльність, що є соціально корисною, відповідає нормам права;
- б) дія чи бездіяльність, що суперечить нормам права, є соціально-шкідливою, але не містить складу правопорушення;
- в) соціальна і правозначуща свідомо-вольова поведінка особи, що передбачена нормами права і спричиняє або може спричинити можливі юридичні наслідки;
- г) дія чи бездіяльність, що є соціально шкідливою, суперечить нормам права.

9. Правовий інфантилізм відображається у:

- а) легковажному або свідомому справлянні такого впливу окремої особи або громадських організацій на свідомість людей, наслідком якого стає формування однобічного чи викривленого уявлення про правову дійсність;
- б) несформованості правових знань або їх недостатній глибині, однак при особистій переконаності в наявності належної юридичної

підготовки;

в) стані правосвідомості громадян, зокрема посадових осіб державного апарату, при якому відбувається переоцінка реальних можливостей форм права впливати на суспільні відносини і процеси;

г) вільному поводженні із законом або оцінкою юридичної ситуації, що в цілому зумовлено легковажним ставленням до права.

10. Правопорушення – це:

а) соціальна і правозначуща свідомо-вольова поведінка особи (дія чи бездіяльність), що передбачена нормами права і спричиняє або може спричинити можливі юридичні наслідки;

б) дія чи бездіяльність, що формально перебуває в рамках норм права, але за суттю є соціально-шкідливою;

в) дія чи бездіяльність, що є соціально корисною, відповідає нормам права;

г) дія чи бездіяльність, що є соціально шкідливою або небезпечною, суперечить нормам права.

11. Залежно від ступеня суспільної значущості правомірної поведінка класифікується на:

а) пристосовницьку, маргінальну, звичайну, соціально активну;

б) добровільну, вимушену;

в) необхідну, бажану, соціально допустиму;

г) корисну, цивілізовану.

3.25. Контрольні питання до розділу 3

1. У чому полягають причини протиправної поведінки?
2. Які підходи до класифікації причин протиправної поведінки ви знаєте?
3. Що таке девіація?
4. Які ознаки правової поведінки ви знаєте?
5. У чому полягає природа зловживання правом?
6. Що таке делікт?
7. Розкрийте види протиправної поведінки.
8. Які критерії визначають класифікацію протиправної поведінки?
9. У чому полягає специфіка ефективності впливу правової норми на поведінку?
10. У чому полягає відповідність правової поведінки нормам права та наслідкам для суспільства?

11. У чому полягає специфіка структури правосвідомості?
12. Що таке діяння?
15. Які види професійної деформації ви знаєте?

Література до розділу 3

1. Балинська О. М., Гуменюк Л. Й. Основи соціології права (для працівників органів внутрішніх справ) : навч. посібник ; за заг. ред. М. М. Цимбалюка. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2013. 412 с.
20. Жоль К. К. Философия и социология права : учеб. пособие. Киев : Юринком Интер. 2000. 480 с.
3. Зубрицький В. В. Соціально-моральні засади правослухняної поведінки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. : 12.00.12 «Філософія права». Львів. Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2015. 19 с.
4. Карась А. Г. Ціннісні характеристики права як чинник формування правової культури : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2014. 16 с.
5. Оксамытний В. В. Правомерное поведение личности : дис. д-ра юрид. наук : 12.00.01 / Ин-т гос-ва и права им. В. М. Корецкого АН УССР. Киев. 1990. 374 с.
6. Осика І. Правовий нігілізм та правова культура. *Право України*. – 2001. № 7. С. 98-101.
7. Соціологія права : навч. посібник / О. М. Джужа, І. Г. Кириченко, В. С. Ковальський, С. М. Корецький та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 288 с.
8. Теорія держави і права : підруч. / кол. авт. ; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю. А. Ведерніков. 3-є вид. перероб. і доп. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2016. 480 с.
9. Тригубенко Г. Боротьба зі злочинністю як засіб подолання правового нігілізму. *Право України*. 2002. № 3. С. 127-129.
10. Тригубенко Г. Термін «нігілізм»: історія та сучасність. *Право України*. 2000. № 9. С. 129-132.
11. Ярмиш О. Громадянське суспільство і злочинність. *Право України*. 2014. № 4. С. 134-140.

4. СОЦІАЛЬНА СУТНІСТЬ ЮРИДИЧНОГО КОНФЛІКТУ

4.1. Конфлікт як соціальне явище

4.2. Межі соціального конфлікту

4.3. Види внутрішньо особових конфліктів

<i>Види</i>	<i>Особливості</i>
<u>Конфлікт соціальних норм:</u>	тиск на особу двох протилежних соціальних норм
<u>Моральний конфлікт:</u>	розбіжності між прагненням і боргом, моральними принципами й особистими уподобаннями
<u>Мотиваційний конфлікт:</u>	мотиваційні спрямування, та несвідомі прагнення між двома позитивними тенденціями
<u>Конфлікт потреб:</u>	між бажанням одних потреб і необхідністю поводитися по іншому
<u>Конфлікт між потребою і соціальними нормами:</u>	між сильною потребою і примусовим імперативом
<u>Конфлікт нереалізованого бажання або комплексу неповноцінності:</u>	між бажаннями і дійсністю, що унеможлиблює їхню реалізацію
<u>Рольовий конфлікт,</u> поділяється на:	- міжрольовий внутрішньоособистий конфлікт (неспроможність реалізуватися в декількох ролях); - внутрішньорольовий конфлікт (різне розуміння вимог до власної ролі)
<u>Невротичний конфлікт:</u>	обумовлений, високим ступенем напруженості, роздвоєністю і непевністю в собі
<u>Конфлікт неадекватної самооцінки</u>	особиста переоцінка своїх претензій і недооцінка своїх можливостей
<u>Адаптивний конфлікт</u>	порушення процесу соціальної або професійної адаптації

4.4. Види міжособових конфліктів

<i>Критерій</i>	<i>Види</i>
<i>За конфліктуючими сторонами:</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1) групи інтересів; 2) етнонаціонального характеру; 3) групи соціального формування, 4) конфлікти між асоціаціями, партіями; 5) внутрішньо- і міжінституціональні конфлікти; 6) конфлікти між секторами суспільного поділу праці; 7) конфлікти між державними закладами; 8) конфлікти між культурами і типами культур
<i>За способом вирішення:</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1) насильницький; 2) ненасильницький.
<i>Залежно від потреб:</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1) конфлікт інтересів; 2) конфлікт поглядів
<i>Залежно від функцій конфлікту:</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1) функціональний; 2) дисфункціональний
<i>Відносно напрямку протікання:</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1) горизонтальний; 2) вертикальний
<i>Від рівня прояву:</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1) відкритий; 2) закритий
<i>Залежно від сфери виникнення:</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1) політичний; 2) соціальний; 3) економічний; 4) релігійний; 5) етнічний; 6) ідеологічний та інш.
<i>За наслідками:</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1) конструктивний; 2) деструктивний

4.5. Стили та прояви поведінки в конфліктних ситуаціях

<i>Стиль</i>	<i>Особливості</i>
<i>Асертивна поведінка</i>	Асертивність - уважне ставлення до себе і до партнера. Відстоювання своїх інтересів, не зазіхаючи на інтереси інших
<i>Співробітництво</i>	Об'єднання зусиль сторін для розв'язання проблеми
<i>Компроміс</i>	Поступки сторін до того ступеня, коли за їх допомогою з'являється можливість знайти взаємоприйнятне рішення
<i>Пристосування</i>	Односторонні дії, спрямовані на збереження і поновлення відносин за рахунок власних інтересів
<i>Протиборство</i>	Активна боротьба сторін за свої інтереси
<i>Ухилення</i>	Спроба уникнути конфліктної ситуації через неважливість причини або небажаність можливого результату

<i>Прояв</i>	<i>Особливості</i>
<i>Прояв агресивності</i>	Свідоме прагнення створювати кризові ситуації та стимулювати пошук можливості рішення власних проблем за рахунок інших
<i>Прояв егоїзму</i>	Досягнення сприятливих результатів за будь-яку ціну
<i>Прагнення до верховенства</i>	Бажання постійного домінування

4.6. Механізм виникнення міжгрупових конфліктів

Керованість міжгрупових конфліктів часто обумовлена непрозорістю і прихованістю механізмів впливу груп на індивіда

Об'єктом міжгрупових конфліктів є соціальні ресурси, статуси, цінності

Джерелом виникнення є незадоволені потреби соціальних груп

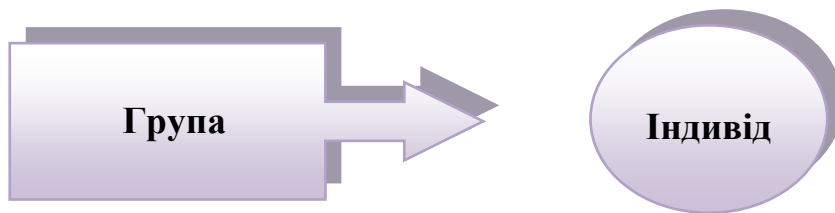
Можуть виступати способом підтримки соціальної рівноваги, балансу групових інтересів

Основою міжгрупових конфліктів виступає соціальна диференціація суспільства

Уникнення міжгрупових конфліктів неможливе апріорі

Їх тривалість має тенденцію до ускладнення

4.7. Можливі негативні фактори впливу групи на особу

Конформізм у прийнятті групового рішення:
обумовлює зміну поведінки або переконань в результаті реального або уявлюваного впливу групи

Соціальні лінощі:
зменшення власних зусиль, за умов коли вони поєднуються з іншими в спільній діяльності

Фасилітація:
посилення домінуючих реакцій у присутності інших

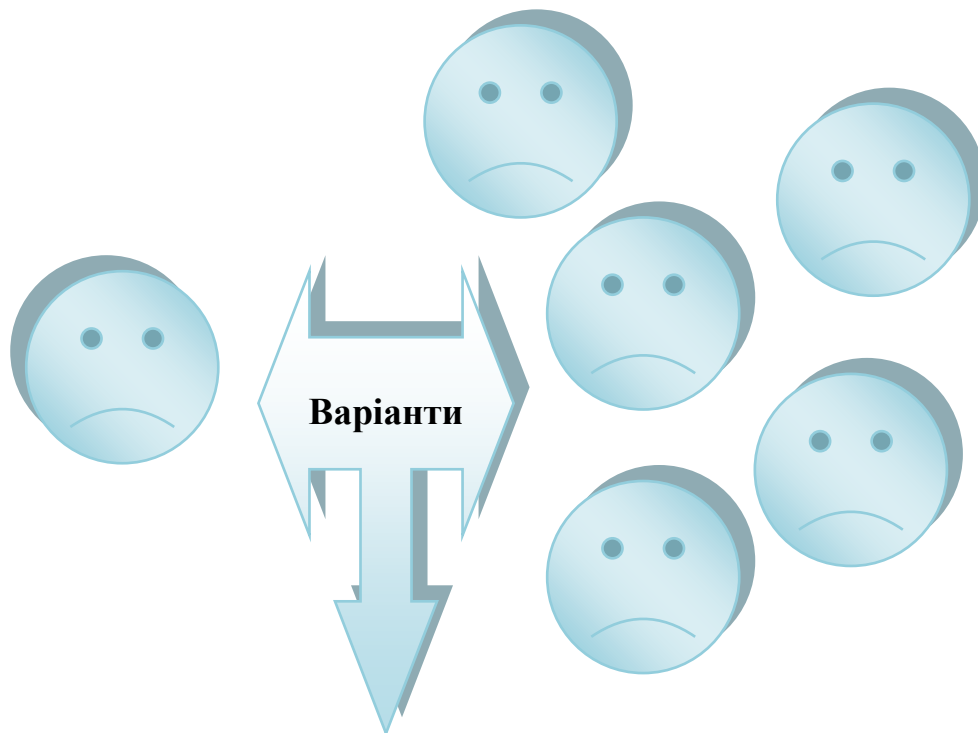
Деіндивідуалізація:
втрата індивідом у груповій діяльності почуття індивідуальності та самоконтролю

Поляризація поглядів:
зміщення поглядів індивіда до одного з полюсів під впливом групи

Ототожнення мислення в групі:
тенденція до ототожнення поглядів, що не дає можливості реалістично оцінити ситуацію

Фаворитизм:
незаслужене надання переваг члену, або проекту своєї групи

4.8. Варіанти конфліктів індивіда і групи

керівник – колектив

рядовий член колективу – колектив

Фактичний лідер – група

4.9. Юридичний конфлікт

Юридичний конфлікт:
різновид соціального конфлікту, що має юридичні наслідки, засоби вирішення, протікає в межах правовідносин

Ознаки

зв'язок між конфліктною ситуацією та правовими відносинами, наявність правових ознак правосуб'єктності та існування об'єкта конфлікту – об'єкта правовідносин

існування правових засобів для вирішення конфліктної ситуації

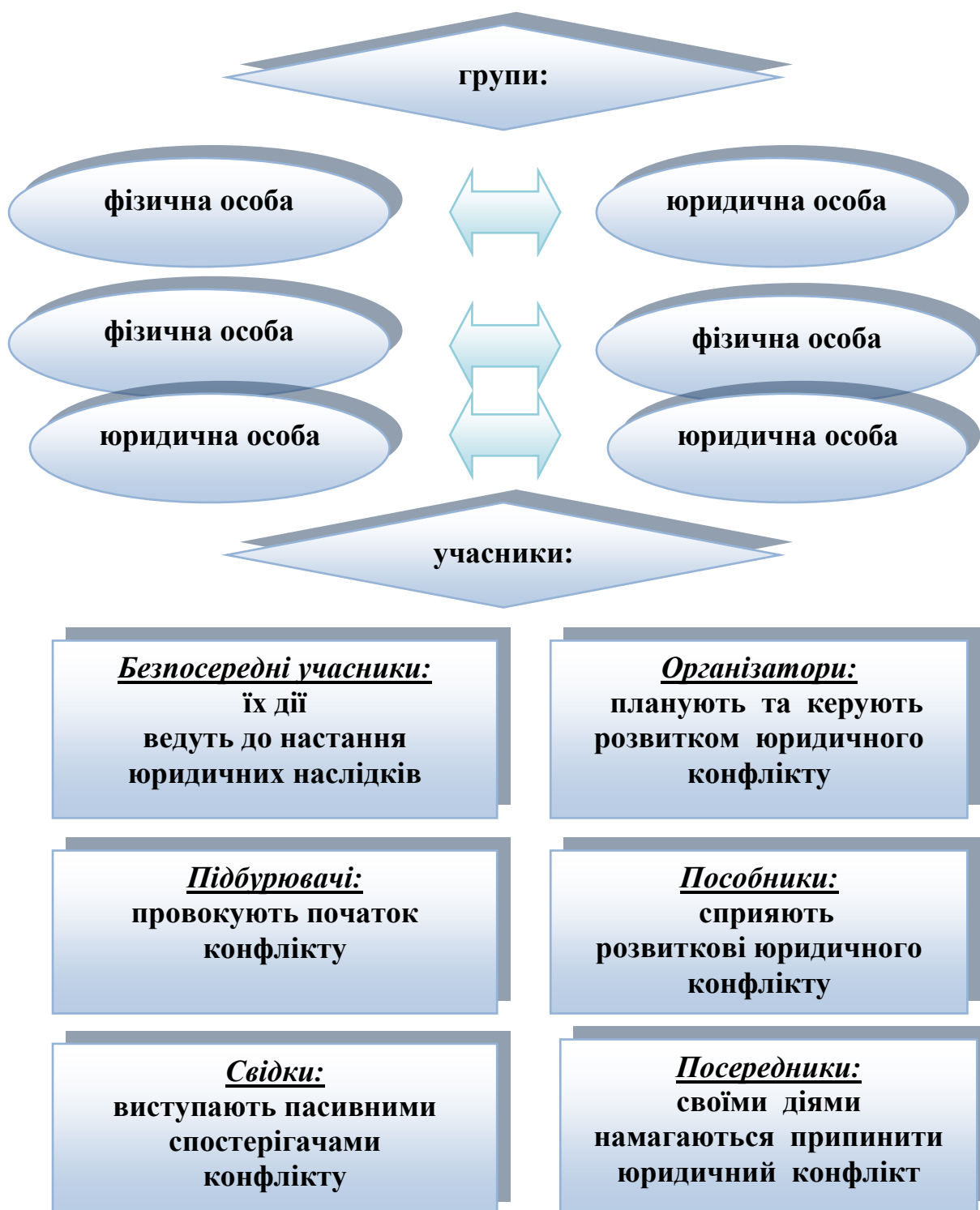
Протікання конфлікту у площині нормативної регуляції тієї, або іншої галузі права, інституту права

наявність юридичних наслідків конфліктної ситуації

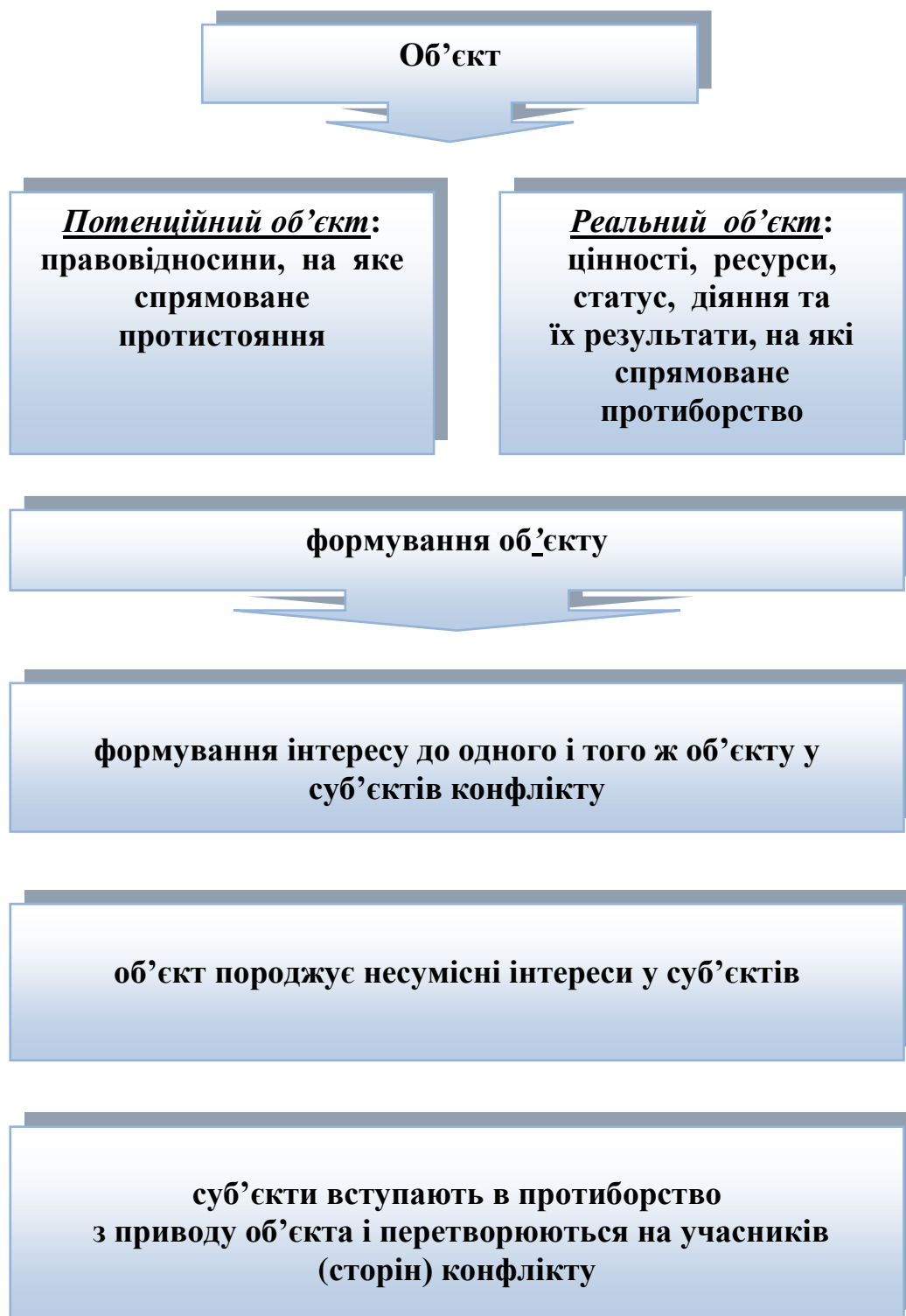
можливість застосування засобів юридичного впливу, засобів легалізованого примусу

процедурно-процесуальний характер вирішення конфліктної ситуації

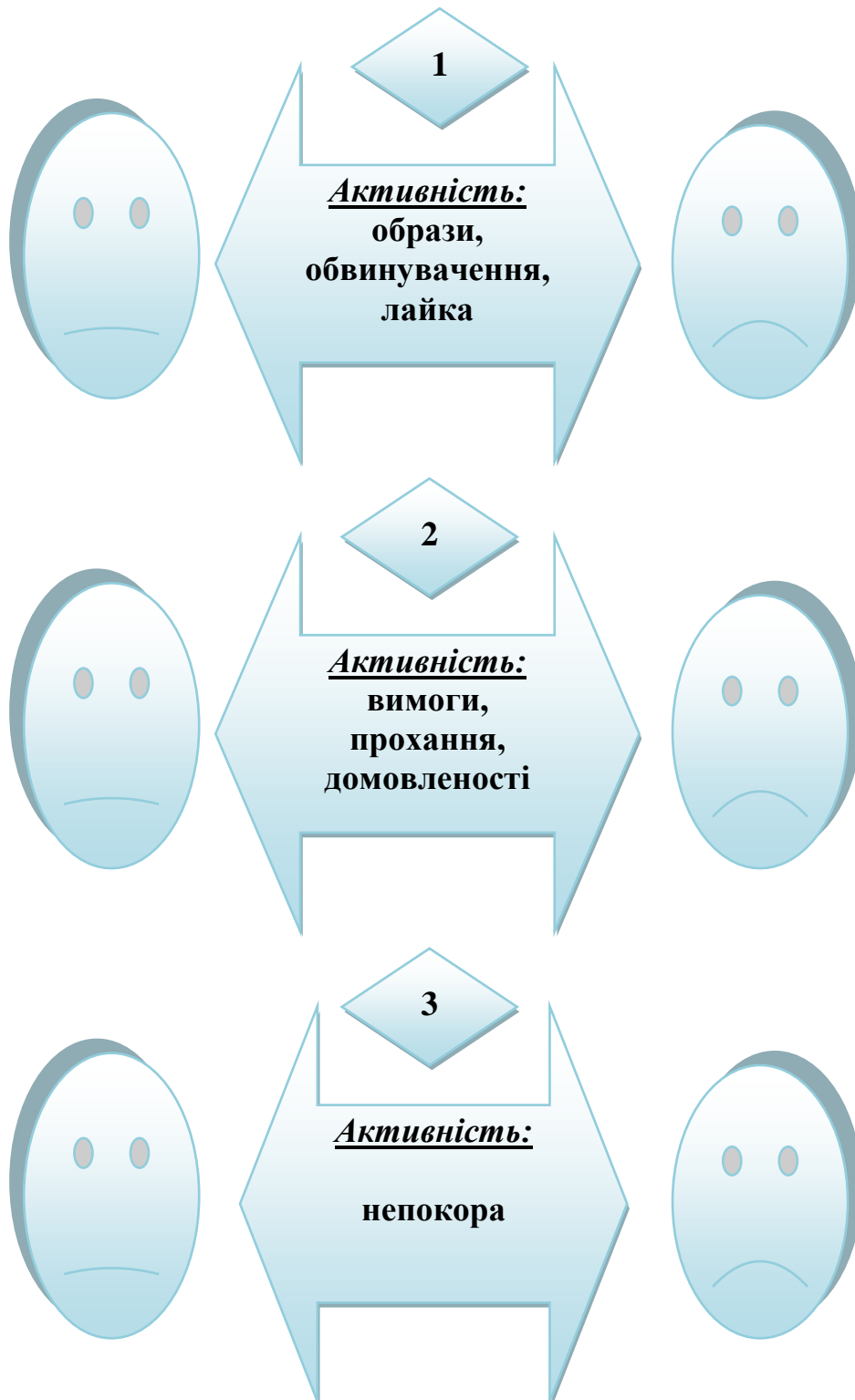
4.10. Суб'єкти юридичного конфлікту

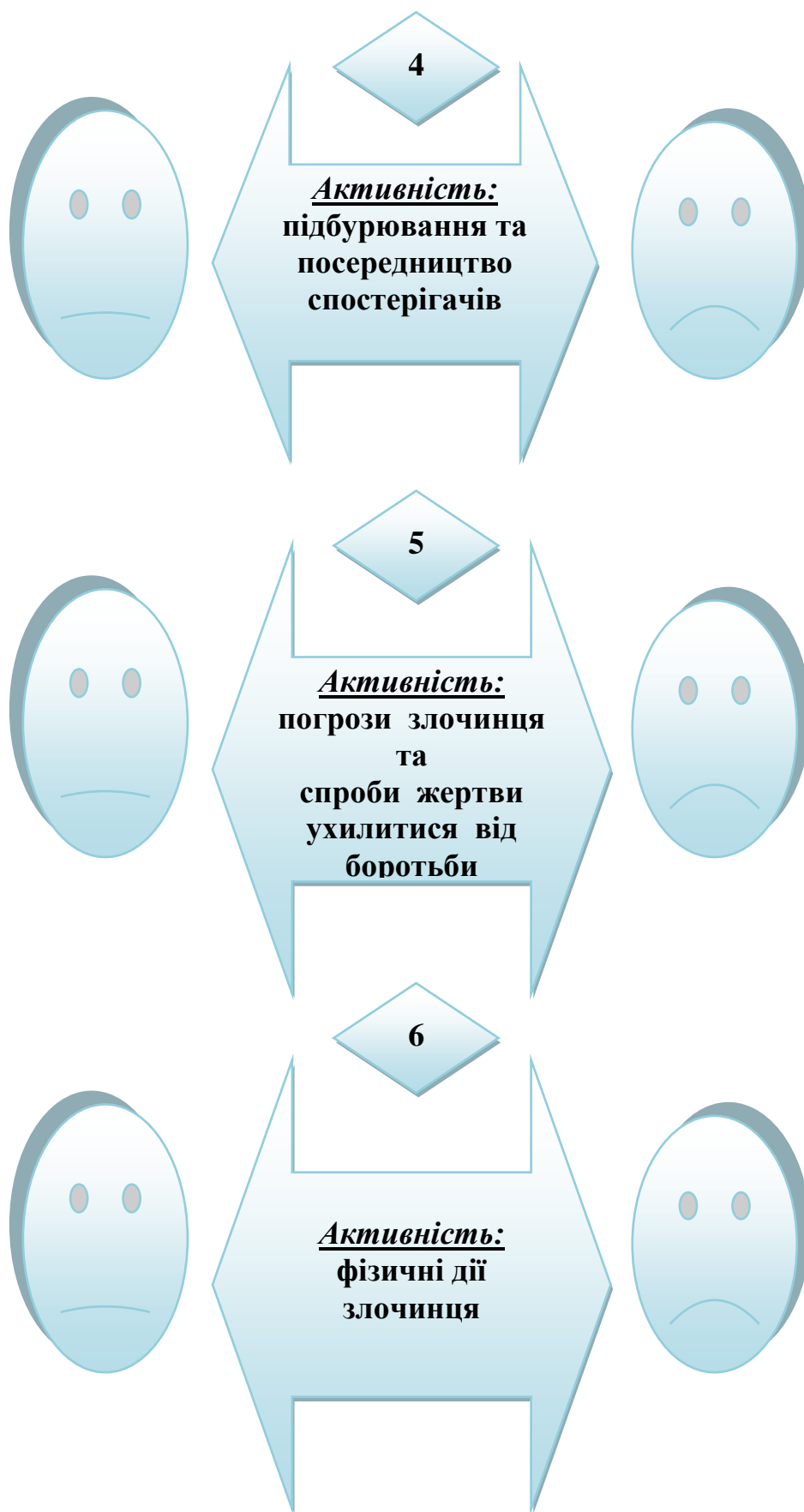

4.11. Об'єкт юридичного конфлікту

4.12. Кримінальний конфлікт: стадії протікання

4.13. Завершення юридичних конфліктів

Варіанти:

Асиметричне вирішення:
виграє одна сторона,
угода, нав'язана однією з
протиборчих сторін

Переростання конфлікту
в інше протиборство

Взаємне примирення
сторін:
угода в результаті збігу
думки сторін

Симетричне вирішення:
сторони виграють або
програють

Угода відповідно до
законодавчої або
моральної волі
зовнішньої сили

Поступове припинення
конфлікту:
застарілий конфлікт
втрачає свою
актуальність і
вирішується сам собою

Тестові завдання для перевірки знань до розділу 4

1. Конфлікт за своїм предметним змістом – це:

- а) відносини взаємної протидії особистостей;
- б) спосіб прояву протиріч;
- в) форма комунікації людини з людиною;
- г) спосіб життя.

2. Які існують види конфліктів за кількістю учасників:

- а) конструктивні, ділові, вертикальні, зовнішні, парні;
- б) контактні, офіційні, тимчасові, реальні;
- в) внутрішньоособисті, міжособисті, між групові;
- г) віртуальні, фінансові, побутові.

3. Скільки стадій має динаміка конфлікту:

- а) три;
- б) чотири;
- в) одну;
- г) дві.

4. Що слід розуміти під конфліктом:

- а) суперечка між людьми, протиставлення особистостей;
- б) порушення спілкування між людьми;
- в) розлад комунікації;
- г) спосіб життя.

5. Які стадії проходить конфлікт:

- а) потенційний, конфліктна поведінка, стадії розв'язання конфлікту;
- б) короткочасний, тривалий, затяжний, глухий кут;
- в) виникнення об'єктивної ситуації, реальні дії сторін;
- г) розбіжність у поглядах на речі, процеси, обставини, ситуації.

6. Який характер має ділова конфліктність:

- а) конструктивний, принциповий;
- б) стійкий, інерційний;
- в) деструктивний, інерційний;
- г) заморожений.

7. Які стадії розвитку колективу відповідають характеристиці: «завершується взаємне вивчення, на основі якого відбувається зближення людей у групі – найбільш ініціативні, менш ініціативні, індиферентні»:

- а) диференціація;
- б) формування;
- в) фрустрація;
- г) мотивація.

8. Якому типу конфліктів відповідає незгодженість виробничих вимог із особистими вимогами:

- а) внутрішньоособистісний конфлікт;
- б) міжособистий конфлікт;
- в) міжгруповий конфлікт;
- г) заморожений конфлікт.

9. Які шляхи існують для розв'язання конфлікту:

- а) пояснення вимог до роботи, використання координаційних механізмів, установлення комплексних цілей, використання системи винагород;
- б) економічні, психологічні, організаційні;
- в) стимулювання та провокація конфліктних ситуацій;
- г) агресія, активна протидія.

10. Які існують основні стилі поведінки в конфліктній ситуації, оберіть повний варіант:

- а) пристосування, уникнення, конкуренція, співробітництво, компроміс;
- б) компроміс, конкуренція, співробітництво, пристосування;
- в) компроміс, конкуренція, агресія та активна протидія;
- г) провокація, агресія, активна протидія.

Контрольні питання до розділу 4

1. Якими є стилі та прояви поведінки в конфліктних ситуаціях?
2. Що таке межі соціального конфлікту?
3. Які ознаки внутрішньоособових конфліктів ви можете назвати?
4. У чому полягають особливості механізму виникнення міжгрупових конфліктів?
5. Які можливі негативні фактори впливу групи на особу ви

знаєте?

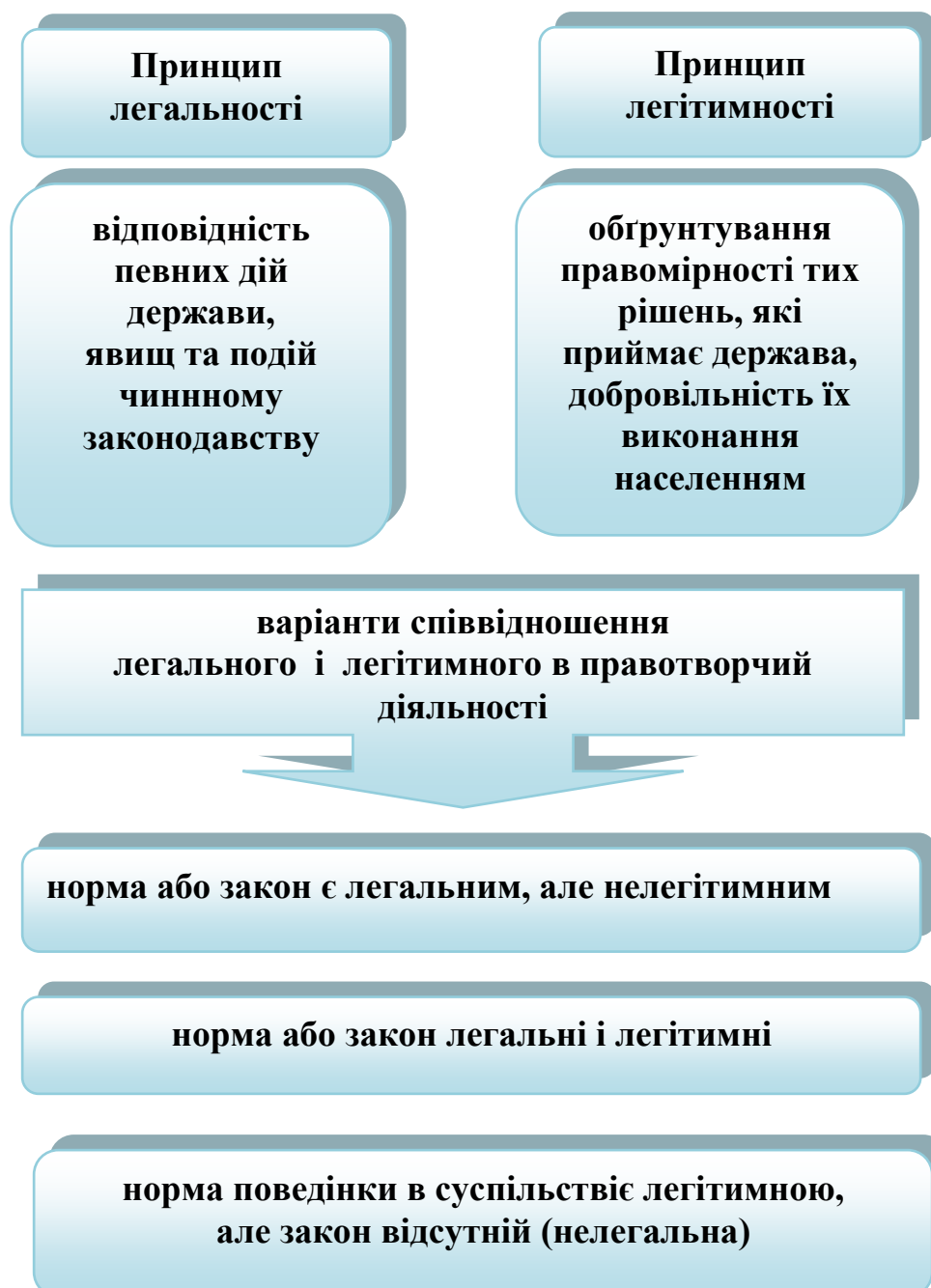
6. Що таке юридичний конфлікт?
7. Які варіанти конфліктів індивіда і групи ви можете назвати?
8. Що таке об'єкт юридичного конфлікту?
9. Які суб'єкти юридичного конфлікту ви можете визначити?
10. Які стадії протікання кримінального конфлікту ви можете назвати?
11. Які шляхи завершення юридичних конфліктів ви пам'ятаєте?

Література до розділу 4

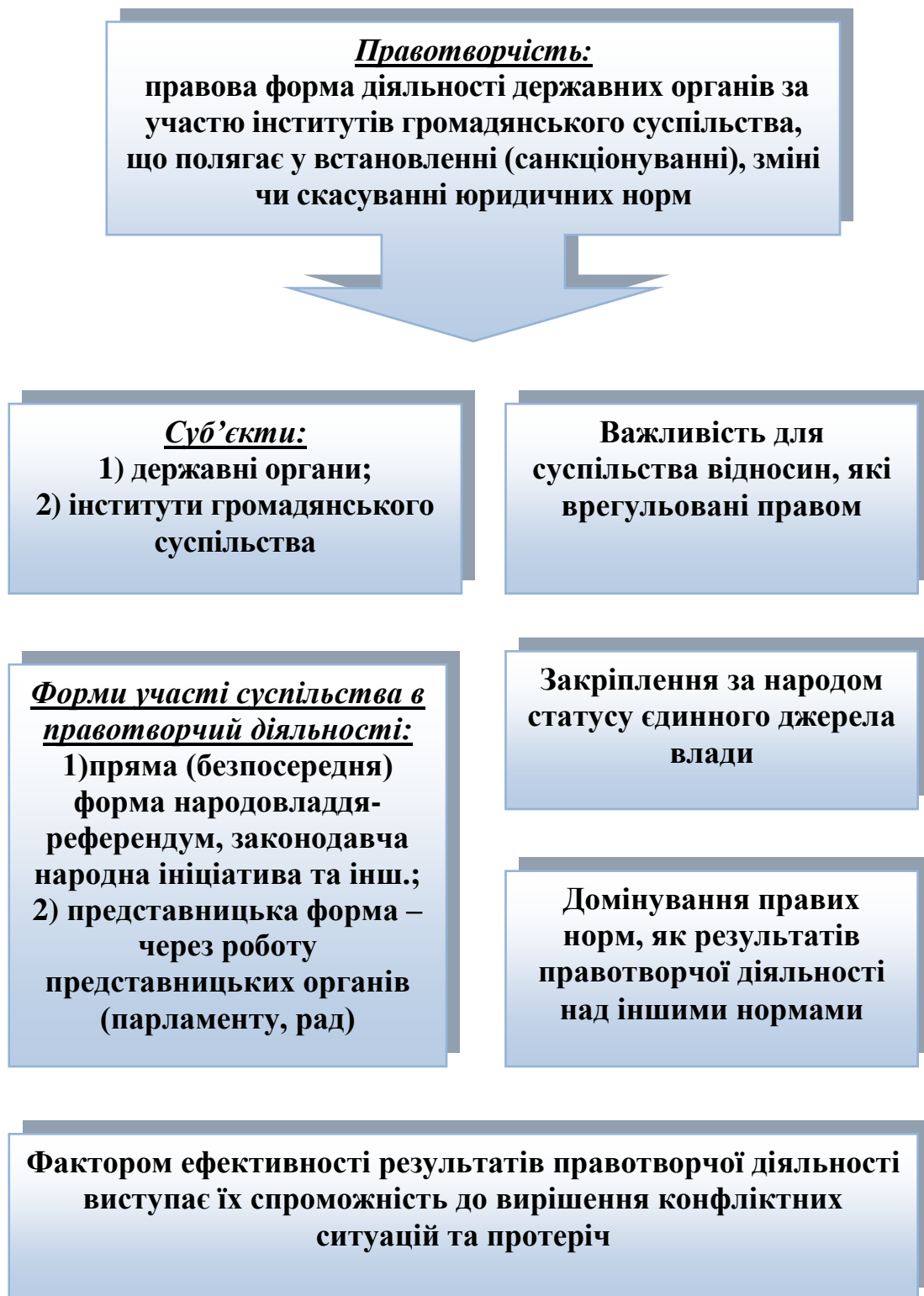
1. Бандурка А. М., Друзь В. А. Конфліктологія. Харків : Ун-т внутр. дел, 1997. 352 с.
2. Бобровник С. Правовий конфлікт: поняття, ознаки, природа та різновиди. *Вісник Акад. правових наук України*. Харків : Право, 2011. № 1(64). С. 26-33.
3. Бурлай Є. Методологічне значення категорії «конфлікт» і проблема праворозуміння (до основ конфліктологічної проблеми права). *Право України*. 2014. № 6. С. 149-157.
4. Гуменюк Л. Й. Соціальна конфліктологія : Підруч. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2015. 564 с.
5. Конфліктологія : навч. посібник / А. І. Берлач, В. В. Кондрюкова, В. О. Криволапчук, О. Г. Поліщук. 2-е, вид., доп. Одеса : ОДУВС, 2010. 164 с.
6. Конфліктологія : навч. посібник / Л. М. Герасіна, М. П. Требін, В. Д. Воднік та ін. Харків. : Право, 2012. 128 с.
7. Свиридчук Н. П. Філософсько-правові засади конфліктів у сфері професійної діяльності юриста. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2012. 204 с.
8. Сірий Є. В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії: навч. посібник. Київ : Атіка, 2004. 480 с.
9. Соціологічна енциклопедія / Ред.-уклад. В. Г. Городяненко. Київ : Академвидав, 2008. 456 с.
10. Спеціальні та галузеві соціології / В. Є. Пилипенко, Н. В. Балабанова, О. І. Вишняк та ін. ; за ред. В. С. Пилипенка. Київ : Каравела, 2003. 304 с.

5. СОЦІОЛОГІЯ ПРАВОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

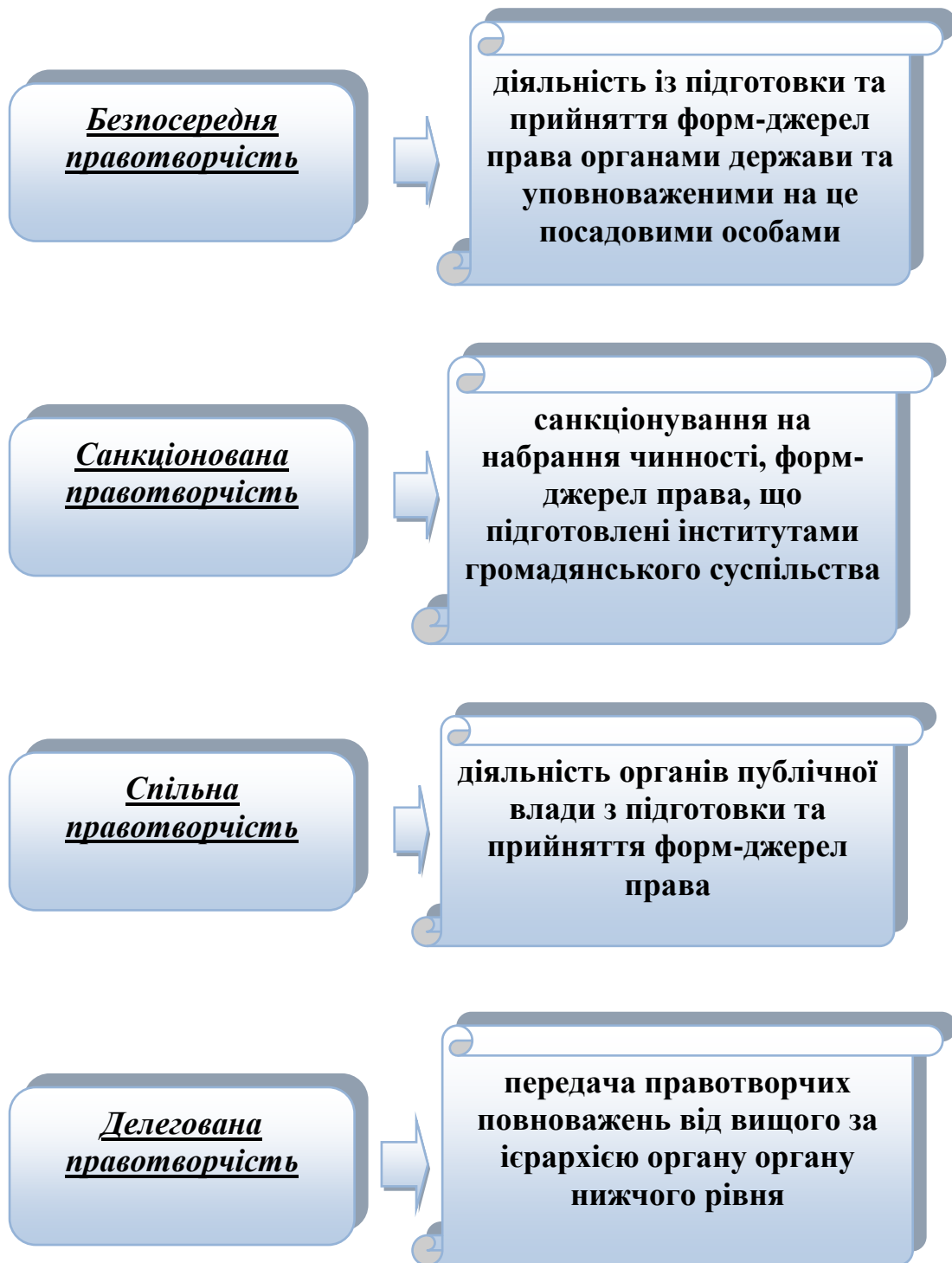
5.1. Співвідношення легального і легітимного в правотворчій діяльності

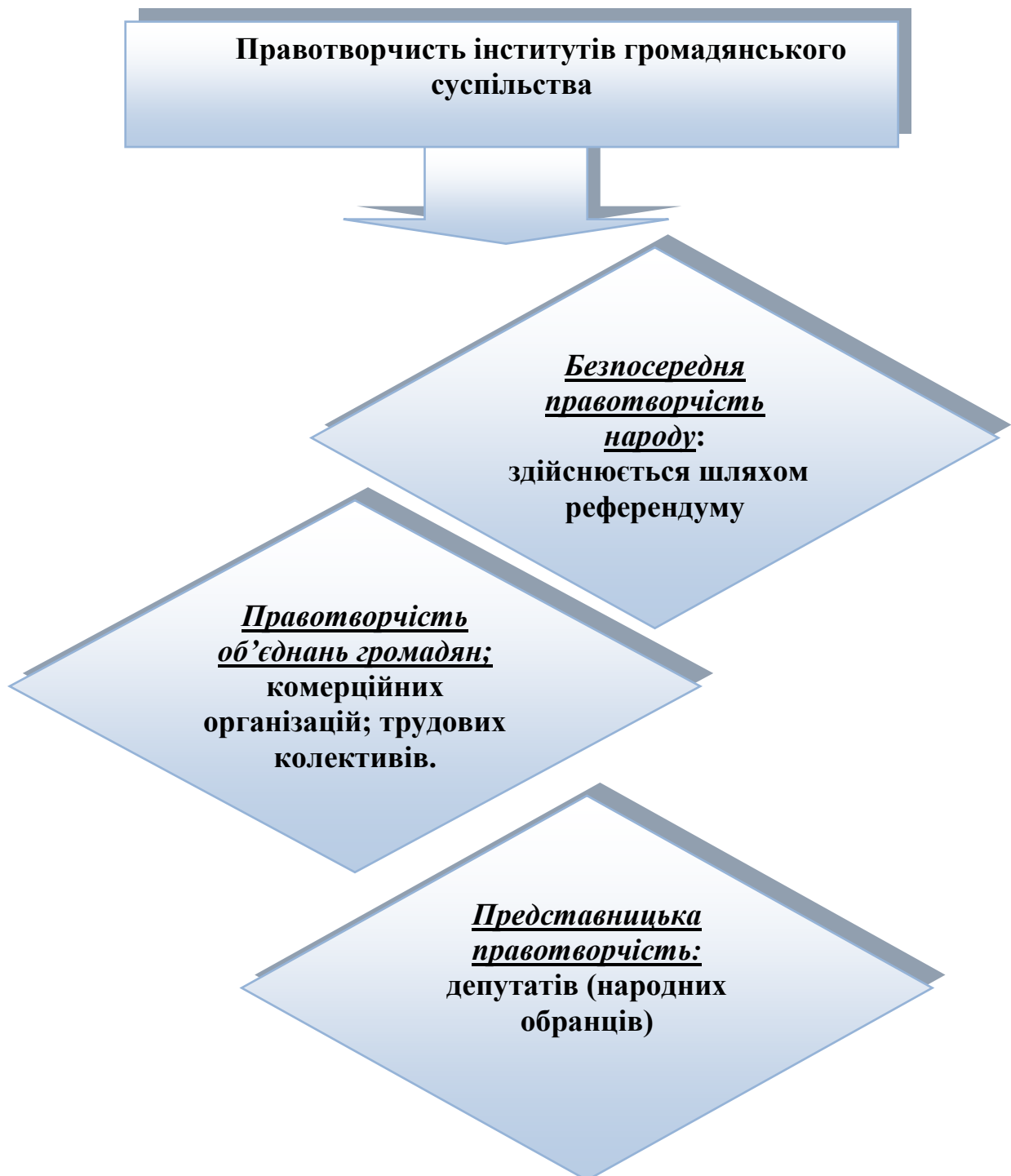
5.2. Соціальний аспект правотворчої діяльності

5.3. Форми участі суспільства у правотворчості

5.4. Види правотворчості громадянського суспільства

5.5. Принцип демократизму у правотворчій діяльності

Демократія:
врядування «іменем народу, силами народу і для народу» (А. Лінкольн)

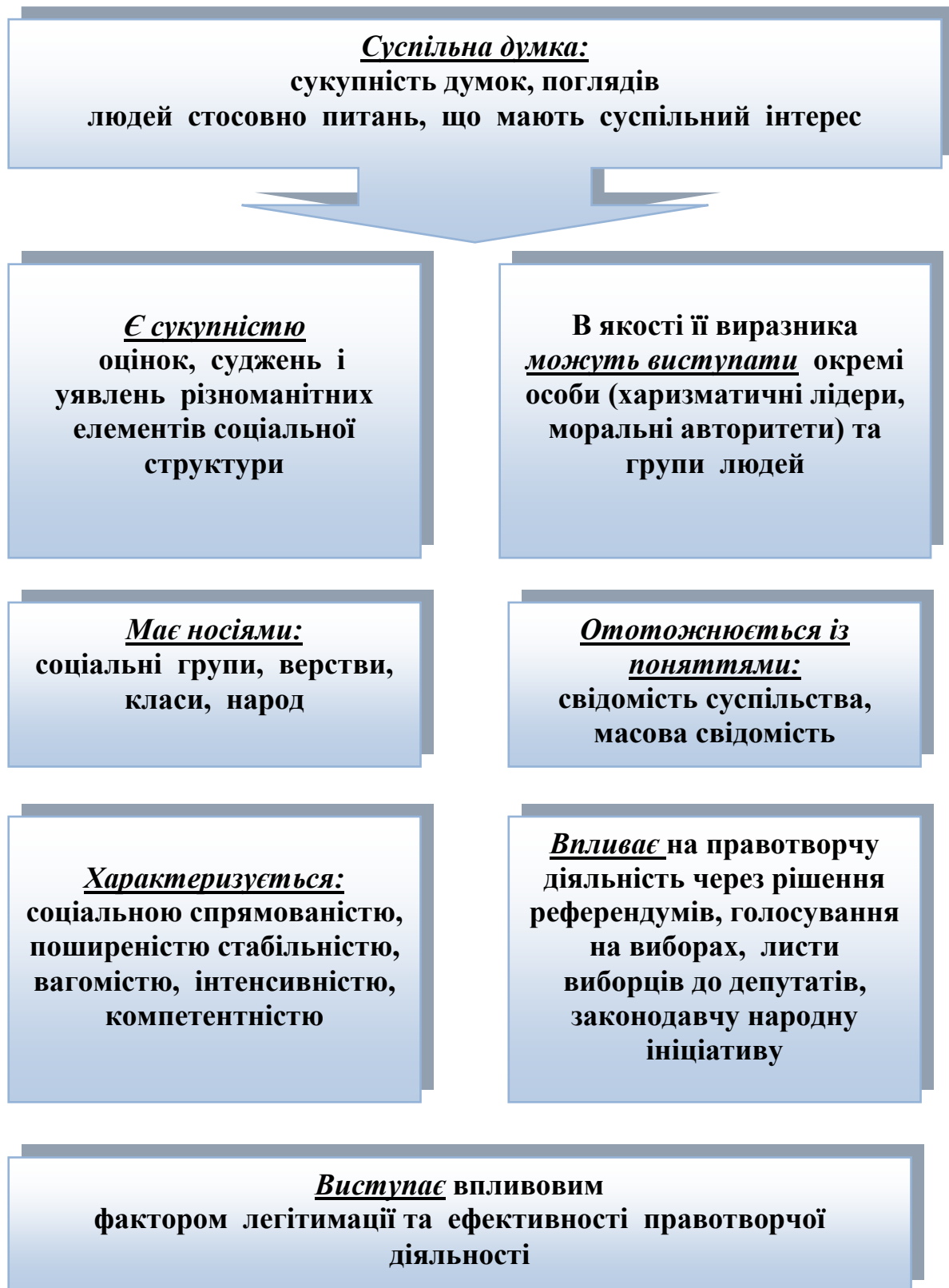
**Можливість прийняття найважливіших
нормативно-правових актів шляхом референдуму**

**Інформованість суспільства про результати
правотворчої діяльності органів публічної влади**

**Існування реальних механізмів звернення громадян
держави до органів публічної влади з правотворчою
ініціативою**

**Залучення громадян до обговорення проектів
нормативно-правових актів, що мають велику
суспільну значущість та торкаються інтересів
значної частини населення**

5.6. Суспільна думка у правотворчій діяльності

5.7. Соціологія законодавства: поняття, структура

Соціологія законодавства:
сукупність соціологічних теоретичних та емпіричних досліджень
законотворчості

Дозаконодавча соціологія
досліджує та вивчає питання, суспільної думки до прийняття
певного законодавчого акта, а також до майбутніх змін у
законодавстві.

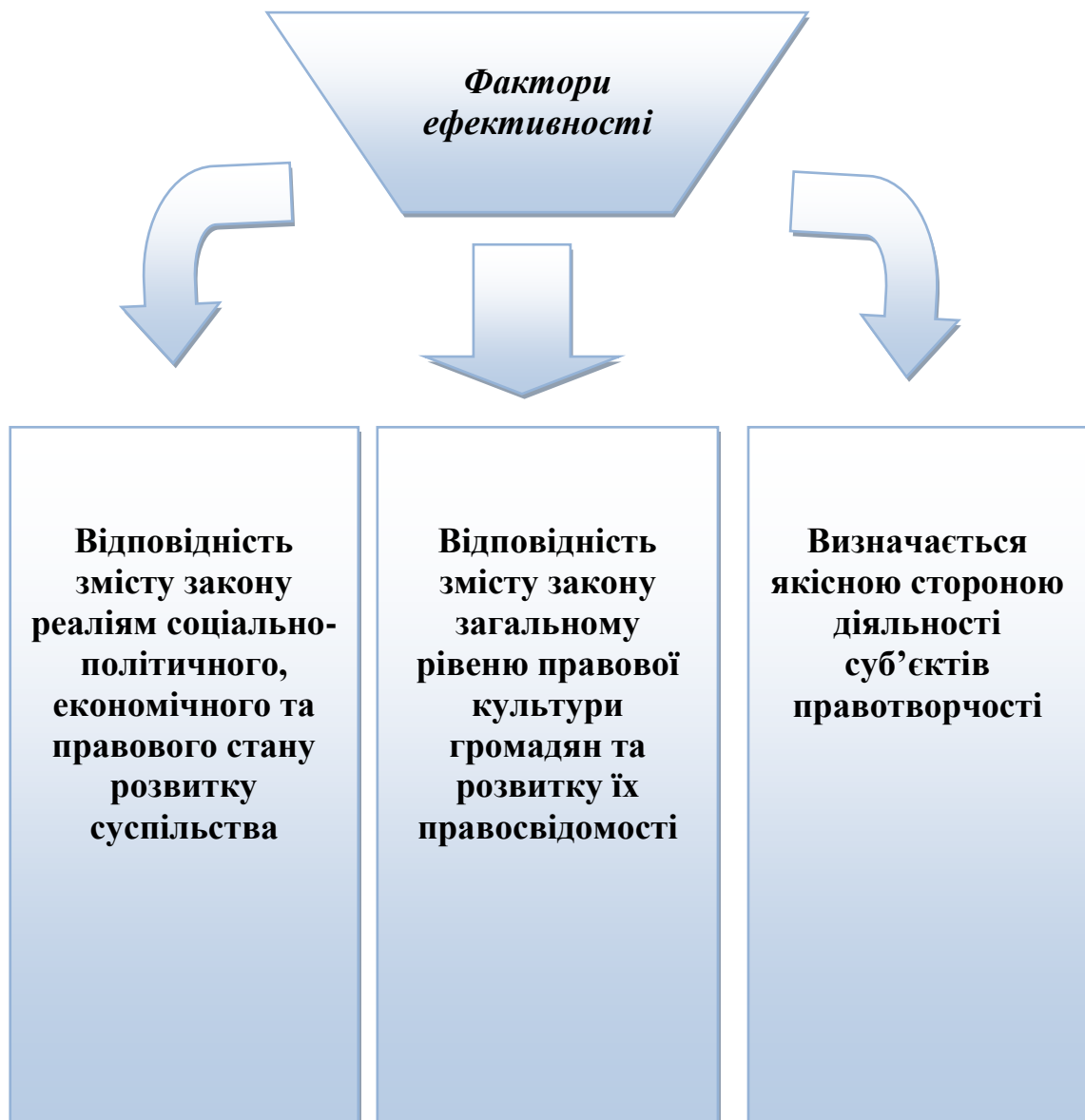
Соціологія законодавства
займається безпосереднім соціологічним забезпеченням
законотворчого процесу, а саме:

- а) розробка соціальних прогнозів що до суспільних потреб у створенні певних правових норм;
- б) дослідження змісту законопроектів;
- в) проведення опитувань та анкетувань, щодо ставлення громадської думки до законодавчих інновацій.

Постзаконодавча соціологія
досліджує суспільну думку до тих законодавчих актів, які вже
набрали чинності, а також ефективність регулятивної та
охоронної дії останніх.

5.8. Ефективність результатів правотворчої діяльності

Ефективність результатів правотворчості:
показує, якою мірою його практичне застосування призводить до реалізації поставлених суб'єктом правотворчості цілей.

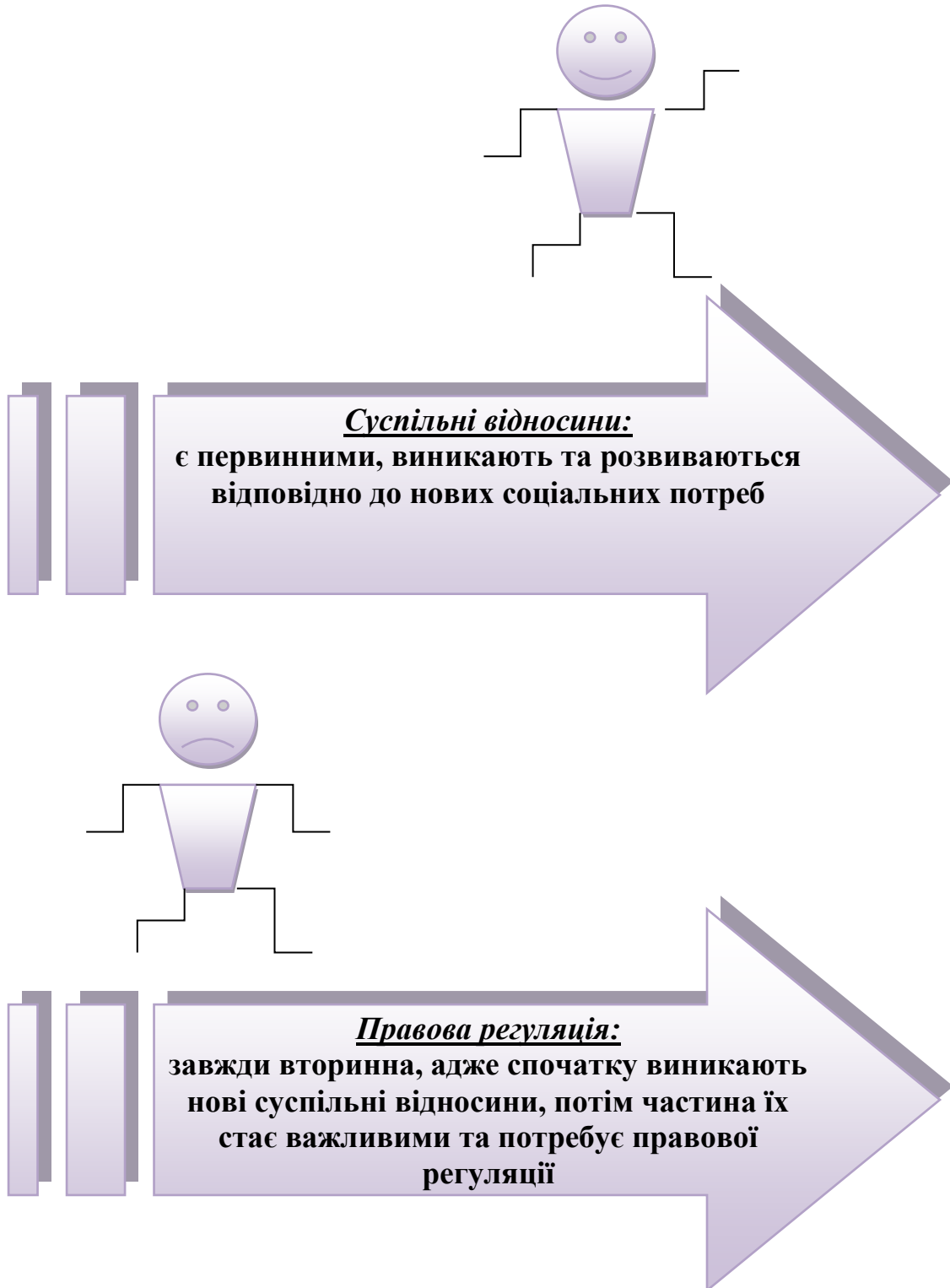
5.9. Критерії ефективності правових норм

5.10. Актуальність результатів правотворчої діяльності

5.11. «Ефект відставання» у правовій регуляції

Тестові завдання для перевірки знань до розділу 5

1. До соціологічних методик, які орієнтовані на вирішення конкретних завдань законотворчого процесу, належать:

- а) моделювання ситуацій впровадження закону
- б) прогнозування процесу законотворення
- в) діагностика стану законодавства
- г) дослідження суспільної думки

2. Визначення: «... – це абстрактна узагальнена ідея, побудована на основі досвіду або на суто світоглядній основі, покладена в якості стержня нормативно-правового акта» відповідає поняттю:

- а) зміст нормативно-правового акта
- б) концепція нормативно-правового акта
- в) обґрунтування нормативно-правового акта
- г) форма нормативно-правового акта

3. «... – це складова механізму демократичного управління державою, який передбачає проведення інститутами громадянського суспільства оцінки діяльності органів влади, проектів рішень, що вони виробляють, ефективності прийняття і виконання ними рішень, підготовку пропозицій щодо розв'язання суспільно значущих проблем для їх врахування» відповідає поняттю:

- а) громадські слухання
- б) громадський нагляд
- в) громадська думка
- г) громадська сила

4. Принцип правотворчої діяльності, який вимагає спрямованості правотворчого акта на забезпечення досягнення певної мети, – це:

- а) принцип гуманізму
- б) принцип демократизму
- в) принцип плюралізму
- г) принцип доцільності

5. Внутрішньо притаманна формі законодавства сукупність соціальних та юридичних властивостей, що обумовлює його придатність задовольняти певні потреби суспільства, – це:

- а) стиль законодавства
- б) мова права
- в) якість законодавства
- г) законодавча практика

6. Принцип правотворчої діяльності, який вимагає спрямованості правотворчого акта на всебічне забезпечення захисту прав і свобод особи, на максимально повне задоволення її духовних і матеріальних потреб, – це:

- а) принцип виконуваності
- б) принцип гуманізму
- в) принцип доцільності
- г) принцип плюралізму

7. Експертиза законопроекту, що включає відповідність законопроекту суспільним потребам та стану правосвідомості, – це:

- а) інтерпретаційна експертиза
- б) соціологічна експертиза
- в) політологічна експертиза
- г) лінгвістична експертиза

8. Стадіями законотворчого процесу, як соціального процесу є:

- а) пізнання об'єктивної необхідності нормативного врегулювання певної групи суспільних відносин
- б) виявлення і оцінка об'єктивних та суб'єктивних факторів, що обумовлюють необхідність законодавчого регулювання
- в) визначення конкретних цілей правового регулювання
- г) усі відповіді є правильними

9. Фактором, який забезпечує адекватне законотворче вирішення проблемної ситуації, і полягає у поєднанні матеріальних і процесуальних аспектів демократичної процедури законотворчої діяльності, є:

- а) програмуючий
- б) інформаційний
- в) організаційно-процедурний

г) системний

10. Фактором, який забезпечує адекватне законотворче вирішення проблемної ситуації, планування та прогнозування розвитку законодавства, є:

- а) програмуючий
- б) інформаційний
- в) організаційно-процедурний
- г) системний

Контрольні питання до розділу 5

1. Що таке легальність правотворчої діяльності?
2. Що таке легітимність правотворчої діяльності?
3. Які соціальні аспекти правотворчої діяльності ви знаєте?
4. У чому полягає співвідношення легального і легітимного в правотворчій діяльності?
5. Яким чином взаємопов'язані форми участі суспільства у правотворчості?
6. Які види правотворчості громадянського суспільства ви знаєте?
7. У чому полягає сутність принципу демократизму у правотворчій діяльності?
8. Які структурні елементи соціології законодавства ви знаєте?
9. У чому полягає значення суспільної думки у правотворчій діяльності?
10. У чому полягає актуальність результатів правотворчої діяльності?
11. Що таке «ефект відставання» у правовій регуляції?
12. Які критерії ефективності правових норм ви знаєте?

Література до розділу 5

1. Балинська О. М., Гуменюк Л. Й. Основи соціології права (для працівників органів внутрішніх справ) : навч. посібник ; за заг. ред. М. М. Цимбалюка. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2013. 412 с.
2. Beschastnyi V., Shkliar A., Fomenko A., Obushenko N., Nalyvaiko L. Place of Court Precedent in the System of Law of the European Union and in the System of Law of Ukraine. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2019 Vol. 22. Issue 6.
3. Кабальський Р. О. Нормативність права в умовах суспільства, що трансформується. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2010. Спец. вип. № 2. [у 2-х ч. Частина 1]. С. 56-65.
4. Луців О. М. Верховенство права: сучасні інтерпретації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.01 / Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2014. 16 с.
5. Петрович З. З. Філософсько-правове розуміння взаємозв'язку соціуму і права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 / Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2015. 18 с.
6. Рабинович П. М. Общественное мнение о праве: теоретические вопросы. *Проблемы правоведения*. 1989. Вып. 50. С. 3-8.
7. Соціологія права : навч. посібник ; за заг. ред. О. М. Джужі. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 288 с.
8. Стрілець В. В. Соціологія права. Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. Полтава : ВНЗ «Укоопспілки» «Полтавський університет економіки і торгівлі», 2016. 112 с.
9. Талдикін О. В. Теорія влади. Структурно-логічні схеми та таблиці : навч. посібник. Дніпро : Дніпроп. держ. універ. внутр. справ, 2020. 176 с.
10. Теорія держави і права. Навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, доц. Ю. А. Ведерніков. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2013. 384 с.
11. Теорія держави і права : підруч. / Кол. авт. ; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю. А. Ведерніков. 3-є вид. перероб. і доп. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2016. 480 с.

6. СОЦІОЛОГІЯ ПРАВОЗАСТОСОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

6.1. Правозастосування як особлива форма соціально-правового контролю

Правозастосування спрямоване на індивідуальне регулювання суспільних відносин воно продовжує владний вплив держави на врегулювання суспільних відносин на індивідуальному рівні

Правозастосовник ґрунтовно вивчає, перевіряє наявність і реальність усіх життєвих обставин, що породжують відповідне правовідношення

Правозастосовник приймає загальнообов'язкове рішення стосовно змісту істотних елементів цього правовідношення

Завдяки правозастосовній діяльності зникають ті перешкоди в реалізації норм права, які заважають суб'єктам реалізувати свої суб'єктивні права та виконати обов'язки,

Мета правозастосування в соціальному механізмі правового регулювання та одночасно його соціальна цінність

6.2. Соціальний характер форм реалізації норм права

<u>Форма реалізації права</u>	<u>Поведінка суб'єктів</u>	<u>Норми, що реалізуються</u>	<u>Участь держави, державних органів</u>	<u>Соціальний характер</u>
<i>Додержання норм права</i>	пасивна	заборонні юридичні норми	відсутня	суб'єкти утримуються від заборонених діянь незалежно від свого власного бажання
<i>Виконання норм права</i>	активна	Зобов'язальні юридичні норми	відсутня	суб'єкти обов'язково вчиняють дії, що наказуються нормами права в інтересах уповноважуючої сторони, виконують вимоги юридичних обов'язків, незалежно від їх власного бажання
<i>Використання норм права</i>	пасивна, активна	Уповноважувальні юридичні норми	відсутня	суб'єкти використовують надані права, відповідно до приписів правових норм за їх власним бажанням, або утримуються від їх реалізації.
<i>Застосування норм права</i>	пасивна, активна	заборонні зобов'язальні уповноважувальні юридичні норми	присутня	реалізація норм права відбувається у участю уповноважених суб'єктів правозастосовної діяльності та за наявності чітко визначених підстав

6.3. Вимоги до правильного правозастосування

Застосування норм права буде правильним та ефективним лише тоді, коли цей процес відповідатиме наступним вимогам

Вимога законності

Суб'єкт правозастосовної діяльності повинен:

- а) ґрунтуватися на нормах права, які прямо стосуються розглянутої справи;**
- б) дотримуватися їх точного змісту, діяти в рамках своєї компетенції;**
- в) не виходити за межі владних повноважень.**

Вимога обґрунтованості

Суб'єкт правозастосовної діяльності повинен:

- а) виявити всі факти, що стосуються справи;**
- б) об'єктивно їх вивчити факти;**
- в) визнати їх достовірність.**

Вимога справедливості

Суб'єкт правозастосовної діяльності повинен:

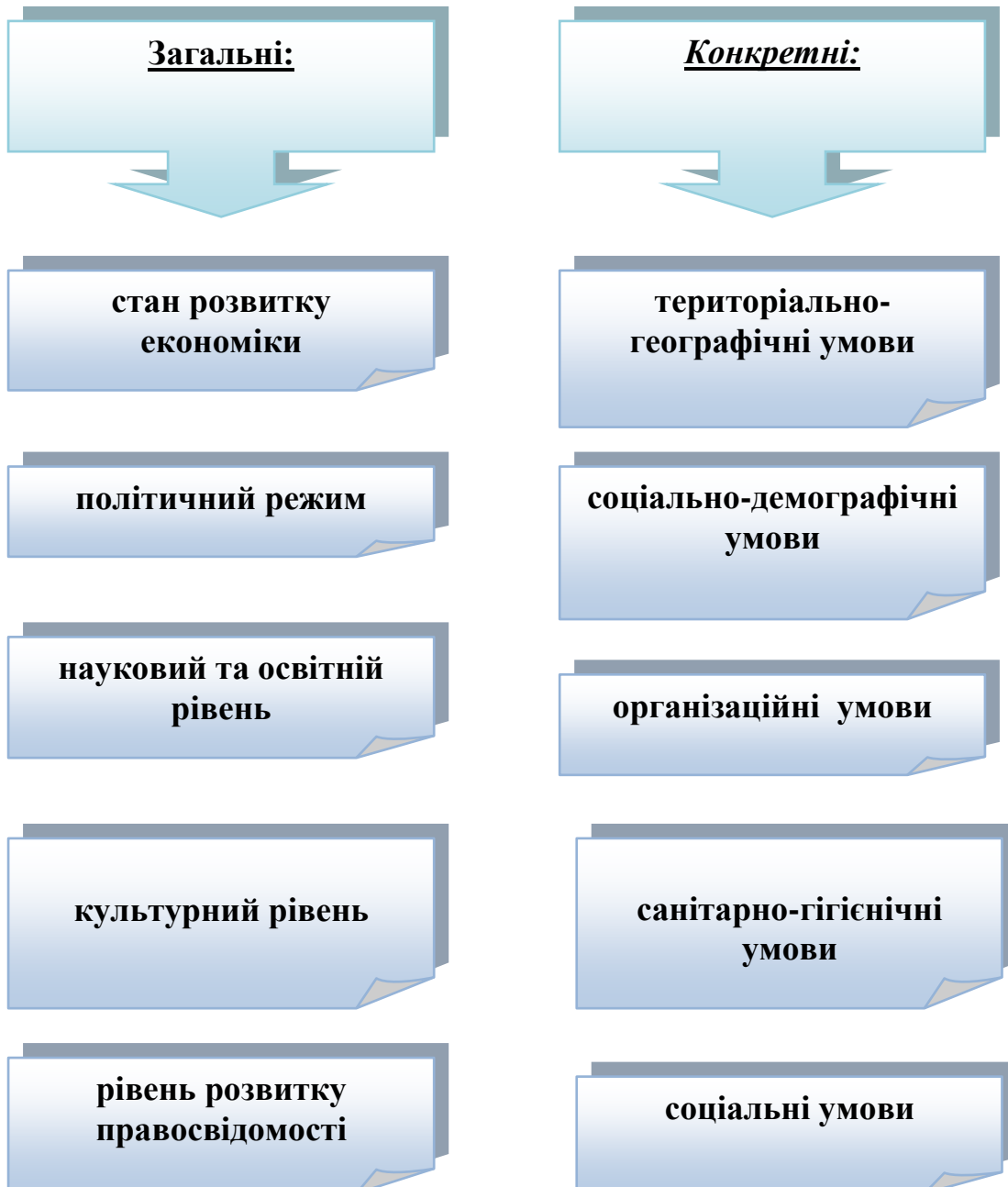
- а) неупереджено ставитися до дослідження обставин справи;**
- б) неупереджено ставитися до осіб, що беруть участь у ній;**
- в) приймати рішення, які узгоджуються з принципами моралі та загальнолюдськими цінностями.**

Вимога доцільності

Суб'єкт правозастосовної діяльності повинен:

- а) обирати рішення, яке найповніше відображає зміст закону;**
- б) діяти з урахуванням місця і часу застосування;**
- в) враховувати індивідуальні особливості справи.**

6.4. Умови правозастосовної діяльності

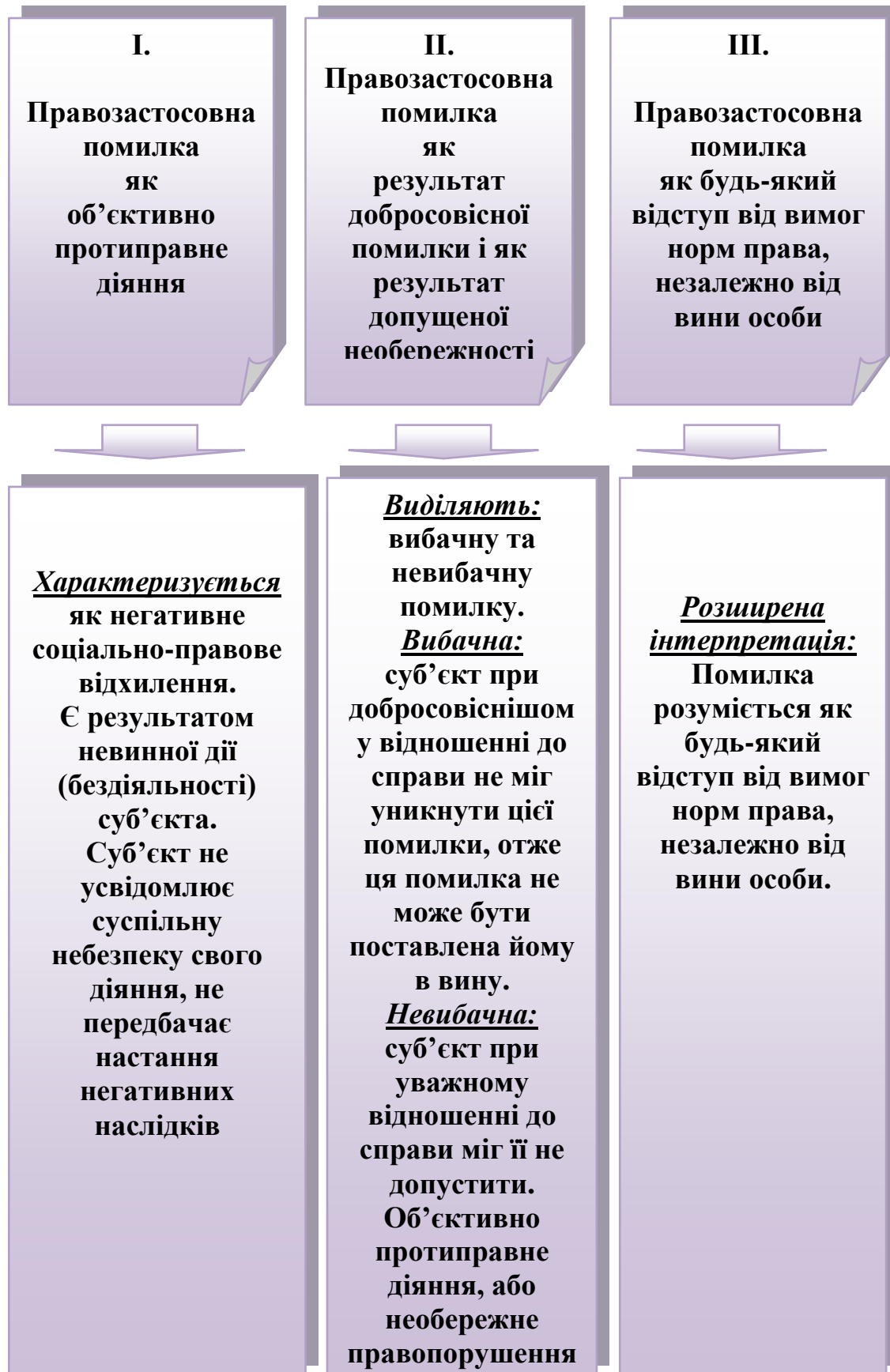
6.5. Типологія суб'єктів правозастосовної діяльності

6.6. Атипові умови правозастосування за В. Лазаревим

6.7. Правозастосовна помилка: підходи до інтерпретації

6.8. Ознаки правозастосовних помилок

Правозастосовна помилка є результатом неправильної владно організуючої діяльності суб'єкта правозастосування, що суперечить нормам права, допущена через невиконання умов досягнення його мети, унаслідок добросовісної помилки або необережності

- це неточності, що свідчать про недотримання цільових установок правозастосування

- вони вчинені суб'єктами правозастосовної діяльності

- здебільшого мають ненавмисний характер

- є порушеннями вимог закону, що визначає процесуальний порядок правозастосовної діяльності

- усуваються за допомогою юридичних засобів, які реалізуються в чітко визначеному порядку

6.9. Види правозастосовних помилок

<u>Критерій</u>	<u>Види</u>
<i>залежно від етапів процесу правозастосування</i>	помилки в пізнанні
	помилки в кваліфікації фактичних обставин справи
	помилки юридично значущої діяльності
<i>залежно від ступеня пізнання</i>	встановлені помилки
	неустановлені (латентні) помилки
<i>залежно від ступеня усунення</i>	спірні помилки
	безспірні помилки
<i>залежно від ступеня розповсюдження</i>	типові помилки
	атипові помилки
<i>залежно від ступеня неточності</i>	повні помилки
	часткові помилки
<i>залежно від напрямку правозастосовної діяльності</i>	помилки в покаранні
	помилки в заохоченні
	помилки в констатації юридично значущого факту
<i>залежно від галузей права та видової приналежності вживаних норм</i>	помилки від застосування норм матеріальних галузей права (конституційне, цивільне, адміністративне, кримінальне та ін. право)
	помилки від застосування норм процесуальних галузей права (адміністративно-процесуальне, цивільне процесуальне, кримінально-процесуальне право)

<i>залежно від виду юридичної відповідальності</i>	помилки у притягненні до кримінальної відповідальності
	помилки у притягненні до адміністративної відповідальності
	помилки у притягненні до адміністративної відповідальності
	помилки у притягненні до цивільної відповідальності
	помилки у притягненні до дисциплінарної відповідальності
	помилки у притягненні до конституційної відповідальності
	помилки у притягненні до матеріальної відповідальності
	помилки у притягненні до фінансової відповідальності
	помилки у притягненні до міжнародно-правової відповідальності
<i>залежно від вини суб'єктів реалізації права</i>	помилки, скоювані з вини суб'єкта правозастосовної діяльності
	помилки, що виникають з вини учасників правозастосування
<i>залежно від ступеня вірогідності допущення помилки</i>	вимушена помилка
	випадкова помилка
	вимушено-неминуча помилка
	вимушено-суб'єктивна помилка
	випадково-суб'єктивна помилка

6.10. Соціальна ефективність правозастосовної діяльності

Тестові завдання для перевірки знань до розділу 6

1. Втілення правових норм і принципів у правомірній поведінці суб'єктів права, у їх практичній діяльності – це:

- а) застосування норм права
- б) ознаки права
- в) реалізація права
- г) зміст норми права

2. Державно-владна, організаційна діяльність компетентних органів держави й посадових осіб із реалізації правових норм стосовно до конкретних життєвих випадків через винесення індивідуально-конкретних правових наказів (приписів):

- а) застосування норм права
- б) виконавчо-розпорядча діяльність
- в) правотворча діяльність
- г) тлумачення норм права

3. З яких елементів складається механізм реалізації права?

- а) методи, суб'єкти та форми правореалізації
- б) форми реалізації норм права, суб'єкти правореалізації
- в) правові норми, суб'єкти правореалізації
- г) юридичний факт, правовідносини, акти реалізації суб'єктивних прав та юридичних обов'язків

4. Правозастосування – це:

- а) здійснення діяльності, в межах компетенції, законодавчими органами;
- б) здатність особи виступати суб'єктом правовідносин
- в) здійснювана в процедурно-процесуальному порядку владно-організуюча діяльність компетентних державних органів і посадових осіб, яка полягає в індивідуалізації правових норм стосовно конкретних суб'єктів і конкретних життєвих випадків в акті застосування норм права
- г) здійснення юридичних дій у справі спостереження і перевірки відповідності виконання та додержання підконтрольними суб'єктами правових розпоряджень

5. Яка частина не відноситься до елементів правозастосовного акта?

- а) резолютивна частина
- б) мотивувальна частина
- в) заключна частина
- г) констатуюча частина

6. Чим є процес фактичного втілення зобов'язуючих правових приписів через правомірну поведінку соціальних суб'єктів, на яких покладено юридичні обов'язки:

- а) правозастосуванням
- б) використанням права
- в) виконанням права
- г) дотриманням права

7. Які інтерпретаційні акти набувають обов'язкового значення для конкретної справи, визначеного кола суб'єктів права:

- а) акти легального тлумачення
- б) акти казуального тлумачення
- в) акти нормативного тлумачення
- г) акти делегованого тлумачення

8. Види правомірної поведінки, виділені за способом правового регулювання:

- а) добровільна і вимушена поведінка
- б) зафіксована і не зафіксована в нормативних актах
- в) дотримання, виконання і використання норм права
- г) дія чи бездіяльність

9. Акт правозастосування є видом:

- а) юридичного акта
- б) нормативно-правового акта
- в) судового рішення
- г) управлінського рішення

10. Вирішення конкретної справи за наявності прогалини у законодавстві і відсутності аналогічної правової норми, виходячи із принципів права в цілому або принципів галузі чи інституту цієї галузі права:

- а) аналогія закону

- б) аналогія права
- в) правозастосування
- г) субсидіарне застосування права.

Контрольні питання до розділу 6

1. Що таке правозастосування як особлива форма соціально-правового контролю?
2. Які ознаки має соціальний характер форм реалізації норм права?
3. Які вимоги до правильного правозастосування ви можете визначити?
4. Які умови до правозастосовної діяльності ви знаєте?
5. Які типи суб'єктів правозастосовної діяльності ви можете назвати?
6. У чому полягає специфіка атипових умов правозастосування?
7. Які підходи до тлумачення правозастосовної помилки ви знаєте?
8. Які ознаки правозастосовних помилок ви знаєте?
9. Які види правозастосовних помилок ви знаєте?
10. У чому полягає ефективність правозастосовної діяльності?

Література до розділу 6

1. Балинська О. М., Гуменюк Л. Й. Основи соціології права (для працівників органів внутрішніх справ) : навч. посібник ; за заг. ред М. М. Цимбалюка. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2013. 412 с.
2. Бандурка А. М., Друзь В. А. Конфліктологія : учеб. пособие для вузов. Харьков : Ун-т внутр. дел, 1997. 352 с.
3. Бобровник С. Правовий конфлікт : поняття, ознаки, природа та різновиди. *Вісник Акад. правових наук України*. Харків : Право, 2011. № 1(64). С. 26-33.
4. Горецька Х. В. Правова соціалізація: філософсько-правовий вимір : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 / Львів. держ ун-т внутр. справ. Львів, 2014. 19 с.
5. Зубрицький В. В. Соціально-моральні засади правослужняної поведінки : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 / Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2015. 19 с.
6. Кабальський Р. О. Нормативність права в умовах суспільства, що трансформується. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2010. Спец. вип. № 2. [у 2-х ч. Частина 1]. С. 56-65.
7. Кобан О. Г. Можливості використання соціологічного підходу Євгена Ерліха у здійсненні правосуддя. *Бюлетень Міністерства юстиції України*.

2014. № 4. С. 56-62.

8. Leheza Yu., Deliya Y., Ryzhkov E., Albul S., Pliushchenko H. Guarantees of the loyalty of providing public services in Ukraine: legal and social aspects. *Journal of Gender and Interdisciplinarity*, V. 01 - № 01 - Ano 2020 - Special Edition. P. 221-237.

9. Makushev, P. V., Khridochkin, A. V., Blinova, H. O., and Taldykin, O. V.. Current Model of the State Executive Service in the System of Public Authorities of Ukraine. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2021. 28(2), pp. 105-113.

10. Shablysty V., Obrusna S., Levchenko Y., Rufanova V., Gluhoverya. V. Social and legal nature of bullying. *Amazonia Investiga* /Vol. 10-Issue 37: 78-85/ January, 2021 P. 78-85.

11. Shablysty V., Prymachenko V. Results of Sociological Study of Economic Factors of Effectiveness of Viticomological Prophylaxis of the Security of Housing Environment in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol 5. № 5(2019). P. 204-212.

12. Свиридюк Н. П. Філософсько-правові засади конфліктів у сфері професійної діяльності юриста. Київ : Нац. акад. внутр справ, 2012. 204 с.

13. Соціологія права : [навч. посіб.] О. М. Джужа, І. Г. Кириченко, В. С. Ковальський, С. М. Корецький та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужи. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 288 с.

14. Стрілець В. В. Соціологія права : навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни. Полтава : ВНЗ «Укоопспілки» «Полтавський університет економіки і торгівлі», 2016. 112 с.

15. Талдикін О. В. Правосуб'єктність фізичних осіб: окремі аспекти. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. Дніпропетровськ, 2014. № 2. С. 55-60.

16. Талдикін О. В. Окремі аспекти теорії правосуб'єктності фізичних осіб. *Актуальні проблеми юридичної науки в контексті розвитку громадянського суспільства : матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпропетровськ 29 квіт. 2014 р.)* ; уклад.: к.ю.н., доц. О. М. Куракін, к.ю.н., доц. О. В. Талдикін. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2014. С. 50-53

17. Теорія держави і права : навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / кол. авт. ; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, доц. Ю. А. Ведерніков. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2013. 384 с.

18. Теорія держави і права : підруч. / кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю. А. Ведерніков. 3-є вид. перероб. і доп. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016; Ліра ЛТД. 480 с.

19. Тригубенко Г. Боротьба зі злочинністю як засіб подолання правового нігілізму. *Право України*. 2002. № 3. С. 127-129.

КЛЮЧІ ДО ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ

1. Соціологія права в системі суспільних наук

1. – а; 2. – г; 3. – г; 4. – в; 5. – г; 6. – г; 7. – а; 8. – в; 9. – в; 10. – в; 11. – в;
12. – а; 13. – в; 14. – а; 15. – в; 16. – б; 17. – а; 18. – а; 19. – а; 20. – в

2. Соціальна сутність права

1. – б; 2. – г; 3. – г; 4. – б; 5. – в; 6. – а; 7. – г; 8. – а; 9. – г; 10. – а;

3. Правова свідомість і правова поведінка

1. – а; 2. – а; 3. – в; 4. – а; 5. – г; 6. – г; 7. – б; 8. – б; 9. – б; 10. – г; 11. – а;

4. Соціальна сутність юридичного конфлікту

1. – а; 2. – в; 3. – г; 4. – а; 5. – в; 6. – а; 7. – а; 8. – в; 9. – а; 10. – а.

5.

1. – г; 2. – б; 3. – б; 4. – г; 5. – в; 6. – б; 7. – б; 8. – г; 9. – в; 10. – г.

6.

1. – в; 2. – а; 3. – г; 4. – в; 5. – в; 6. – в; 7. – б; 8. – б; 9. – а; 10. – б.

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

	А	
адміністративна соціологія 12		
	Б	
бінарність права 26		
біхевіористський підхід 36		
	В	
внутрішньо особовий конфлікт 89		
	Д	
девіація 81		демократизм 108
девіантний суб'єкт 81		деформація правосвідомості 67, 68
делікт 81		дієздатність 54
деліквентний суб'єкт 81		дуалізм 9, 13,
деліктоздатність 54		
	Е	
емпірична соціологія права 12		
естетична свідомість 59		
ефект відставання 114		
ефективність правових норм 112		
	З	
загальнонаукові методи 13		
засоби соціально-правового впливу 43		
	І	
індивідуальне соціальне регулювання 38		
інтерпретація 9		
	К	
кібернетичний підхід 36		
класовий підхід 36, 47		
корпоративні норми 40		
кримінальна соціологія 12		
кримінальний конфлікт 98, 99		
	Л	
легальність 104		
легітимність 104		
	М	
макро-рівень соціології права 12		міжособовий конфлікт 90, 96, 98
міжгруповий конфлікт 92, 94		міжпредметні зв'язки соціології

права 11
методи прикладної (практичної)
соціології права 13
мезо-рівень соціології права 12

методи соціології права 13
мікро-рівень соціології права 12
моральна свідомість 59

Н

національний підхід 47
наукова свідомість 59, 65
норми-звичаї 40
норми моралі 40
норми права 40
нормативне соціальне регулювання 38

О

об'єкт соціології права 10
об'єктивне право 44

П

переродження правосвідомості 67
політична свідомість 59
правова демагогія 67
правова поведінка 70, 71, 72, 73
правовідносини 52, 53
правовий акт 71
правовий дилетантизм 67
правовий догматизм 67
правовий ідеалізм 67
правовий інфантилізм 67
правовий нігілізм 68, 69
правозастосовна помилка 125, 126,
127, 128
правозастосування 119, 120, 121,

122, 123, 124, 125
правоздатність 54
правомірна поведінка 74, 75, 76, 77
правосвідомість 59, 60, 61, 62, 63,
64, 65, 66, 67
правосуб'єктність фізичних осіб 54
правотворча діяльність 106, 107,
108, 109, 110, 111, 113
предмет соціології права 10
прикладна соціологія права 12
принципи соціології права 14
природне право 44
протиправна поведінка 79, 80, 82

Р

реалізація норм права 120
релігійна свідомість 59
релігійний підхід 36, 47

С

соціальна дія права 41, 42
соціальні відносини 52
соціальні норми 39
соціальне призначення права 49, 50
соціальні функції права 51
соціально-правові принципи права

50
соціологічна доктрина 18, 19, 20,
21, 22, 23, 24, 25, 26, 45, 46
соціологічний підхід 45, 47
соціологічний експеримент 13, 28,
29

соціологія домашнього насильства 12
 соціологія злочинності 12
 соціологія законодавчої діяльності 12, 110
 соціальна регуляція 35, 36, 37
 спеціальні методи 13
 соціальний конфлікт 87, 88,
 соціологія підліткової
 протиправної поведінки 12

соціологія правозастосовної
 діяльності 12
 соціологія правоінтерпретаційної
 діяльності 12
 суб'єкт права 54
 суб'єктивне право 44
 суб'єкт правовідносин 54
 суспільна думка 109
 суспільна свідомість 59

Т

теоретична соціологія права 12
 теорія права 16

У

умови правозастосовної діяльності 122
 учасник правовідносин 54

Ф

філософія права 16
 філософська свідомість 59
 фундаментальна соціологія права 12
 функції соціології права 15

Ц

цивільна соціологія 12

Ю

юридичний конфлікт 95, 96, 97, 100

ЛИТЕРАТУРА

1. Балинська О. М., Гуменюк Л. Й. Основи соціології права (для працівників органів внутрішніх справ) : навч. посібник ; за заг. ред. М. М. Цимбалюка. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2013. 412 с.
2. Бандурка А. М., Друзь В. А. Конфліктологія. Харьков : Ун-т внутр. дел, 1997. 352 с.
3. Beschastnyi V., Shkliar A., Fomenko A., Obushenko N., Nalyvaiko L. Place of Court Precedent in the System of Law of the European Union and in the System of Law of Ukraine. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2019. Vol. 22. Issue 6.
4. Бобровник С. Правовий конфлікт : поняття, ознаки, природа та різновиди. *Вісник Акад. правових наук України*. Харків. : Право, 2011. № 1(64). С. 26-33.
5. Бурлай Є. Методологічне значення категорії «конфлікт» і проблема праворозуміння (до основ конфліктологічної проблеми права. *Право України*. 2014. № 6. С. 149-157.
6. Горецька Х. В. Правова соціалізація: філософсько-правовий вимір : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 / Львів. держ ун-т внутр. справ. Львів, 2014. 19 с.
7. Гуменюк Л. Й. Соціальна конфліктологія : підруч. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2015. 564 с.
8. Жоль К. К. Філософія и социология права : учеб. пособие. Киев : Юринком Интер. 2000. 480 с.
9. Зубрицький В. В. Соціально-моральні засади правослухняної поведінки : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 / Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2015. 19 с.
10. Кабальський Р. О. Нормативність права в умовах суспільства, що трансформується. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2010. Спец. вип. № 2. [у 2-х ч. Частина 1]. С. 56-65.
11. Карась А. Г. Ціннісні характеристики права як чинник формування правової культури : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2014. 16 с.
12. Кобан О. Г. Можливості використання соціологічного підходу Євгена Ерліха у здійсненні правосуддя. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2014. № 4. С. 56-62.
13. Конфліктологія : навч. посібник / А. І. Берлач, В. В. Кондрюкова, В. О. Криволапчук, О. Г. Поліщук. 2-е, вид., доп. Одеса : ОДУВС, 2010. 164 с.
14. Конфліктологія : навч. посібник / Л. М. Герасіна, М. П. Требін, В. Д. Воднік та ін. Харків : Право, 2012. 128 с.

15. Куліченко В. В. Правова соціалізація особистості як об'єкт соціально-філософського аналізу : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03 / Житомир. держ. ун-т ім. Івана Франка. Житомир, 2013. 20 с.
16. Leheza Yu., Deliya Y., Ryzhkov E., Albul S., Liushchenko H. Guarantees of the loyalty of providing public services in Ukraine: legal and social aspects. *Journal of Gender and Interdisciplinarity*, V. 01 - № 01 - Ano 2020 – Special Edition. P. 221-237.
17. Луців О. М. Верховенство права: сучасні інтерпретації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2014. 16 с.
18. Makushev, P.V., Khridochkin, A.V., Blinova, H.O., and Taldykin, O.V. Current Model of the State Executive Service in the System of Public Authorities of Ukraine. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2021. № 28(2), pp. 105-113.
19. Оксамытний В. В. Правомерное поведение личности : дис. д-ра юрид. наук : 12.00.01 / Ин-т гос-ва и права им. В. М. Корецкого АН УССР. Киев. 1990. 374 с.
20. Осика І. Правовий нігілізм та правова культура. *Право України*. 001. № 7. С. 98-101.
21. Панов М., Л. Герасіна. Правова політика як універсальний феномен соціального буття. *Право України*. 2001. № 8. С. 36-40.
22. Петрович З. Філософсько-правове розуміння взаємозв'язку соціуму і права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 / Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2015. 18 с.
23. Рабінович П. М. Філософія права : навч. посібник. [Ч. 1-2]. Філософія права як наука; гносеологія права. Львів. : Галицький друкар, 2014. 232 с.
24. Рабинович П. М. Общественное мнение о праве: теоретические вопросы. *Проблемы правоведения*. 1989. Вып. 50. С. 3-8.
25. Shablustyi V., Obrusna S., Levchenko Y., Rufanova V., Gluhoverya. V. Social and legal nature of bullying. *Amazonia Investiga* /Vol. 10-Issue 37: 78-85/ January, 2021, P.78-85.
26. Shablustyi V., Prymachenko V. Results of Sociological Study of Economic Factors of Effectiveness of Viticomological Prophylaxis of the Security of Housing Environment in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol 5. № 5(2019). P. 204–212.
27. Савчук К., Кресін К. Соціологічна школа міжнародного права В. М. Корецького. *Право України*. 2012. № 3-4. С. 580-583.
28. Свиридюк Н. П. Філософсько-правові засади конфліктів у сфері професійної діяльності юриста. Київ : Нац. акад. внутр справ, 2012. 204 с.
29. Сірій Є. В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку,

спеціальні та галузеві теорії: навч. посібник. Київ : Атіка, 2004. 480 с.

30. Соціологія права : навч. посібник / О. М. Джу́жа, І. Г. Кириченко, В. С. Ковальський, С. М. Корецький та ін. ; за заг. ред. О. М. Джу́жі. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 288 с.

31. Соціологія : навч. посібник ; під ред. В. Г. Городяненка. Київ : Академія, 2002. 560 с.

32. Соціологічна енциклопедія / Ред.-уклад. В. Г. Городяненко. Київ : Академвидав, 2008. 456 с.

33. Спеціальні та галузеві соціології / В. Є. Пилипенко, Н. В. Балабанова, О. І. Вишняк та ін. ; за ред. В. С. Пилипенка. Київ : Каравела, 2003. 304 с.

34. Стрілець В. В. Соціологія права : навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни. Полтава : ВНЗ «Укоопспілки» «Полтавський університет економіки і торгівлі», 2016. 112 с.

35. Талдикін О. В., Кучук А. М. Право на приватність: етапи становлення, проблеми реалізації в інформаційному суспільстві. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. №2. С. 47-53.

36. Талдикін О. В. Правосуб'єктність фізичних осіб: окремі аспекти. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 2. С. 55-60.

37. Талдикін О. В. Окремі аспекти теорії правосуб'єктності фізичних осіб. *Актуальні проблеми юридичної науки в контексті розвитку громадянського суспільства : матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпропетровськ 29 квіт. 2014 р.)*; уклад.: к.ю.н., доц. О. М. Куракін, к.ю.н., доц. О. В. Талдикін. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2014. С. 50-53.

38. Талдикін О. В. Теорія влади. Структурно-логічні схеми та таблиці : навч. посібник. Дніпро : Дніпр. держ. універ. внутр. справ, 2020. 176 с.

39. Теорія держави і права : навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] ; кол. авт. ; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, доц. Ю. А. Ведерніков. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2013. 384 с.

40. Теорія держави і права : підруч. / кол. авт. ; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю. А. Ведерніков. 3-є вид. перероб. і доп. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД. 2016. 480 с.

41. Тимошина О. Методологічні підстави соціології права : Л. Петражицький, Є. Ерліх. *Право України*. 2014. № 1. С. 195-202.

42. Тригубенко Г. Боротьба зі злочинністю як засіб подолання правового нігілізму. *Право України*. 2002. № 3. С. 127-129.

43. Тригубенко Г. Термін «нігілізм»: історія та сучасність. *Право України*. 2000. № 9. С. 129-132.
44. Удовик Л. Г. Теоретико-правові засади трансформацій правової системи України в умовах глобалізації : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01 / Нац. акад. внутр справ. Київ, 2014. 42 с.
45. Філософія права: актуальні проблеми та сучасні інтерпретації : навч. посібник / Д. В. Андреев, В. М. Вовк, Ю. В. Івченко, О. В. Павлишин. Київ, 2012. 224 с.
46. Чубко Т. П. Право в умовах глобалізації (основні тенденції розвитку) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини «Україна». Київ, 2013. 16 с.
47. Ярмиш О. Громадянське суспільство і злочинність. *Право України*. 2014. № 4. С. 134-140.
48. Ярмиш О. Громадянське суспільство і злочинність. *Право України*. 2014. № 4. С. 134-140.
49. Яцино К. С. Предмет соціології права та її місце в системі юридичних наук : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Київ, 2013. 18 с.

**ВПРОВАДЖЕННЯ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС
ІНФОРМАТИВНОГО ЗМІСТУ ПОСІБНИКА ВІДПОВІДНО
ДО ДИСЦИПЛІН, ЩО ВИКЛАДАЮТЬСЯ НА КАФЕДРІ**

№	Назва дисципліни	Розділ посібника	Тема
1	2	3	4
1	СОЦІОЛОГІЯ ПРАВА	1. Соціологія права в системі суспільних наук	Предмет і метод соціології права
		2. Соціальна сутність права	Соціальна сутність права
		3. Правова свідомість і правова поведінка	Правова свідомість та правова поведінка
		4. Соціальна сутність юридичного конфлікту	Соціальна сутність юридичного конфлікту
		5. Соціологія правотворчої діяльності	Соціологія правотворчої діяльності
		6. Соціологія правозастосовної діяльності	Соціологія правозастосовної діяльності
2	ТЕОРІЯ ВЛАДИ	5. Соціологія правотворчої діяльності	Сутність державної влади
		6. Соціологія правозастосовної діяльності	

3	ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА	2. Соціальна сутність права	Поняття та сутність права
		3. Правова свідомість і правова поведінка	Правомірна поведінка. правопорушення
			Правосвідомість та правово культура. Правове виховання
		5. Соціологія правотворчої діяльності	Правотворчість. Нормотворча техніка. Систематизація нормативно-правових актів
		6. Соціологія правозастосовної діяльності	Реалізація норм права
4	КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО	5. Соціологія правотворчої діяльності	Конституційно-правовий статус Верховної Ради України та організація її роботи
		6. Соціологія правозастосовної діяльності	Органи виконавчої влади в Україні: конституційно-правовий статус
			Органи судової влади та організація їх роботи

Навчальне видання

Талдикін Олександр Васильович

СОЦІОЛОГІЯ ПРАВА.
СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНІ СХЕМИ
І ТАБЛИЦІ

Навчальний посібник

Редактори, оригінал-макет –
Є. В. Коваленко-Марченкова, А. В. Самотуга

Редактор *Л. М. Котик*

Підп. до друку 22.12.2022. Формат 60x84/16. Гарнітура – Times.
Друк трафаретний (RISO), цифровий. Папір офісний. Ум.-друк. арк. 8,40.
Обл.-вид. арк. 9,00. Тираж 45 прим. Зам. № 15/22-нп

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49000, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, rvv_vonr@dduvs.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6054 від 28.02.2018